

ANDLAR'IN SIRRI

Ann Nolan Clark

Türkçesi ENVER DOKUZOĞUZ

günışığı
genc roman kitaplığı

genç roman

günlüğü
kitaplığı

ANDLAR'IN SIRRI

Ann Nolan Clark

Peru ülkesinde, sırlarla dolu
And Dağları'nın yükseklerinde
yaşayan yaşlı bir adam ve bir
çoban çocuk... On bin lamadan
oluşan büyük bir sürü... Eski
şarkılarda dillenen gizemli
İnka efsaneleri... Sorular ve
beklenmedik yanıtları...

Yazar Ann Nolan Clark'ın
eski Amerika uygarlıklarından
yola çıkarak, şiirsel bir
anlatımla kaleme aldığı
roman, A.B.D.'de "Newbery
Medal" ödülünü kazandı.

ISBN 975-81

9 789758 14213

۱۲۰۱

ANDLAR'IN SIRRI

Ann Nolan Clark

Andlar'ın Sırrı

Ann Nolan Clark

İngilizce aslından Türkçeleştiren : Enver Dokuzoğuz

Redaksiyon : Müren Beykan

Özgün adı : *Secrets Of The Andes*

Copyright © Ann Nolan Clark, 1952. Copyright renewed Ann Nolan Clark,

1980. Published by arrangement with Viking Penguin, a division of Penguin

Putnam Inc. Cover illustration Copyright © Viking Penguin Inc, 1976.

Reproduced by arrangement with Puffin Books, a division of Penguin Putnam Inc.

Türkçe yayın hakları, Günışığı Kitaplığı, 1998.

Yayın hakları, Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.

Günışığı Kitaplığı, Genç Roman 3

İstanbul, Ekim 1998

Tüm yayın hakları saklıdır.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayın Yönetmeni : Mine Soysal

Yayın Koordinatörü : Hande Demirtaş

Uygulama : Çınar Gemici

Kapak deseni : Robert T. Barrett

Renk ayrımı : Senkron

Baskı : Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti.

Günışığı Kitaplığı

Mia Organizasyon, Restorasyon, Yayıncılık Ltd. Şti.

Mevlüt Pehlivan Cad. No.20 D.1 Gayrettepe 80290 İstanbul

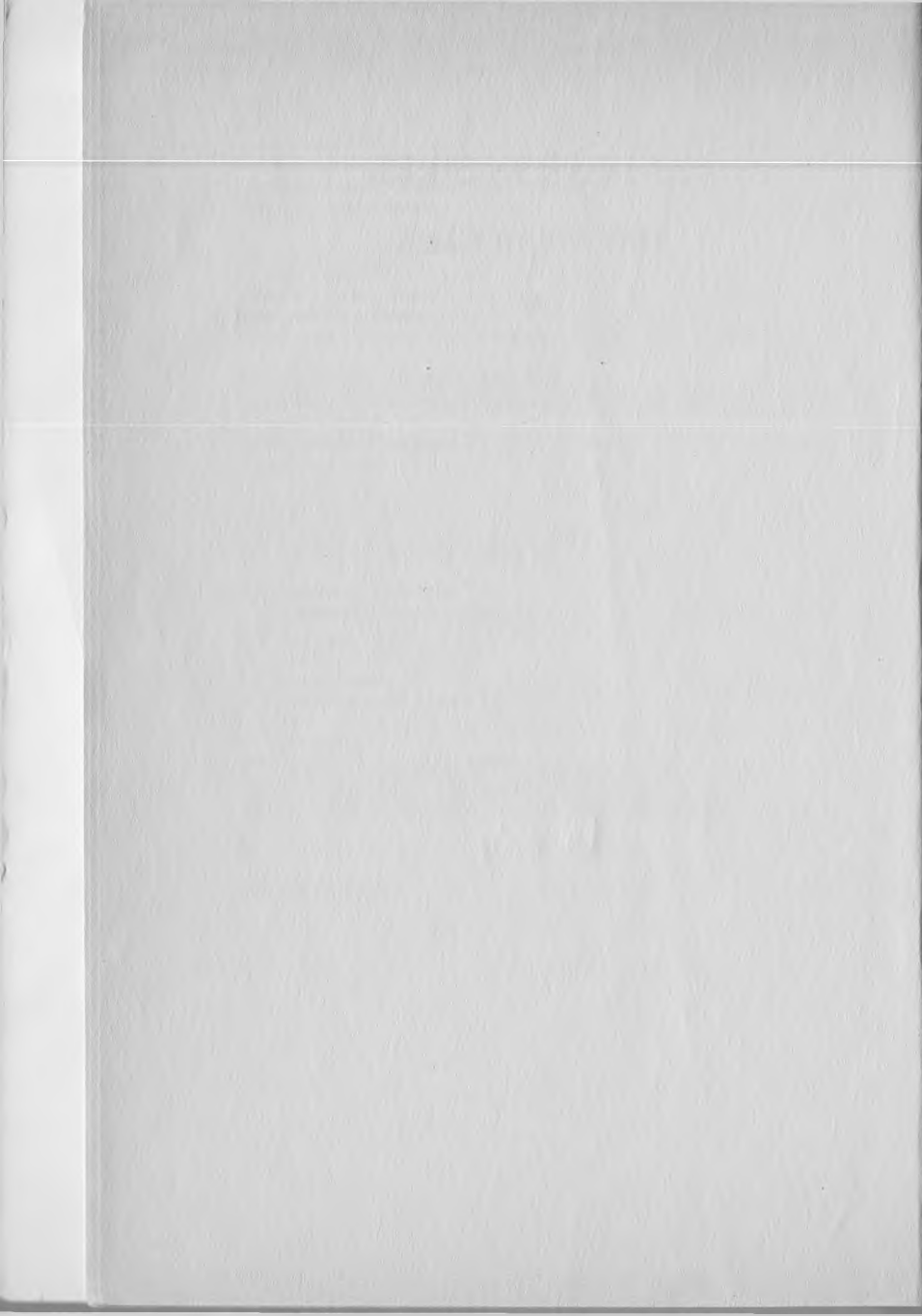
Tel: 0212. 212 99 73 Faks: 0212. 212 38 36 eMail: mia@turk.net

ISBN 975-8142-13-5

ANDLAR'IN SIRRI

Ann Nolan Clark

1 Gizli Vadi

“Ne yapıyorsun Cusi?” Yaşlı bir Yerli durup, uçurumun kenarındaki kayaya uzanmış, aşağı vadiyi seyreden çocuğa baktı. Yaşlı Yerli'nin yavaş, derin sesi dağlar dünyasının sessizliğini bozdu.

Çocuk ayağa fırladı. Esmer yüzü mutlulukla parlıyordu. Kara gözleri heyecandan ıslık ıslık oldu. “Ah, Chuto!” diye yanıtladı, “Onları yine gördüm, Chuto.” Chuto'nun soru dolu bakışları üzerine devam etti: “Onları seyretmek için her gün bir ara buraya geliyorum. Bakın, Yaşlı Büyüğüm, eğer bu kayanın üstüne yatıp, iyice ileri uzanırsanız, onları siz de görebilirsiniz.”

Yaşlı Yerli, kayanın üstünden eğilip, aşağıdaki derin, çok derin vadiye baktı. “Evet,” dedi ve yineledi, “Evet!”

Vadide bir Yerli ailesi, küçük bir tarla ve küçücük bir kulübe için yer açmışlardı. Beş kişiydiler: bir adam, bir kadın ve üç çocuk. Yerliler, çocuğun, zikzaklı patikanın ağzında, üstüne uzandığı kaya çıkıntısından bakıldığında o kadar küçük görünüyorlardı ki, karıncaları andırıyorlardı. Chuto, onları rahatça görebiliyordu.

“Evet,” diye fısıldadı Cusi. “Evet, gördünüz mü?”

İnsanlar!” Genç sesinde merak vardı. “İnsanlar” sesinin yankısı, tıpkı bir kamp ateşinden yükselen duman halkaları gibi genişledi, zayıfladı ve mavi gökyüzünün serinliğinde yitip gitti.

“Daha önce hiç insan görmedim ben; en azından anımsamıyorum. Her gün buraya gelip onları görebilmem ne kadar harika, değil mi Chuto? Harika!”

Yaşlı adam kayanın üstünden kalktı. Doğruydu. Çocuk, burada yaşadığı sekiz yıl boyunca hiç insan görmemişti. Daha öncesini de çok küçük olduğu için anımsamıyordu. Chuto, çevrelerini kuşatan dünyaya göz gezdirdi.

Bir dağın kayalık yamacının yükseklerinde gizli bir vadide yaşıyorlardı. Çevreleri, zirve ardına zirve, büründükleri buz ve karla parıldayan dimdik ve sarp dağlarla sarılıydı. Gizli dünyalarına yalnızca iki çıkış vardı. Biri, şimdi ucunda buldukları lama patikasıydı. Bu, yamaçtan aşağı dik zikzaklarla inen kayalık, dar bir patikaydı. Bir mil kadar aşağıda, insanların yaşadığı küçük vadiye ulaşıyordu.

İkinci çıkış, Gizli Vadi'nin uzaktaki öte ucundaydı. Cusi bulunduğu yerden bu çıkışı göremiyordu. Yalnızca orada olduğunu biliyordu.

Sabah bulutları, zirve tepelerini belirsizleştiriyordu. Orada burada bulutlar aralanıyor; ancak o zaman, mavi gökyüzü parçaları ve maviliğe karşı parıldayan, sivri,

keskin ve karlı zirveler görülebiliyordu.

Yüzlerce lama, yüksek vadinin tabanını kaplayan yosun yeşili *ychu* çayırında otluyordu. Lamalar, *ychu* otunun yumuşak yeşili ile buzulun göz kamaştıran beyazında, altın sarısı benekler oluşturuyorlardı.

Yaşlı adam bakışlarını yanındaki çocuğa çevirdi. “İnsanları mı özlüyorsun, Cusi'm?” Yaşlı adam bu sözleri o denli şefkatle ve yumuşaklıkla söylemişti ki, sessizlik neredeyse bozulmadı.

“Bunu bilemem efendim, çünkü hiç insan tanımiyorum,” diye yanıtladı çocuk; bir şeyler daha söyleyecekti ama, Chuto tekrar konuştu. “Zamanı geldi,” dedi ve alışkanlığı olduğu üzere tekrarladı. “Evet, sanıyorum artık zamanı geldi.”

Sabahın dinginliğinde, bir panflütün hüzünlü ezgisi duyuldu hafiften. Cusi şaşkınlıkla bakındı. Bu vadide kendisi ve onu oğlu gibi seven Yaşlı Büyük'ten başka kimse yaşamıyordu.

Chuto, çocuğun şaşkınlığına gülümsedi. “Sana söylemeye gelmiştim,” dedi. “Gezgin bir ozan, dağlardaki dünyamızda buldu bizi.”

Cusi sevince boğuldu. “Pek çok kez bana, onun bir gün geleceğini söylemişsiniz. Nerede o? Şiirlerini okuyacak mı? Şarkılarını söyleyecek mi? Panflütüyle bize müzik çalacak mı?”

Cusi bu heyecanla konuğu karşılamak üzere *ychu*

çayırları boyunca koşacakken, Chuto onu durdurdu.

“Bekle,” dedi. “Gitme. Sana, bırakalım ozan bizim için saatlerce şarkı söylesin, demeye gelmişim. Ama şimdi, başka bir planım var. Sanırım, bu daha iyi.”

Cusi bekledi. Gezgin bir ozanı görmekten daha iyi ne olabileceğini merak etti. “Evet,” dedi ihtiyar. “Bu daha iyi sanırım. Sen ve ben, Cusi, bir yolculuğa çıkacağız. Patikadan aşağı inip, iki vadi ötedeki Tuz Yatakları’na gideceğiz.”

“Yolculuk mu?” Cusi duyduğuna inanamadı. “Tuz Yatakları mı?” diye sordu. “Ama, lamalarımız var! Sürümüşe kim bakacak? Onlara çobanlık edecek biri olmadan nasıl gider ve lamalarımızı, geceler boyu yalnız bırakırız?”

“Ozan,” diye yanıtladı Chuto. “Ozan, bizim yerimize onlara bakar. Biz dönünceye kadar yiyeceğini ve ateşini hak etmekten memnun olacaktır. Gel. Ona söyleyelim.”

Yaşlı adam yosun yeşili *ychu* çayırları boyunca yürüdü. Cusi onu izledi. Düşünceler, çocuğun kafasının içinde, vadinin öte yanındaki çağlayanın köpüren suları gibi dönüp duruyordu. İnsanlar görmek! Gezgin bir ozanın onları ziyaret etmesi! Vadinin dışına bir yolculuğa çıkmak! Bunlar onun, lama çobanı Cusi’nin başına geliyordu! Bu kadarı fazlaydı! Cusi’nin düşünceleri başının içinde döndü durdu, ama ayakları Chuto’nun sessiz

adımlarını izledi; *ychu* çayırını çabucak geçtiler.

Panflütün ezgisi şimdi daha tatlıydı. Lamalar, otlamayı bırakıp dinlediler. Başlarını döndürdüklerinde, sivri kulaklarının içindeki kızıl tüyler dalgalandı. Güzel ve hüznü gözleri kara ve derin göller gibiydi. Bu müzik onlara aitti. Onların müziği idi. Kanyonun duvarlarındaki kayalar kadar eski, dağlar kadar gizemli İnka müziği idi.

Cusi, ozanı gördü. Sandaletleri, paçosu, püsküllü ve canlı renkli, kulaklı, sevimli şapkası olan bir Yerli'ydi. Baldırlarına kadar inen pamuklu pantolonu ve kakao torbası ile tam bir Yerli'ydi. Cusi kadar, Chuto kadar Yerli'ydi. Ancak, daha fazla bir şeydi. Kaybolan geçmişteki İnka Kralları'nın sert bakışlarına sahipti. Bir dağın tepesindeki yuvasının üstünde dönen dev kondorun mağrur bakışlarına sahipti. Avının üstüne atlamaya hazırlanan bir pumanın zarafeti vardı onda. Ozan, ses kadar doğal ve özgürdü. Panflütünü hafifçe tutuyor, nefesini deliklerin üstünde dolaştırıyordu. Sabah havasına yayılan tatlı ezgisine, baş lamanın çan çingirtisi karşılık veriyordu.

Çocuk ve yaşlı adam yaklaşınca, ozan oturduğu yerden kalktı. Çalmayı bıraktı ve Cusi'ye baktı. "Vay!" dedi. "Küçük delikanlının kulaklarında altın küpeler! Söylenenler doğru demek ki."

"Kim, ne diyor?" diye sordu Chuto. Genellikle

yumuşak olan sesi, haşın ve sertti.

Çocuk bir ona, bir ötekine baktı. Neden söz ediyorlardı? Küpelerinden, kuşkusuz. Ama, niye? Onları hep takmıştı. Kendisinin birer parçasıydı onlar. Bütün çocukların küpeleri var mıydı? Onunkileri farklı kılan neydi?

Chuto şimdi kızgınlıkla değil, her zamanki yumuşaklığıyla konuşuyordu. “Kardeşimiz tam zamanında geldi. Çok iyi. Biz Tuz Yatakları’na gittiğimizde, o burada kalıp sürümüze çobanlık yapabilir.” Ve olumsuz bir yanıtı önlemek ister gibi, çabucak ekledi: “Kardeşimiz, soylu bir kanın işaretini tanıma duyarlılığı gösterdi. Bizim, ötelerdeki vadiye gitmemizin zamanı geldi. Cusi, bugün aşağıımızdaki vadide insanlar gördü. Bir hafta içinde pek çok insan görecektir. Merak, en yüksek duvarı bile aşabilir; kapıyı açmak daha iyi olur. Şarkıların Şarkıcısı da benimle aynı fikirde değil mi?”

Ozanın gülümsemesi esmer yüzünü, bir kartalın kanadına vuran gün ışığı gibi aydınlattı. “Yabancı, zaten bildiği sözleri duyunca, artık yabancı kalamaz. Ne zaman yola çıkıyorsunuz?”

Cusi olduğu yere çöktü. Bütün bunların içinden çıkmak çok zordu. Chuto ve ozan ona bakıp, güldüler.

Cusi, tek kelime söylemediğim halde onlar beni anlıyorlar, ama söylenen pek çok söze karşın, ben onları anla-

yamıyorum, diye düşündü şaşkınlık ve gıptayla.

İki adam lama ağılı ile kulübenin bulunduğu yana doğru yürüyorlardı. Kulübe küçüktü ve kabaca inşa edilmişti, ama Cusi'nin bildiği tek evdi. Onu bir ev gibi düşünmüyordu. Ev, dağların zirveleri, karlı yamaçlar ve *ychu* çimeni kaplı çayırdı. Kulübe, yalnızca bir ambardı. Orada yiyecekler, sukabağından maşrapalar ve kilden tencereler saklanırdı. Cusi'nin eğirdiği yün orada saklanırdı; ayrıca, taze mısırdan yapılan, mayhoş tadlı içecekleri *chicha*'nın malzemesi ve fileler içinde kakao yaprağı da.

Cusi, müzik kesildiği için yeniden otlamaya başlayan lamalara baktı. Onlar, evinin can damarıydı. Gece lamaların arasında uyurdu. Onların ipeksi tüyleri, kendisini sıcak ve kuru tutardı. Onların yanındayken hiç korkmazdı. Gündüzleri Cusi'ye arkadaşlık ederlerdi. Memnun olduklarında, onun için mırıldanırlardı. Dinlenirken geniş getirir ve onu izlerlerdi. Onun sözlerini ve duygularını anlardı. Onun emirlerine uyarlardı. Onun arkadaşlarıydılar. Cusi, onları bir gün için bile olsun bırakmak istediğinden emin değildi. İki vadi öteye yapılacak bir yolculuk için, dağlardaki dünyasını bırakmak istediğinden emin değildi.

Oturup düşündü.

Kül renkli, zayıf çoban köpeği Suncca, yanına gelip oturdu. Suncca küçük sahibinin kulağına doğru sızlandı. Ne yabancından, ne de müziğinden hoşlanmıştı. Korku-

yordu. Ama, Suncca her şeyden korkardı. Onun işi, lamaları korumak değildi. Onun işi, havlamak ve gürültü yapmaktı. Bunu iyi becerirdi. Cusi onu rahatlatmak için başını okşadı.

Cusi'nin kendi laması olan siyah tüylü, genç Misti yanlarına yaklaştı. İri, kara gözleri sorularla doluydu. Sürü başı lamanın çanı, çingır çingır çingırdadı. Her biri önemli soruyu kendince soruyordu, "Gidiyor musun, Cusi?"

"Evet," diye yanıtladı Cusi. "Gidiyorum ama, yakında döneceğim."

Çocuk yavaşça kalktı ve iki adamın gittiği kulübeye doğru yürüdü.

Güneş bulutların arasından yükselmiş, sabah sisi onun parlayan görkemi altında erimişti. Karlı yüzeylerde gökkuşağı renklerinde ışık topları dans ediyordu.

Cusi, birden kendini mutlu hissetti. Yolculuğa çıkmak eğlenceli olacaktı. Gizli Vadi'yi çevreleyen dağların ötesinde neler bulunduğunu görmek eğlenceli olacaktı. Koşmaya başladı.

2

Gündoğumu Çağrısı

Cusi, lamaların mırıltısıyla uyandı. Ne güzel bir ses, diye düşündü; ozanın panflütünün sesinden bile güzel. Ozanın müziğini düşünmek, Cusi'ye geçen geceyi anımsattı. Chuto'yla birlikte kulübenin önünde oturup, ozanın şarkılarını dinlemişti. Geçen gece ozan, yıldızların şarkısını söylemişti. *Pleiadeler*'in* ve onların, toprağın derinliklerinde uyuyan tohumları nasıl koruduklarının şarkısını söylemişti. Güneş'in hizmetkârı Venüs'ün şarkısını söylemişti. Evrenin sonsuzluğuna akıp giden büyük ırmak Samanyolu'nun şarkısını söylemişti. Büyük mevsimler tanrısının yağmur yapmak için, maşrapasını suya daldırışının şarkısını da söylemişti. Ama, şarkıların en güzeli *Orqo-cil-ya* adlı yıldızlar kümesi için yazılmış olandı. Cusi sözlerini anımsadı. Lamaların mırıltısı eşliğinde, yumuşacık bir sesle söylemeye başladı.

“*Orqo-cil-ya*, Kardeş Yıldızlar,
Orqo-cil-ya geceleri gökyüzünde,

* *Pleiade* : Bir yıldız kümesi.

Sizsiniz bekleyen,
 bekleyen, bekleyen,
 Sizsiniz lama sürüsünü bekleyen.

Orqo-cil-ya, Kardeş Yıldızlar,
Orqo-cil-ya geceleri gökyüzünde,
 Koruyun lamaları,
 lamaları, lamaları,
 Koruyun sürümdeki lamaları.”

Lamaların mırıltısı kesildi. Chuto geldi, aralarına girdi. Onları, yerli törelerine uygun selamlıyor; yeni günün başladığını, kalkıp *ychu* çayırında otlamaları gerektiğini söylüyordu. Siyah başı Misti'nin uzun, siyah tüylerine gömülü, sıcacık yatan Cusi'nin yanına geldi.

“Bu, senin için de yeni bir gün, Cusi,” dedi. “Bugün, benimle güneşi karşılamaya geleceksin.” Cusi sıçrayıp kalktı; telaşı Misti'yi şaşırttı. Pek çok kez Chuto'yla birlikte tanyerinin kurşuniliğine dalıp, günün ilk ışıklarını karşılamak istemişti. Ancak Chuto, daha önce buna hiç razı olmamıştı. Her defasında, “Bugün değil. Zamanı gelmedi,” demişti. Ama, işte bugün zamanı gelmişti. Yaşlı Yerli'yi izleyen Cusi, dinlenen lamaların arasından ilerleyip, *ychu* çayırını kat ederek, çabucak vadinin öte tarafına vardı.

Sabah, gündeğümü öncesinin ayazıyla soğuktu.

Gündoğumu öncesinin kurşuniliğiyle griydi. Dünya uyanıp, henüz günü canlılarla neşelendirmediği için, her yer ürkütücü görünüyordu.

Chuto, gri gölgeler arasında hareket eden koyu bir gölgeydi. Cusi onu, çevrelerini saran sisler arasında yitirmemek için, çevik adımlarla izledi.

Çayırın öte tarafına vardıklarında, Chuto aniden dönüp, eğri büğrü gövdeli iki bodur ağacın arasındaki patikaya daldı. Cusi, bu eğri büğrü ağaçların gizli bir patikanın nöbetçileri olduğunu hiç düşünmediğinden buraya daha önce gelmemişti. Patika ansızın aşağıya, dimdik, aşağıya doğru yöneldi. Kanyon duvarındaki kayaların arasından dönerek, kıvrılarak, daireler çizerek ilerledi. Cusi, biraz heyecandan, biraz da kara gölgelerden, sisli görüntülerden ve bu tanımadığı gizli patikanın kaygan zemininden korktuğu için nefes nefeseydi. Birden, ayaklarının altında sağlam kayayı hissetti. Soğuk taş basamakların üstünde olduğunu anladı ve sonra dikkatle, el yordamıyla, yavaş yavaş aşağıya indi, indi, indi.

Cusi, aniden zemine ulaştı. Patika şimdi, yüksek duvarlı, dar bir kanyon boyunca ilerliyordu. Birkaç adım sonra, patikanın sonuna vardılar. Hava, şimdi daha aydınlıktı. Cusi, sevinçten şaşkın, çevresine bakındı. Chuto'yla birlikte, bembeyaz mermerden düz, yassı bir kayanın üstündeydiler. Çevrelerinde, boğum boğum,

birbirleriyle iç içe büyümüş, giz dolu, yaşlı bodur ağaçlardan bir çember vardı. Mermer kayanın altında, sessiz ve durgun, karanlık ve derin, gece kadar siyah bir su uzanıyordu. Hiç ses yoktu. Hiç kıpırtı yoktu. Ağaçların birbirine girmiş dalları arasından hiç rüzgâr esmiyordu. Hiçbir kuş, sabah duasını şakıımıyordu. Koşan bir tilkinin çevik ayakları altında hiçbir dal çatırdamıyordu. Karanlık suyun yüzeyinde hiç ürperti yoktu. Chuto yüzünü doğuya, bodur ağaç kümesinin üstünde yükselen gökyüzüne çevirdi. Bekledi. Cusi de bekledi. Bütün dünya bekledi.

Kurşuni gökyüzü yavaş yavaş önce gümüş mavisine, sonra altın sarısına, sonra alev kırmızısına dönüştü. Güneş, ateşten dev bir top gibi, bütün görkemiyle yükseldi. Chuto kollarını kaldırıp, dünya yaratıldığından ve İnkalar dünyaya geldiğinden beri Yerliler'in yaptığı gibi, gündoğumu ezgisini söylemeye başladı. Sözcükleri art arda, art arda, art arda göğe yükseldi. Dünya sessizce onu dinledi.

Chuto şarkısını söyledi:

“Ey Güneş! Bizden önce dünyadan göçmüş

İnka'nın Yüce Tanrısı.

Bu dünyada kalan

İnka çocuklarının Yüce Tanrısı.

Unutma bizi, sayımız az olsa da.

Unutma bizi, eski şanımız
şimdi yalnızca bir gölge olsa da
belleklerde.

Unutma bizi, eski gururumuz
kum gibi sürüklense de
inatçı rüzgârın önünde.

Ey Güneş! İnka'nın Yüce Tanrısı!
Görkeminle parılda, bize güven ver.
Görkeminle parılda, bize barış ver.
Görkeminle parılda, bize akıl ver.
Işığınla zihinlerimizi aç.
Sıcaklığıyla kalplerimizi ısıt.
İzinden ayırma bizi,
senin çocukların olduğumuz için.
Ey Güneş! Ey Güneş!
İnka'nın Yüce Tanrısı!"

Chuto şarkısını bitirdi. Güneş doğmuştu. Yaşlı adam Cusi'ye baktı. Her zamanki yumuşak, tatlı sesiyle konuştu. "Seni burada buldum Cusi. Şurada, ağaçların yarım biçiminde çevrelediği yerde. O kadar küçüktün ki, yalnızca iri, kara gözler ve siyah tüylü bir başlık gibi dimdik duran, kısa, sert saçlar."

Cusi, Chuto'nun gösterdiği yere baktı. Sorular sormak istiyordu. Yarım biçimindeki ağaç kümesinin

ortasında oturan komik görünümlü çocuk hakkında konuşmak istiyordu. Onu oraya kim bırakmıştı? Nereden gelmişti? Birden aşağıdaki vadide gördüğü Yerliler'i anımsadı. Onlar bir aileydi. Chuto ozanla konuşurken, onlardan "aile" diye söz etmişti. Çok önceleri Cusi de böyle bir aileden mi gelmişti? Ailesinde bir erkek kişi ve bir kadın kişi mi vardı? Başka çocuklar da var mıydı? Cusi, Chuto'nun sesiyle geçmişten sıyrılıverdi: "Haydi Cusi, geldiğimiz yoldan geri dönüyoruz. Buraya ulaşan yalnızca bir patika var."

3

Lama Mırıldarı

Gün ışığı yollarını aydınlatmıştı, dönüş yolu daha kısa göründü. Chuto ve Cusi, çok geçmeden *ychu* çayırında, sabah ateşinin ince, kıvrak dumanına doğru yürüyorlardı.

Kahvaltı ve ozan, Misti ve Suncca onları bekliyorlardı. İş de bekliyordu. Kaynamış kazayağı otu ve kavrulmuş mısırdan yufkalarını yerken, yaklaşan yolculuktan söz ettiler. Ozan, Tuz Yatakları'na gitmişti. Kutsal Kent Cuzco'ya gitmişti. Kralların Kenti Lima'ya gitmişti. Her yere gitmişti. Cusi, bir ozan olup, güneşin sabah doğduğu yerden, akşam battığı yere kadar ülkeyi gezmenin ne denli keyifli olacağını düşündü. Tabii, eğer kendisini eve bağlayan bir lama sürüsü yoksa.

Kahvaltıdan sonra iki adam ve çocuk, lamaların ağılına gittiler. Ağılın yüksek taş duvarları vardı. Bunlar, İspanyollar gelmeden önce, İnkalar'ın Peru'ya egemen oldukları eski günlerden kalan bir tapınağın yıkıntılarıydı. Anne lamalar, sürüyle birlikte çayırda otlamak için henüz çok küçük olan yavrularıyla birlikte ağılda kalıyorlardı. Daha birkaç ay önce Misti de burada, annesi Sarikulak'la birlikte kalıyordu. Cusi ağıla girdiğinde,

Sarıkulak onunla konuşmaya geldi. Cusi ozana dönüp, dikkatli olmasını söyledi. Sarıkulak'ın ondan hoşlanmayabileceğini ve hoşnutsuzluğunu kendine özgü bir biçimde belli edebileceğini düşünmüştü. Sarıkulak tükürebilirdi. Cusi, "Uzak durun, efendim, Sarıkulak üstünüze tükürür," demeye hazırlandı. Ama, demedi. Demesi gerekmedi. Sarıkulak'la ozan arkadaş olmuşlardı. Birbirlerine beğeni dolu gözlerle bakıyorlardı. Cusi şaşırmişti. Bu ozan gerçekten olağanüstü bir adamdı. Ağıldaki lamalar bile onu kabul ettiklerine göre, öyle olmalıydı.

Chuto, yavru lamalarla ilgileniyordu. Onları Tuz Yatakları'na yapacakları kısa yolculuk için bile olsa, bırakmak istemiyordu. Burada, Gizli Vadi'de mutluysa ve hiç ayrılmak istemiyordu. Yılda iki kez aşağıdaki vadiye inerdi. İlkinde, kendisi için bırakılan erzağı almaya giderdi. İkincisi, hakkında hiç konuşmadığı gizli bir yolculuktu. Bu geziler yalnızca bir gün sürerdi. Chuto, Cusi kendisiyle yaşamaya başladığından beri, hiçbir geceyi sürüsünden ayrı geçirmemişti. Ancak, bu kez gitmeliydi. Dış dünya, Cusi'yi dağların ötesine çağırmaya gelmişti davetsizce. Chuto onu götürmeliydi. Bunu yapmalıydı.

Yaşlı adam, yavru lamaların arasına girmiş, onlara bakıp konuşuyordu. Onlar kutsal birer emanetti. Kılına zarar gelmemeliydi.

Konuklarına eşlik etmek Cusi'ye kalmıştı. Ciddi bir tavırla, "Anne lamalar, asla yük taşımazlar," dedi.

“Biliyorum,” dedi ozan. “Onları yünleri için besliyorsunuz.”

“Ve yavruları için,” diye ekledi Cusi.

Başıyla onayladı ozan. “Senin Misti, iyi bir lama,” dedi. “İnka Kralları zamanında, Güneş’e sunulan ilk kurbanın hep seninkisi gibi siyah bir lama olduğunu biliyor muydun?”

Cusi, bunu bilmiyordu. Endişeyle dönüp, Misti kendisini bekliyor mu diye, ağılın kapısına doğru baktı.

Ozan konuşmasını sürdürdü. Lamalardan da şarkılar kadar anlıyor görünüyordu. Lama sapanını kullanmayı biliyordu. Yüklemeye başlamadan önce, lamaları daire biçiminde dizip başlarını içeri çevirmeyi biliyordu. Baba lamaların tüylerinin neden hiç kırpılmadığını biliyordu: Böylece sırtlarındaki uzun tüyler, yükleri için yastık oluşturuyordu.

“Bir lamanın yere oturup da emirlerinize uymayı reddettiği oldu mu hiç?” diye sordu Cusi.

Ozan yanıtladı. “Hayır. Kendime ait bir lamam olmadı hiç. Ama, onların bir şeyden hoşnut olmadıkları zaman oturuverdiklerini gördüm.” İkisi de buna güldüler. Bir dizi lamanın yolda otururup, devam etmeyi reddetmesinden komik bir şey olamazdı. “İçlerinden yalnızca birisi fazla yüklenmiş olduğu için,” dedi Cusi.

Chuto onlara seslendi. Yaşlı Yerli, sürüsündeki bütün hayvanların iyi durumda olmasından memnundu.

Kulübeye dönüp, örmekte olduğu yaygıyı bitirmeye hazırdı. Yaygıyı, *tortoru* kamışlarından ve bükülmüş otlardan örüyordu. Yolculukta üstünde uyumak için iyi olacaktı. Cusi'nin de yapması gerekenler vardı. Yüklerini bağlamak için yeni bir ip gerekiyordu. Önceki gün Cusi, kucaklar dolusu uzun ot toplamış, gece de onları suya basmıştı. Şimdi, suyu emmiş otları yuvarlak bir tahtayla dövüyordu. Ezip, hamur haline getirince, elinde yuvarlayarak uzun ipler elde etti. Sonra bu ipleri örerek, düzgün ve sağlam kalın ipler yaptı.

O ve Chuto çalışırken, ozan da onlar için şarkı söyledi. Bu sabahki şarkıları, Peru'nun istilacı İspanyollar'dan önceki hükümdarları, İnka Kralları üzerineydi.

Ozan panflütünü hafifçe çalmaya başlayınca, lamalar durup dinlediler. Sonra, müzik sürüp gidince, ayaklarını altlarına toplayıp, oturarak dinlendiler. Mırıldanmaya başladılar. Hiçbir müzik, lamaların mırıltısından daha güzel değildir. Suyun üstünden esen rüzgârın sesine benzer lamaların mırıltısı. Yosun kaplı taşların üstünden akan suyun sesine benzer. Rüzgâr ve su müziğidir bu. Mırıltılar, ozanın flütünün tatlı ezgisine dokunaklı bir fon oluşturdu. Cusi, ottan ipleri örmeyi bırakıp dinledi. Chuto, *tortoru* kamışlarını ve uzun otları bükmeyi bırakıp dinledi. Suncca, genç sahibinin yanına çöktü, müziğin güzelliğiyle etkilenip, sızlanmayı ve korkmayı unuttu. Ozan, panflütün ve lama mırıltılarının eşliğinde önce

hafif, sonra giderek yükselen bir şarkı söylemeye başladı.

“Uzun zaman önce yarattılar,
dünyayı.

Gençti.

Dünya,

yeni

İnsanlarıyla.

Sonra, Ulu Güneş

şefkat gösterdi,

yolladı

İnka'nın atası

Topa'yı,

yolladı

İnka'nın ana kraliçesi

Coya'yı,

yol gösterecek diye,

insanlara.

Ulu Güneş yollarken

Topa ile Coya'yı

dedi ki,

Alın bu altın asayı

ve dolaşın onunla

yeni yarattığım dünyayı baştan başa

dolaşın onunla, ta ki
o kendiliğinden
dünyanın kalbine
gömülene dek.
Orası yeni vatanınız olsun.

Uydular verilen buyruğa
Topa ile Coya,
asa kendiliğinden gömüldü
yumuşak toprağına
Peru denen ülkenin
İnka'nın vatanı oldu,
Dört yanından biri dünyanın.”

Ozan şarkısını tamamladı. Müzik kesildi. Ama,
lamalar mırıldanmayı sürdürdüler.
Sesleri, bir tepeden diğerine yankılandı:

“İn—ka
İnka—nın—vatanı
İnka—nın—vatanı
İn—ka
İn—ka”

Şarkı bitmişti.
Lamaların mırıltısı ise sürdü gitti.

4

Şarkıların Ozanı

Chuto hasır yaygısını suya serdi, üstüne taşlar koyup batırdı. Ertesi güne hazır olacaktı. Cusi'nin yanına gelip, yeni ipe bakmak için eğildi. Uzunluğunu ölçtü. Yeterliydi. Baş parmağını ve işaret parmağını üstünde gezdirdi. Düzgün ve yuvarlaktı. Sağlamlığını denedi. Yeterliydi. İyi bir ip olmuştu. Yerliler'e özgü bir dudak hareketi yaptı. Cusi, onun ne demek istediğini biliyordu. Yapılacak bir iş daha vardı; Cusi'nin sevmediği bir iş.

Ayağa kalktı. Gerindi ve esnedi. Misti'yi okşadı. Köpeği Suncca'ya kendisine geri getirmesi için bir taş attı. Chuto'ya baktı. Yaşlı adam, Tuz Yatakları'na götürülecek fileleri ve yaygıları ayırıyordu. Cusi ozana baktı. Ozan, karla kaplı araziye izliyordu. Yüzü sakin ve huzurluydu. Yapabildiği işi yapıyordu. Ateş ve yiyecek karşılığında şarkı söylüyordu. Bu ona yetiyordu. Mutluydu.

Cusi, Yerli ailesinin bugün aşağı vadideki yeni evlerinde ne yaptığını merak ediyordu. Chuto'nun ona alçak sesle söylediklerini duyunca şaşırdı. "Gel, yeni komşularımıza bir kez daha bakalım. Günlerini nasıl geçirdiklerini bilmeyi, ben de istiyorum." Chuto, lama

patikasının başındaki büyük kayaya doğru yürüdü, Cusi de onu izledi. Öbür iş bekleyebilirdi. Bu önemliydi.

Kayanın üstüne ilk uzanan Chuto oldu, ama hemen yanında Cusi'ye yer açtı. Yaşlı adam ve çocuk, sessizce aşağıdakileri seyrettiler. Aile, yeni kulübelerinin gölgesinde dinleniyordu. Küçük ateşlerinin dumanı, koyu mavi renkli bir kurdele gibi yükseliyordu. Anne, ateşe yakın oturuyordu. En küçük çocuk kollarındaydı. Baba ve diğer iki çocuk onun karşısında oturuyorlardı. Mutlu bir tabloydu. Cusi'nin yüreği hopladı. Birlikte oynayacak kardeşleri ve kendisiyle konuşacak bir annesi olsaydı, ne güzel olurdu. Başını öbür yana çevirdi ve Chuto'nun, "Bugünlük yeterince gördük," demesine sevindi.

Cusi, yaşlı adamı kulübelerine doğru ağır ağır izledi. Kulübeye varmadan biraz önce Chuto çocuğa dönüp, "İşte, bunlar. Evet, sanıyorum bu yılın armağanını alacak olanlar bunlar," dedi. Cusi anlamadı. Chuto'ya bakıp duruyor, bir açıklama bekliyordu. Chuto duraksadı, birkaç adım attı, durdu. "Lamalar..." dedi. "Böyle buyurulmuştur."

Bu, üzerinde düşünülecek bir şeydi. Yaşlı Büyük her yıl birilerine lamalar verdiğini anlatmaya çalışıyor olmalıydı. Cusi geçmişi düşündü; Chuto'nun uzun aralarla yaptığı bir günlük esrarengiz yolculukları anımsadı. Evet. Chuto'nun bu yolculuklara beraberinde lamalar götürdüğünü, ancak onları geri getirmediğini

açıkça anımsıyordu şimdi. Onları birisine veriyor olmalıydı. Ama, neden? Böyle yapmasını kim buyurmuştu?

Cusi, pek de hoşlanmadığı yeni görevine başlaktan bu kez memnun olmuştu. Düşünmektense bunu yapmak daha kolaydı. Bazı şeylere kafa yormak oldukça zordu.

Çocuk, bir çuval donmuş patates almak için kulübeye girdi. Çuvalı, sabah güneşi alan bir yere sürükledi. Taş gibi sert, küçük patateslerden birkaç avuç alıp, düz bir öğütme taşının üstüne koydu. Sonra, bir ezgi taşını bu yüzeyde ileri geri sürterek donmuş patatesleri öğüttü. Bu, her gün, her gün ve her gün haşlayarak yedikleri en gözde sıcak yiyecekleri *chuno*'ydü.

Chuto, sandaletler yapmaya başlamıştı. Hem kendisinin, hem de Cusi'nin dağları aşarken onlara gereksinimleri olacaktı. Sandalet yapmak kolaydı. Lama derisinden tek parça olarak yapılan bu pabuçlar, deri bağcıklarla üstten bağlanıyordu.

Dağdaki çayırdaki bir süre sessizlik hüküm sürdü. Lamalar otluyor, Suncca güneşte uyuyordu. Yalnızca Cusi'nin ezgi taşını ileri geri, ileri geri sürtmesinin çıkardığı ses duyuluyordu.

Daha sonra, ozan şarkı söylemeye başladı. Bu kez bir şey çalmıyordu. Sesi öyle alçaktı ki, sessizliği ancak bozuyordu. İnka Kralları'nın ve yüz bin kişilik halkın kutsal kenti Cuzco'nun kuruluşunu anlatıyordu. O şarkı-

sını söyledikçe, kent sanki sabahın hafif sisinde biçimleniyor, büyüyor ve gerçeklik kazanıyordu.

Cusi, onu görebiliyordu. Duvarlardan, gri taş duvarlardan yapılmış kenti görebiliyordu. Güzelim taşlar o denli ustalıklarla birleştirilmişti ki, aralarına harç koymaya gerek kalmamıştı. Dev taşların bazısı neredeyse yirmi ton ağırlığındaydı. Taşlar, İnkalar'dan daha uzun, İspanya'dan gelen istilacılardan daha uzun, deprem ve selden daha uzun, yüzyıllardan daha uzun dayanmıştı. Cusi ozanın sözlerinde, on bin adamın elli yıl çalışarak muhteşem taş saraylarını yaptıklarını neredeyse görebiliyordu. Araçları yoktu. Makineleri yoktu. Yapı yapmak için hiçbir gereçleri yoktu. Sahip oldukları tek şey, İnka gücü ve kurucu olmanın inancıydı.

Ozanın şarkısı sürdü, sürdü ve sürdü. Saatler, bu zulla kaplı arazi üstünde kayan mavi sise karıştı.

Ozan, Cuzco'da inşa edilen ve yüzyıllardır gururla ayakta duran Güneş Tapınağı'nı anlattı.

Değirmen taşının üstüne eğilmiş, yiyeceği *chuno*'yu yapmak için küçük acı patatesleri öğüten küçük Yerli Cusi, Gizli Vadi'de değildi artık. Yüzündeki teri ince, esmer koluyla silen küçük çoban Cusi, yüksek çayırların çocuğu değildi artık. Ot damlı bir kulübenin önündeki *ychu* çayırında çömelmiş değildi. O, atalarının kutsal kenti Cuzco'daki Güneş Tapınağı'nda soylu bir çocuktü. Ozanın büyüülü sözleri dünyasını değiştirmişti. Altın

işlemeli giysisi, püsküllü başlığı, altın sandaletleriyle, altın kaplı duvarları elmas ve yakutlarla bezeli büyük Güneş Tapınağı'ndaydı. Tapınağın, her yaprağını, her çiçeğini usta bir elin som altından oyduğu bahçesinde yürüyordu. Altın çemberleri ve altın toplarıyla *papaaw-ki* oynayan Güneş'in Kızları'nı seyrediyordu.

Ozanın sesi, yosun kaplı kayalara çarpan bir çağlayanın suyu gibi aktı gitti:

“Güzellik Kızları,
İnanç Kızları,
Akıl Kızları,
Şefkat Kızları,
Gelin,
Güneş'in Kızları seçildiniz.

Güzellik Bahçesi'nde yaşayın,
Değerli Madenler Bahçesi'nde yaşayın,
Işıldayan Değerli Taşlar Bahçesi'nde yaşayın,
Şefkatli İyilikler Bahçesi'nde yaşayın.
Gelin,
Güneş'in Kızları seçildiniz.”

Chuno hazırды. Torbadaki patateslerin hepsi öğütülüp hazırlanmıştı. Cusi geriye oturdu ve ozana baktı. Yerli adam şarkısını bitirmiş, ağır ağır kakao yapraklarını

çiğniyordu şimdi. Cusi, *ychu* çayırındaki lamalara baktı. Onlar da bugünlük otlamayı bitirmiş, ağır ağır geniş getiriyorlardı. Cusi'nin gözleri Chuto'yu aradı. Yaşlı Yerli akşam ateşini yakıyordu. Elindeki küçük altın bir diskle, kurutulmuş lama tezeğini tutuşturabilmek için güneşin son ışıklarını yakalamaya çalışıyordu. Az sonra, küçük bir alev başlatmayı başardı. Cusi, ateşi beslemek için bir kucak dolusu tezek getirdi ona. Sonra, içi *chuno* dolu toprak bir güveç aldı. Akşam yemeğinde ne olduğunu biliyordu. Hep aynı şeyler: Kavrulmuş mısır ve kaynatılmış *chuno*'nun üstüne, soğuk gecede ısınmak için bir avuç kakao yaprağı ve bir parça doğal kireç çiğnenecekti. Cusi, hep aynı şeyleri yemekten mutsuzluk duymuyordu. Donmuş patates ve mısır, kazayağı tohumundan yapılmış lapa ve bazen de, kurutulmuş et parçalarından yahni; bütün yediği bunlardı. Her zaman biraz aç, her zaman biraz üşümüş, her zaman biraz yalnızdı. Başka türlü bir yaşamı bilmiyordu.

Ancak bu, özel bir geceydi. Ozan bir armağan getirmişti. Küçük bir sukabağı içinde, Andlar'ın mısırdan yapılan mayhoş içkisi *chicha* getirmişti. Ozan buna içilen şarkı diyordu. *Chicha*, akşam yemeklerini şölene çevirmişti.

Cusi yorgundu. Elleri, ıslak otları dövmekten, çekiştirip örmekten kesilmişti. Sırtı, öğütme taşının üstüne eğilmekten tutulmuştu. Ama, mutluydu. Yemek

güzeldi. *Chicha* ve kakao, soğuk geceyi ısıtıvermişti.

Rahat ve hoşnut, sessizce oturup, rüzgârın gece bulutlarını karlı zirvelerin ardına sürüklemesini izlediler. Chuto, “Yarın, gündoğumundan hemen sonra yola çıkacağız,” dedi. Cusi şaşırılmıştı. Yaklaşan yolculuğun heyecanını bir süredir neredeyse unutmuştu. “Size uyumanız için bir şarkı söyleyeceğim,” diyen ozan panflütünün hüzünlü sesiyle gece şarkısına başladı.

“Atalarımızın zamanında

Atalarımızın,
Atalarımızın,
son İnka Kralı
yönetirken ülkesini
güçle,
şanla,
ihtişamla
başlangıçtan beri.

İnka ülkesine

insanlar geldiler
başka bir ülkeden,
başka bir soydan,
başka bir renkten,
başka bir inançtan.

İnka ülkesini işgale geldiler.

İnsanlara hükmetmeye geldiler.
 Tapınaklarını yağmalamaya geldiler.
 Tanrılarını yok etmeye geldiler.

Bunun üzerine İnka halkı
 altın gönderdi düşmanı yatıştırmak için,
 gümüş gönderdi düşmanı yumuşatmak için,
 zümrütler gönderdi krallarını kurtarmak için,
 yakutlar gönderdi onu özgür kılmak için.

On bin lamanın sırtına
 yüklediler Andlar'ın zenginliklerini,
 yüklediler Andlar'ın madenlerini,
 yüklediler Andlar'ın değerli taşlarını,
 İnka'nın,
 krallarının fidyesi olarak.

Ama İspanyollar öldürdüler İnka'yı.
 Öldürdüler Atalarımızın Kralı'nı
 ve on bin lama
 ve taşıdıkları hazine
 kayboldu yeryüzünde
 sonsuza, sonsuza, sonsuza kadar."

Cusi ayağa fırladı. "Hayır! Hayır! Hayır! On bin lama sonsuza kadar kaybolmadı. Buradalar, bakılıp besleniyorlar!"

Chuto da ayaktaydı, "Bunu sana kim söyledi?" Sesi,

Cusi'yi korkuttu.

“Bilmiyorum,” diye kekeledi çocuk. “Bu, hep bildiğim, ya da belki düşlediğim bir şey. Bilmiyorum, Yaşlı Büyüğüm. Bilmeli miyim?”

Yaşlı Yerli çocuğu kendine doğru çekti. “Bilmediğimiz pek çok şey var. Bilmenin henüz zamanı değil,” dedi belli belirsiz.

Ozan onlara gülümsüyordu. Ateşin ışığında yüzü, gece karanlığına uzanan dağ zirveleri kadar yaşını ele vermez, huzur dolu ve hareketsiz görünüyordu.

Chuto ona baktı ve yumuşak bir sesle, “Biz Korumucularız,” dedi. “Bekçileriz. Bekliyoruz.”

“Beklemek mi?” diye sordu ozan. “Neyi? İnka'nın dönmesini mi?”

Ancak, yaşlı adam soruyu yanıtlamadı. Cusi'ye döndü. “Misti bekliyor, uyku bekliyor seni. Yarınki yolculuk çok yakın,” dedi.

Çocuk uyuyan lamaların arasındaki yatağına yöneldi sendeleyerek. Bir şey, tanımlayamadığı bir şey aklını kurcalıyordu. Bilemediği için sözcüklerle ifade edemediği bir şey. Gün ortasındaki bir bulut gibi, yüreğini karartan bir şey.

Ychu çayırını yeni bir rüzgâr yalayıp geçti, yavaşça ağlayarak uzaklaştı. Ozan, yine şarkı söylüyordu. Bu kez bütün ozanların bildiği çok çok eski bir İnka şarkısıydı söylediği: “Bahçedeki bir zambak gibi doğmuşum.”

“Şarkıların Ozanı,” diye mırıldandı Cusi uykuya dalarken. “Şarkıların Ozanı.”

❧

5

Dik Patika

Cusi'yi kimsenin uyandırması gerekmedi. Chuto'nun ona, bir gün önce Gündoğumu Çağrısı'nı söylediği yere giden patikayı izlemesini işaret etmesinden çok önce uyanmıştı bile. Bugün yol, ne bir gün önceki kadar uzun, ne o kadar zor, ne de o kadar karanlık geldi Cusi'ye. Chuto'nun alacakaranlıkta süzülen gölgesini elinden geldiğince yakından izliyordu. Bu kez patikadan kolaylıkla ilerleyebildiği için memnundu. Yalnızca bir kere geçtiğim halde yolu iyi biliyorum, diye düşündü. Ayaklarım çabuk öğreniyor, ya da belki hüner, Chuto'nun dün yaptığı bu yeni sandaletlerde. Belki, ozanın müziğinin de buna etkisi oldu. Çocuk, bu düşüncelerle kıkırdadı, ama Chuto ne olduğunu anlamak için başını çevirince gülmeyi kesti. Düşüncelere dalmanın sırası değildi kuşkusuz. Büyük Güneş Tanrısı'nı düşünmesi gerekiyordu şimdi.

Cusi ürperdi. Bu sabah esen rüzgâr çok soğuktu. Karlı yamaçların serin nefesiyle doluydu. Gürültüyle esen güçlü bir gündüz rüzgârı değildi bu. Yüksek zirvelerin sessiz, ağır ve soğuk gündoğumu rüzgârıydı.

Ancak güneş, dünyayı ısıtıp, yaşanır kılabilirdi.

Adam ve çocuk, taş düzlüğe ulaşmışlardı şimdi; doğuya bakıp beklediler. Gökyüzü yavaş yavaş renklendi, doğan günü müjdeledi. Cusi yavaş yavaş bedenini ısıtan bir mutluluk duydu. Bu daha önce hiç başına gelmemişti. Daha önce, mutluluğun damarlarında dolaşıp, bedenini neşe ve coşkuyla ısıttığını, aydınlattığını hissetmemişti hiç.

Sonunda, güneş doğdu. Chuto'nun sesi güneşi karşılamak için yükselirken, Cusi, dünyayı aydınlatan ve ısıtan Yüce Tanrı'nın gelişini karşılamamanın coşkusunu sonsuza dek biliyordu artık.

Chuto, karşılamamanın sonunda bir süre başı önünde, düşünceler içinde yitip gitmiş, öylece durdu. Çok kısa bir an, Ruhların Dünyası'na yaklaşmıştı ve yaşamın gerçekliğine geri dönmekten nefret etti. Yalnızca bir an sürmüştü bu. Yaşlı adam içini çekerek başını kaldırdı, omuzlarını dikleştirdi ve eve giden patıkaya yöneldi.

Dönüş, gidişten de kısa sürdü. Chuto endişeliydi. Cusi bunu hissediyordu ve Yaşlı Büyük'ü neyin endişelendirdiğini de biliyordu. "Lamalarımızı bırakmak istemiyor; dışarıdaki dünyayı görmek istemiyor," diye düşündü çocuk ve gitme konusundaki heyecanından ötürü suçluluk duydu.

Kahvaltı sessiz geçti. Ozan, derin düşünceler içinde oturuyordu. Bu sabah, yüzü ifadesizdi. Yüzünü aydın-

latıp, yumuşatan gülümsemesinden eser yoktu. Tersine, uçmaya hazır bir kartalın bakışıyla derinleşmişti gözleri. Şarkıları susmuştu. Flütü sessiz, *ychu* çayırının üstünde duruyordu. Bir tek bedeni onlarla birlikteydi. Düşünceleri ve kalbi uzaklardaydı.

Suncca sızlandı durdu ve gündüz yeli esmeye başladı. Misti, genç sahibinin hemen yanı başında duruyordu. Chuto, yalnızca önlerindeki yiyeceğe bakarak yedi yemeğini.

Cusi konuşabilmek isterdi. Konuşmaya ihtiyacı vardı. Tuz Yatakları'na gitmek, üzerinde konuşulacak bir olaydı. Ama, çocuk konuşmadı. İki adamın sessizliği sözlerle bozulamayacak kadar yoğundu.

Kahvaltıdaki mısır ve patatesler yendiğinde, Chuto eşyaları toplamaya başladı. Ozan kımıldandı ve çevresine bakındı. Sonra, “Kuşkusuz, şarkılarımdan daha fazlasını biliyorum,” dedi. “Kuşkusuz, ben de bu yolu izlemek için gönderildim. Yolculuğa tuz almak için çıktığından emin misin, kardeşim? Yapmak istediğinin bu olduğundan emin misin?”

Chuto başıyla onayladı, ama ne konuştu, ne de yükleri toplamaya ara verdi.

Bir süre sonra ozan yeniden konuştu. “Gizli Vadi, sürüsünü ve onun koruyucularını gözetir. Dışarıdaki dünya böyle değildir. Dışarıdaki dünya sana yabancı insanlarla doludur. Onlar iki ayrı soydan gelirler. Öyle-

dirler ya da değildirler. Bunu bilirler ya da bilemezler. Bunu önemserler ya da önemsemezler. Düşün, kardeşim. Kanları, birbirine karışmayan derelerde akan bu insanların yarattığı ırmağı geçmek istediğinden emin misin?”

Chuto, “Gitmek istemiyorum. Gitmek gerekiyor. Benden istenen bu. Bir zamanlar benzeri bir istek almış, ama reddetmiştim. Bunun ağır yükünü hâlâ yüreğimde taşıyorum,” diye yanıtladı yalınlıkla.

Ozanın buna verilecek bir karşılığı yoktu. Kulübeye gidip torbasını getirdi. Küçük bir paketi Chuto’ya uzatarak, “Bu,” dedi, “yolculuğa uygun bir yiyecektir: Esmer şeker ve öğütülmüş mısır. Yürürken yerseniz, açlıktan ayaklarınız tökezlemez.”

Chuto memnun oldu. Kendisine sunulan paketi aldı. “Bu yiyeceği biliyorum. Ben de dağlardaki patikalarda yolculuk ederken, her zaman yanımda bulundururdum.”

Misti’yle fısıldaşmakta olan Cusi, hayretle Chuto’ya bakıyordu şimdi. Chuto’nun dağlardaki patikalarda yolculuk ettiğini bilmiyordu. Aslında, bunu hiç düşünmemişti, ama düşünseydi Chuto’nun her zaman Gizli Vadi’de yaşamış olduğunu düşünürdü. Yaşlı adamın, paylaştıkları bu dünyanın dışında bir başka dünyayı tanıyor olması bir anda içini kıskançlıkla doldurdu. Bu konuda daha çok şey öğrenmeliydi. Her şeyi bilmeliydi. Chuto, nerelere gitmişti?

Çocuk bir soru sormaya yeltenmişti ki, ozan sözünü

kesti. “Bak, asma köprünün ötesindeki dünyayı göreceğiniz için, Misti ne kadar memnun,” dedi şakacı bir sesle.

Cusi'nin gözleri sevinçle parladı. “Dar patikadan mı gideceğiz? Asma köprüyü mü geçeceğiz? Gerçekten mi?” diye sordu. Heyecandan sözcükleri birbirine karıştırmıştı.

Chuto başıyla onayladı, ozan güldü, “Neden olmasın? Dağdan aşağı inen en kısa yol o, düşmenin dışında.” Şimdi, şaka yapıyordu. Cusi de onunla birlikte güldü.

Chuto, yükleri yüksek sesle saydı. “Rulo yaptığım bu iki yaygı uyumak için. Biri benim için. Biri Cusi için. İçlerine, tuz sarmada kullanacağımız dokumaları koydum. Ayrıca, onları bağlamak için gerekecek ipleri. Benim için iki, Cusi için bir tane. Armağan yiyecek paketini ikiye böleceğim. Yürürken yemek isteyebiliriz. Yedek sandaletleri ve paçoları ben alacağım. İçecek için sukabaklarını buraya bağlıyorum. Yolda yürürken eğireceklerimizin dışında satılacak yünler Cusi'nin torbasında gidecek. Hepsi bu kadar, sanırım. Evet, hepsi bu kadar.”

Chuto ayağa kalkıp, hoşnutlukla çevresine bakındı. Gereken her şeyin yerli yerinde, kullanılmaya hazır olduğunu bilmek güzeldi.

Hasır yaygıları çabucak rulo yaptı. Küçük olan Cusi'nindi. Onu çocuğun omuzlarına çapraz bağladı. Büyük olanı da kendisi sırtına aldı. Kurutulmuş kakao yaprakları ve deniz kabuğundan elde edilen kireç parçaları dolu kakao torbasını, paçosunun açıldığı yanda kuşağına

bağladı. Cusi'ye verdiği küçük kakao torbasını da, o kendi kuşağına bağladı. Sonra, Yaşlı Büyük sapanını omzuna astı. Bu, onun tek silahıydı. Bir avcı değil, bir çobandı o. Sapan ona yeterliydi.

Yola çıkmaya hazırdılar. Her şey hazırды. Daha fazla yapılacak şey kalmamıştı.

Vedalaştılar.

Misti arkalarından baktı. Kızıl tüylü, sivri kulakları şaşkınlıkla dimdikti. Bu, geride bırakıldığı anlamına mı geliyordu? Kasten, sessizce tükürdü. Nedeni yoktu, yalnızca hoşnutsuzluğunu belli etmek istemişti. Kendini daha iyi hissetmesine yaradı.

Suncca sızlandı. Elinden gelen tek şey buydu. Bu, kendini daha iyi hissetmesine yaramadıysa da sık sık, uzun uzun sızlandı.

Chuto ve Cusi yolculuklarına başladılar. Zayıf, yaşlı adamla, ondan daha zayıf bir çocuk, *ychu* çayırı boyunca yürüdüler. Benzer giyinmişlerdi: parlak lama ipliğinden örülmüş başlıklar, lama yününden dokunmuş kırmızı bantlarla bezeli mavi pançolar, baldırlarına kadar inen beyaz, pamuklu pantolonlar ve lama derisinden bağcıklı sandaletler. Omuzları oynadıkça, sırtlarındaki rulo yapılmış yaygıları da oynuyordu.

Arkalarına bakmadılar. Yolculukları başlamıştı. Yola koyulmuşlardı.

Yerli ailesinin, yeni evleri için çalılıklarda yer açtık-

ları aşağıdaki vadiye inen patikanın girişini geçtiler. Aslında Cusi, bu yolu izlemeyi isterdi. Böylece, aileyi yakından görmüş olurdu. Belki de onlarla konuşabilirdi. O zaman, onlar hakkında, yalnızca uzaktan izleyerek öğrenebileceğinden daha fazlasını öğrenebilirdi. Ayrıca, eğer bu lama patikasını izleselerdi, Misti'yi de yanında götürebilirdi. Misti, annesi Sarikulak'tan ayrılabilir kadar büyüdüğünden beri gece gündüz çocuğun arkadaşı olmuştu. Cusi, yanında gururla yürüyen güzel siyah laması bulunmadığı için garip hissediyordu kendini.

Ancak küçük Yerli, izledikleri patikanın heyecanıyla bir süre sonra Misti'yi unuttu. Patika, taş ağılın yıkıntılarının arkasından, ot damlı kulübenin arkasından ve lamaların otladığı çayırın arkasından ilerliyordu. Gövdeleri kadifemsi yeşil yosun ve beyaz liken kaplı, üstlerinden sık sarmaşıklar sarkan bir küme ağaç, yolu gözlerden gizliyordu.

Cusi, bu patikayı biliyordu, ama daha önce hiç geçmemişti. Patika aniden dimdik otuz metre aşağıya, derin bir uçurumun bıçak sırtı kenarına indi. Altı yüz metre aşağılarında hızla akan geniş bir ırmak, köpürüp gürüldeyerek çağlayandan dökülüyordu. Çağlayanın gök gürültüsünü andıran derin uğultusu, Chuto ve Cusi'nin durduğu uçurumun tepesinden rahatlıkla duyuluyordu. Altlarında, yukarıya doğru fıskıran su tanecikleri, beyaz dantelden bir duvak oluşturuyor; ırmağın koyu yeşil

suyunu ve güçlü akıntıyla dik yamaçlara vurup parçalanmış ağaç kütüklerini gizliyordu.

Çocuk, bakışlarını aşağıdaki vahşi ve hırçın manzaradan, çok çok geniş ırmağın, aynı sarplık ve diklikle sürüp giden karşı yamacına çevirdi.

Derin vadinin iki yamacını birleştiren ince, uzun bir köprü çağlayanın üstünde sallanıyordu. Ozanın şakayla değindiği asma köprüydü bu. Geçmeleri gereken köprü.

Köprü, agave bitkisinin sarmaşıklarından yapılmıştı. Sarmaşıklar bükülüp örülerek, Chuto'nun bedeni kalınlığında iki halat elde edilmişti. Bunlar, yamaçlara oyulmuş deliklere bağlanmış; aralarına da düz tahtalar tutturulmuştu. Yukarıda, tutunmak için de bir ip vardı.

Cusi, bu asma köprüyü daha önce görmüş, ama geçmeyi hiç düşünmemişti. Oysa şimdi, korkunun soğukluğunu içinde duyuyor, yapmak üzere olduğu şeyin düşüncesi bile içini heyecanla yakıyordu. Sandaletlerle bir adım daha ilerleyemeyeceğini hissetti. Ancak biliyordu, ilerleyecekti, köprüyü geçecekti; hiçbir şey atacağı ilk adımı engelleyemezdi.

Chuto, bir an çocuğa baktı, sonra ilk tahtaya bastı. Cusi onu seyretti. Korku içindeydi. Büyülenmiş gibiydi. Kendi sırasının gelmesi için sabırsızlanıyor, ama çok korkuyordu. Yaşlı adam tutuna tutuna, adım adım kanyonu geçmeye başladı. Zayıf görünüşlü köprü esnedi, sallandı. Çok aşağılarda çağlayan, çılginca köpürüyordu.

Chuto, sallanan sarmaşık halatları boyunca ilerleyen küçük bir nokta haline geldi. Yavaş yavaş, yavaş yavaş uzaklaştı. Ortasına vardığında köprü, hamak gibi bel verdi. Cusi gözlerini, ince çizginin üstündeki siyah noktadan hiç ayırmıyordu. Soluğunu tutarak izledi. Bekledi. İzledi.

Oh! Chuto, uçurumun karşı yamacındaki çıkıntıya ulaşmıştı. Orada durdu, sağlam kayanın üstünde dengesini buldu.

Sonra döndü, Cusi'ye başlaması için eliyle işaret etti.

Chuto çocuğu, emirlerine uyması için boşuna eğitmemişti. Bu, yıllarca sabırla sürdürdüğü eğitimin ödüllüydü. Cusi, ilk tahtaya adım atıp, öne ilerledi. Köprünün üstündeydi şimdi. İlerlemeliydi. Bir adım at, bir elini ilerlet. Santim santim. Asla geriye bakma. Asla aşağıya bakma. İyi kalpli Chuto'nun beklediği karşı yamaçtan başka yere asla bakma.

Birden, Cusi'nin korkusu geçti. Kendisini gözüpek, cesur, güçlü ve uzun boylu hissetti. Maceraydı bu. Eğlenciydi. Köprünün ortasına varmıştı şimdi. Chuto geçerken olduğu kadar bel vermedi köprü. Sallanıyordu. Eğiliyordu. Sarsılıyordu, ama bel vermiyordu. İlerle. İlerle. Adım adım. Tutuna tutuna. Asla aşağıya bakma. Chuto'ya bakmayı sürdür. Chuto daha büyük görünüyor artık. Daha da büyük. Daha net. Chuto, gerçek boyutlarındaydı şimdi.

Köprünün, ayağının altında sallanması durdu.

Cusi, sağlam kaya çıkıntısına ulaşmıştı. Karşı tarafa geçmişti. Dünya, çevresinde çılgınca dans ediyordu. Döndü, döndü. Baş dönmesiyle öne sendeledi. Başının dönmesi geçsin diye gözlerini kapattı. “Şimdi, birkaç kakao yaprağı çiğnemek iyi gelecek sanırım,” dedi Chuto yumuşak bir sesle. “Evet, burada, sırtımızı yamaç duvarına verip oturalım ve kakao yaprağı çiğneyelim.”

Cusi oturduklarına sevindi. Uçurumu aşan köprüye bir daha bakmadı. Görmesi gerekmiyordu. Onu geçmişti. Bu yeterliydi.

Çok aşağıda çağlayan, sıçrayıp köpürüyordu. Koyu yeşil ırmak, granit bir dağın içinden akıp gidiyordu.

Gökyüzünde süzülen bir kondor, zarif ve ağır daireler çizerek yükseldi.

Beyaz bulutlar, gerideki sivri tepelere çarpıp bölünüyor, kendilerinden daha beyaz parıldayan karlı zirvelerin üstünde kurşuni salkımlar halinde asılı kalıyorlardı.

Chuto kalkıp gerindi ve gidecekleri yolu bir dudak hareketiyle işaret etti. Buldukları yamaç yuvarlak, granit bir sütun gibiydi. Düz ve sert yüzeyinde yukarı çıkan herhangi bir yol yoktu. Aşağıya inen de yoktu.

Cusi, Chuto'nun yukarı sıçrayarak, ağaç dallarından yapılmış dar bir merdivenin ucunu yakalamasını seyretti. Sonra Cusi'yi, merdivenin ucunu yakalayabilmesi, sıkıca tutunup, ilk adımını atabilmesi için kaldırdı Chuto. Cusi tırmanmaya başladı. Tırmanmak zorun-

daydı. Aşağıya inemezdi. Aşağıda yalnızca boşluk vardı.

Çok güzel, zengin ve koyu renkli tabakalar halindeki granit kaya, havanın ve yılların etkisiyle aşınmıştı. Cusi ne yukarıya, ne aşağıya, ne de sağa sola bakmaya cesaret etti. Yaşlı adam çok aşağılarda kaldığı için, bakaçağı Chuto da yoktu şimdi.

Çocuk, uçurum yamacından yukarıya tırmanmayı sürdürdü. Alnından akan terin tuzu gözlerini yakıyordu. Merdiveni tutan elleri terden sıvılaşmıştı.

Yine de daha yukarı, daha yukarı tırmanmayı sürdürdü. Sonunda, granit duvarın gerisindeki güvenli yere ulaştı. Burada dağ, yemyeşil, bereketli bir vadiye doğru yavaşça alçalıyordu. Sarmaşık ve eğreltiler, çalı ve çiçekler, çeşitli orkideler düştü de güzel bir dünya yaratmıştı. Ne *ychu* çayırı, ne de çıplak boz tepeler vardı. Masmavi gökyüzünde yukarıya, çok yukarıya bakınca karlı zirveleri ancak seçebiliyordu Cusi.

Aşağı vadide hafif bir yağmur çiseliyordu. Ormanın yeşilliği yağmur damlalarının ıslaklığıyla daha taze, daha yeşil ve daha canlı görünüyordu.

“Gizli Vadi arkamızda kaldı.” Cusi, sese döndü. Chuto, merdivenin üst basamağından eğimli patikaya atlıyordu.

6

Uzun Yol

Yerli, sukabağından maşrapaları çözdü ve çocukla birlikte, kristal berraklığında bir gölden kaynak suyu içtiler. Serin suda yüzlerini yıkayıp, gölgede dinlenirken, ozanın armağan ettiği kavrulmuş, esmer şeker parçalarını yediler. Güneş tam tepedeydi. Hiç gölge yoktu. Öğlen olmuştu.

Bir saat kadar sonra, çocuk ve adam dağ patikasından aşağıya inmeye başladılar. Yavaş yürüyorlardı. Cusi için yeni bir dünyaydı bu. Her şey ona yabancı ve ilginç geliyordu. Chuto, sabırlı ve şefkatliydi. Her şeyi açıklıyordu. Çiçeklerin adlarını biliyor, çocuğa göstermek için demet yapıyordu. Mor hasekiküpeleri ve mor *munca* çiçekleri vardı. Sarımsı beyaz *ölü-adamın-pabuçları* ve altın sarısı *güneşin-gözyaşları* vardı. Demet demet *punga-punga* çiçeği topladı. Gizli Vadi'ye döndüklerinde bu çiçekleri kurutup, ilaç olarak kullanacaktı.

Çocuğa puma, dağaslani ve tilki izlerini gösterdi. Eğrelti kaplı bir dere yatağında, küçük And geyiğinin kalp biçimindeki ayak izlerine rastladılar.

Hava sıcak, ağır ve yoğundu; nefes almak zordu. Cusi, kendini ağırlaşmış, aptallaşmış ve uykulu hissediyordu.

yordu. Yükseklerin soğuk ve hafif havasında kendini hiç böyle hissetmemişti. Hava, çiçeklerin kokusuyla tatlı, ağaçların ve toprağın nemiyle ıslaktı. Ne rüzgâr, ne başka bir kıpırtı vardı. Orman, gölgeli derinliklerinin yeşil sessizliğinde saklıyordu gizemlerini.

Chuto, Cusi'ye ağaçların adlarını söyledi. Avusturya'dan okaliptüs, Avrupa'dan gelen söğüt ve kavak. Ağaçlar, adları ve geldikleri ülkeler, Cusi'ye hiçbir şey ifade etmedi. Görüntüleri ve sesleri yabancıydı. Belleğinde hiçbir anı, kalbinde hiçbir yankı bırakmadılar. Onları gördü. Hepsi bu kadardı.

Akşamüstü ilerlerken yeniden tırmanmaya başladılar. Chuto acele ediyordu. "Akşam inmeden tepeye varmalıyız," diye açıkladı. "Orada dostlarımız var. Dağın yamacında temizledikleri alanı, küçük, kahverengi lekeyi görüyor musun?"

Cusi baktı, ama kahverengi hiçbir şey göremedi; yalnızca yeşil, yeşilin her tonu ve her türü vardı. Gözleri alışık olmadığı bu renklerden yorulmuştu. Yeşil, sıkıca yumduğunda bile gözkapaklarının arasından içeri sızıyordu. Çok uykusu gelmişti. Ayakları öyle ağırlaşmıştı ki, sanki kendisine ait değillerdi. "Ayaklarım, yerden alıp yere koyduğum, tekrar alıp koyduğum iki ağır cisim gibi," dedi Chuto'ya.

Chuto güldü. "Çünkü, alçak topraklardayız. Evi-mizin yüzlerce metre yukarıda kaldığını unutmamalısın."

Bu, Cusi'nin ilgisini çekti. Yükseklik hakkında daha önceleri hiç düşünmemişti. Düşünmesine gerek olmamıştı. Onun bildiği dünyada her şey ya yüksekte ya da daha yüksekteydi. "Çevrenin çok sıcak, çok yeşil, ağaç ve bitkilerle böylesine kaplı olmasının nedeni yüksekliğin azalması mı?" diye sordu.

Chuto başıyla onayladı. "Kısmen," dedi. "Ama, nefesini tırmanmaya sakla. Geceleri dağlarda kendimi, vadi-deki ormandan daha güvende hissederim. Üstelik çevre, bastığımız yeri görece kadar aydınlıkken aşmamız gereken birkaç yer daha var."

"Başka köprüler ya da merdivenler mi var?" diye bilmek istedi Cusi.

"Hayır," dedi Chuto, "ama, yol kayalık ve dik; üstelik, toprak kaymış da olabilir."

Cusi, toprak kaymalarını biliyordu. Yukarılarda sık sık olurdu. Tonlarca ve tonlarca kar, toprak ve kayanın, yolunun üstündeki ağaçları, taşları ve canlıları, ne varsa hepsini beraberinde, dağın yamacından aşağı sürüklediğini görmüştü. Adımlarını Chuto'ya uydurmak için hızlandı. Dağdaki kaymaları biliyordu. Karanlık çöktüğünde, kendini dağın tepesinde, yeşile gömülü bu vadinin derinliklerinde olduğundan daha güvende hissedeceği konusunda Chuto'yla aynı görüşteydi.

Az sonra, küçük bir açıklığa dağılmış birkaç kulübenin yanına ulaştılar. En büyük kulübenin önünde bir

kadın, kazayağı otlarını dövüyordu. Yerdeki battaniyenin üstüne dizdiği saplara tahta bir dövenle vuruyordu. Patikadan gelen yabancıları görünce durdu ve kulübedeki birine seslendi. Cusi yaşlarında bir çocuk kapıya çıktı ve sessizce iki konuğa baktı. Chuto su istedi; çocuk, iki suka-bağı maşrapayla serin ve taze kaynak suyu getirdi. Kadının bir sözü üzerine tekrar kulübeye girdi ve sarı, yoğun ve sıcak keçi sütü getirdi. Cusi, kendisine uzatılan maşrapadaki süttten içti, ama tadını beğenmedi. Maşrapayı Chuto'ya verip, serin kaynak suyundan biraz daha içti. Suyun tadı daha iyiydi. Üstelik, ne olduğunu biliyordu. Çocukla konuşmak istiyordu, ama utangaçlığı üstün geldi. Kadın onlara bakmadan, nereden gelip nereye gitmekte olduklarını sordu. Chuto, geldikleri yoldan geriye doğru işaret edip, "Yukarılardan geliyoruz. Tuz Yatakları'na gidiyoruz," dedi. Hepsi buydu. Söylenecek başka bir şey yoktu. Chuto ikramlar için teşekkür etti ve Cusi'yle birlikte yeniden yola koyuldular. Kadın ve çocuk, arkalarından baktılar. Çevrede başka kimseye rastlamadılar. Az sonra her şey, arkadaki yoğun yeşilin içinde kayboldu.

Patika giderek dikleşti ve kayalıklarda devam etti. Bazen dar, taş basamaklardan çıktılar. Bir keresinde, dev bir kayanın önüne geldiler. Cusi endişeyle yukarıya baktı. Hiçbir merdiven göremedi. Koca kayaya yaklaştıklarında Chuto aniden döndü. Alçak, dar ve dolambaçlı bir tünele girdiler. İçerisi gece kadar karanlık, nemli ve yapış yapıştı.

Yaş toprak kokusu o kadar ağırdı ki, uzun yol boyunca Cusi'yi soluksuz bıraktı. Aniden tekrar gün ışığına çıktıklarında Cusi rahat bir soluk aldı. Şimdi, dağlar çıplak, solgun ve kahverengiydi. Karşıdan esen güçlü bir rüzgâr, ilerlemelerini zorlaştırıyordu. Yükseklerden akşam iniyordu. Güneşin ışığı ve sıcaklığı kalmamıştı. Arkasında iz bırakmak için, gökyüzünü boyamakla oylanmamıştı. Parlaklığını, altlarındaki yumuşak yeşile gömüp, yitip gitmişti.

Yine basamaklar; iki yanında boşluktan başka bir şey bulunmayan dağ patikası, akşamın mor gölgeleriyle doluydu.

Cusi ateşi görmeden, dumanının kokusunu aldı. Bu kokuyu tanıyordu: Lama tezeğiydi. Öyle ev gibi, öyle güzel ve öyle güven verici bir kokuydu ki bu! Çıplak, boz dağın yükseklerinde eski bir yapının yıkıntılarına vardılar. Bir uçurumun tepesinde taş duvarların üstündeki teraslardan aşırıp, merdivenlerden tırmandılar ve kemerlerden zorlukla geçtiler.

Chuto, "Ay-o, Ay-o, Ay-o," diye seslenmeye başladı. Boz dağlar da, "Ah-y-o, Ah-y-o, Ah-y-o," diye yankıyla yanıt verdiler.

Birden ortaya iki adam, birkaç kadın ve üç, dört çocuk çıkıverdiler. Adamlar ellerini kaldırıp, sevinçle selamladılar onları. Sıcaklıkla buyur ettiler. Chuto'yu tanıyorlardı. Onun arkadaşıydılar.

Daha yaşlı olan adam, Chuto'yu son terasın biti-

minde karşılarken, “Condor Kuncca’ya hoş geldin,” dedi. “Kardeşimizi bize ne getirdi?” diye sordu. “Bu her ne ise, ziyaretiniz bizi onurlandırdı.” Daha sonra, elini Cusi’nin omzuna koyarak, “Bu, Seçilen olmalı, kuşkusuz! Öteki geri dönmedi mi?” diye ekledi.

Chuto, “Ölümden dönüş yoktur. Evet, bu seferki iyi bir seçim, sanıyorum,” dedi.

Cusi, Chuto’ya baktı. Chuto, neden başka insanlarla bilmece gibi konuşuyor da, benimle, Cusi’yle konuşurken yalın ve açık sözcükler kullanıyor, diye merak etti. Ama, Yerli söyleneni anlamış görünüyordu. Chuto’ya gülümsüyor ve başıyla onaylıyordu. El sıkıştılar.

Chuto tekrar konuştu. “Kanımca, insan yaşadıkça öğreniyor. Bu kez kapıyı kendim açtım. Eğer kapanırsa, kapatan benimki değil, onun eli olacaktır.”

Taş yapıya varmışlardı şimdi. Daha genç olan Yerli, Chuto’nun elini sıkıp, onu ve yanındaki çocuğu selamlamak için yaklaştı. Kadınlar utangaçtılar. Gülüşlerini elleleriyle örttüler, ama Cusi onların selamlaşma biçiminin böyle olduğunu biliyordu. Kimse bunu ona söylememişti, ama o, sözler ya da hareketler olmadan da bir karşılama yapılabileceğini anlamıştı. Eğer bir yabancıyla yüreğin konuşursa, yabancı kendini evinde hissedirdi.

Cusi, terasların ve merdivenlerin tepesindeki taş yapıyı çok ilginç bulmuştu. Genç Yerli bunu hissetti, “Belki de buraya neden Condor Kuncca dediğimizi merak

ediyorsun. Ama bak, bir uçurumun tepesindeki kartal yuvasına benzemiyor mu?" dedi.

Cusi başıyla onayladı. Burası bir kartal yuvası gibiydi. Ev gibiydi de. Bu taş işçiliğini tanıyordu; eski ustaların eseriydi. Dumanın kokusunu tanıyordu; lama tezeği. Çobandı bu insanlar.

O sırada lamaları gördü. Taş ağılın gölgesinde bir düzine kadar lama dinleniyordu. Sayılarının neden daha fazla olmadığını merak etti. Gizli Vadi'deki sürüsünde yüzlercesi vardı.

Kadınlar, akşam yemeğini hazırlamak için içeri girdiler. Yiyecekleri, Cusi'nin evde yediğinden farklıydı. Kızarmış dağtavşanı ve tatlı patatesleri vardı. Cusi acıkmıştı. Yiyeceklerin tadını beğendi.

Çocuklar küçüktü ve yabancılardan korkuyorlardı. Annelerinin geniş etekleri arasına saklanmışlardı. Cusi, yalnızca kendisini izleyen, hiç durmadan izleyen iri kara gözlerini seçebiliyordu.

Erkeklerin yemeği bitince, kadınlar ve çocuklar içeri girip kayboldular. Erkekler, *chicha* içip konuşmak için ateşin çevresinde kaldılar. Cusi dinlemeye çalıştı, ama sözler yabancıydı. Anlamalarını çıkaramadı. Yorgundu. Üstünde uyuyacağı yaygıyı açıp, duvarın dibine kıvrıldı. Chuto yedek pançoyu üstüne örttü, ama yorgun çocuk bunu duymadı bile. Uyumuştü.

7 Sorular

Ertesi sabah, gündeğumundan hemen sonra yola çıktılar. Kadınlar, yanlarına kurutulmuş et ve kurutulmuş tatlı patates vermişlerdi. Erkekler Chuto'ya yanında götürmesi için bir sukabağı dolusu *chicha* vermişlerdi. Şimdi hepsi, erkekler, kadınlar ve hatta çocuklar en tepedeki terasta durmuş el sallıyorlardı. Çok dostçaydılar. Cusi dönüp onlara baktı, gülümsedi ve el salladı. Tam ayrılırken, utangaçlığı geçivermişti. “Hoşça kalın,” diye seslendi.

Chuto, patikada ilerlemişti. Cusi, yetişebilmek için hızlandı. Sabah otlamaya çıkan sürüde baş lamanın çanının neşeli sesini duyabiliyordu. Cusi geçerken, onlara da “Hoşça kalın,” dedi.

Dağın bu yüzü dik değildi. Ne geçilmesi gereken bir asma köprü, ne de tırmanılması gereken ince bir merdiven vardı. Çocuk, vadimize neden Gizli Vadi dediğimizi biliyorum, diye düşündü. Dağlar onu öyle güzel saklıyor ki. Sanki, kimsenin onu bulamaması gerekiyor.

Patika açıklık bir çayırdan geçiyordu. Chuto uzaktaki büyük yapıyı işaret etti. Bu, kahverengi kerpiçten

yapılmış, uzun ve alçak bir çiftlik binasıydı. Parlak kırmızı kiremitli, eğimli bir damı vardı. Yaklaştıkça pek çok kapısı ve başka açıklıkları olduğunu gördüler. Chuto bunlara, pencere dedi ve ne işe yaradıklarını anlattı yükseklerin çocuğuna.

Çiftlik alçak, toprak bir duvarla çevriliydi. Bu duvarda mavi bir kapı vardı. Cusi, kapının üzerinden baktı ve içeride, çeşitli renklerde çiçeklerle dolu bir avlu gördü.

Alçak kerpiç yapının arkasında ağır ağır akan bir ırmağa doğru alçalan yeşil tarlalar uzanıyordu. Erkekler tarlaları, yavaş hareket eden iri ve beyaz öküzlerle sürüyorlardı. Öküzler başları önlerinde, yere bakıyorlar, başlarını asla güneşe çevirmiyorlardı. “Biz esir düştük, hiçbir şey için umudumuz kalmadı,” der gibiydiler. Onlara bakmak Cusi’yi üzdü. Öyle büyük, öyle küskün ve öyle umutsuzdular ki.

Patika, kaldırım taşı döşeli bir yol halinde genişledi. Yuvarlak, düz taşlar, hayvanların ve sahiplerinin yüzyıllar boyunca üstlerine basmasıyla cilalanmıştı.

Şimdi, yolda insanlar vardı. Çoğu yürüyordu, ama bazıları boz renkli, küçük eşeklere binmişlerdi. Eşekler, öküzlere hiç benzemiyordu. Küçük ve oynak, arsız ve neşeliydiler. Cusi, kulakları başedemeyecekleri kadar büyük görünen bu komik eşeklere güldü. Şişman, boz eşeklere yan binmiş kadınları görünce de güldü. Kadınlar

umursamadılar. Onlar da Cusi'ye güldüler ve çocuğun bilmediği bir dilde seslendiler.

Şaşkınlıkla Chuto'ya dönüp, "Bu ülke insanları anlamlı sözler söylemeyi bilmiyorlar mı?" diye sordu Cusi.

Şimdi gülme sırası Chuto'daydı. "Onlar nasıl konuşulacağını biliyorlar. Dinlemeyi bilmeyen sensin," diyerek takıldı çocuğa.

Cusi öfkelenmişti; Chuto şakayı bırakıp açıkladı. "Bu insanlar İspanyol. Yerli değiller. Kullandıkları sözcükler İspanyolca, Yerli dilinde değil," dedi. "Belki de sana İspanyolca öğretmeliydim. Evet, sanırım bunu yapmam gerekirdi. Belki de."

"Siz İspanyolca biliyor musunuz?" diye sordu Cusi. "Konuştuğunuzu hiç duymadım."

Chuto güldü. "Kiminle konuşacaktım? Lamalar, Yerli dilinden anlıyorlar."

Chuto, yakınlarındaki tarlayı eken insanları gösterdi. "Çevrede Yerliler de var," dedi. "Çiftlikte çalışanlar, öküzleri sürenler ve eşeklere binenler Yerli değil. Onlar, İspanyol."

Cusi, "Neden, eşek yerine lama kullanmıyorlar?" diye sordu. "Lamalar daha iyidir."

Yaşlı adam gururlanarak yanıtladı. "Damarlarında Yerli olmayan bir damla kan bulunanlar lamaları idare edemezler. Lama, hatırlar," diye ekledi esrarengiz bir sesle.

Patates tarlasında erkekler, uzun bir sıra halinde

çalışıyorlardı. Her birinin, mahmuz bağlanmış, uzun saplı belleri vardı. Hep birlikte uyumlu hareketlerle çalışıyorlardı. Ekip başının komutuyla hepsi bağırarak sıçırıyor, sonra da hep birlikte bastırarak bellerinin sivri uçlarını toprağa batırıyorlardı. Önlerinde, uzun bir sıra halinde toprağa çömelmiş kadınlar vardı. Erkekler kazdıkça kadınlar, güçlü esmer elleriyle toprağı alt üst ediyorlardı.

Cusi, daha uzun kalıp, çalışan insanları seyretmek isterdi. Chuto sabırsızlanıyordu. Yolculukları sona ermek üzereydi. Oraya varmak, tuzu alıp, eve geri dönmek istiyordu.

Kutsal İnka Hamamı yıkıntılarında dinlendiler. Yüksek dağların eriyen karlarından gelip, bir pınardan kaynayan soğuk suda yıkandılar. Chuto, Cusi'ye kayadan oyulmuş yüksek bir tahta oturmasını söyledi. İnka, uzun süre önce büyük bir krallığın yüce hükümdarıyken burada otururdu. Şimdi, küçük bir delikanlı orada oturuyor ve düşünceli düşünceli altın küpelerini çekiştiriyordu. O, soylu geçmişe mi aitti? Chuto'yla konuşurken, ozanın söylemek istediğı bu muydu? Eski kralların soylu kanı, hâlâ halkının damarlarında dolaşüyor muydu? Cusi yine, aydınlık bir günde güneşi örten buluta benzer, belli belirsiz bir sıkıntı hissetti. Yine yüreğinde bir özlem duydu. Akrabaları için miydi? Ailesi için miydi? Bilmediğı bir şeyi nasıl özleyebilirdi?

Chuto da huzursuz görünüyordu. Saf beyaz taştan oyulmuş havuzda kaynayan pınarın tepesindeki taşa oturmuştu. Kendisini bekleyen her neyse, onunla yüzleşmek için sabırsız görünmüyordu artık. Tersine, geçmişte yitip giden günlere dönmüş gibiydi. “Sanıyorum sen, yaşına göre hem olgun, hem de akıllısın Cusi'm. Benim, senin yaşında olduğumdan daha akıllı. Başka bir yol seçenden de akıllısın, belki de.”

Cusi, Chuto'nun söylediklerini dinlerken kalbinin çılginca çarptığını hissediyordu. Demek ki, bir başkası daha olmuştu. Bu, başka bir çocuk muydu? Merak etti. Ona, diğerine ne olmuştu? Şimdi neredeydi? Cusi öğrenmeye karar verdi. “Benim bilmediğim birisinden söz ediyorsunuz. Kimdir o?” dedi.

Chuto ayağa kalktı. “Şimdi değil. Şimdi değil. Kalbim, bir gün bilmen gereken şeyleri sana söyleme zamanının henüz gelmediğini söylüyor,” diye yanıtladı aceleyle. Konuşacak başka bir şey bulmak için endişeyle çevresine bakındı. Uzaklarda, dağların zirveleri arasındaki açıklığı göstererek, “Cuzco, o yöndedir,” dedi. “Üç ırmakla dörde bölünmüş, merkezinden Peru dünyasının dört köşesine uzanan dört büyük yol çıkan Kutsal Kent Cuzco.” Yaşlı adam dinleyip dinlemediğini, ilgilenip ilgilenmediğini anlamak için çocuğa baktı. Tekrar denedi. “İnka zamanında dört yol vardı: Dağlara, vadilere, yüksek düzlüklere ve denize uzanırlardı.”

Oysa Cusi inatçıydı. “Bütün bunları nasıl biliyorsunuz? Nereden öğrendiniz? Neden öğrenmek istediklerimi bana hiç söylemiyorsunuz? Chuto, değerli büyüğüm, kim olduğumu söyleyin bana.”

Yaşlı adam yukarıda oturan çocuğa yalvarırcasına baktı. “Anlatmadan önce, anlayabileceğinden emin olmalıyım. Sabırlı ol Cusi’ m,” dedi yumuşak bir sesle. “En iyi bildiğimi yapıyorum.”

Cusi utanmıştı. Huysuz sorularından utanç duydu. Chuto’nun sözleri onu rahatsız etmişti. Chuto’nun ona söylemesi gerekenler neyse, duymak için hazır olmalıydı. Beklemeyi öğrenebilirdi.

Oturduğu İnka tahtından aşağı atladı. Endişeli Yaşlı Büyük’e gülümseyiverdi. O da, sevgi ve şükranla gülümseyerek karşılık verdi.

İki Yerli, yaşlı adam ve çocuk, konudan uzaklaşabilmiş olmaktan memnun, İnka Hamamı yıkıntılarından ayrılıp, yeniden patikaya çıktılar.

Birlikte sessizlik içinde, huzurlu bir sessizlik içinde yürüdüler. Arkadaştılar. Arkadaşlar sürekli konuşmaya gereksinim duymazlardı.

8

Dışarı

Çok geçmeden iki Yerli, Tuz Vadisi'ne girdiler. Burası da eski zamanlarda kullanılmıştı ve hâlâ, hemen hemen aynı biçimde kullanılmaktaydı. Tuz Vadisi, düzgün taşlardan örülü alçak duvarlarla teraslanmış, dümdüz, geniş ve açık bir vadiydi.

Sıcak öğleden sonra güneşi altında orada burada, teraslarda çalışan adamlar görülüyordu. Gevşek taneli toprakta sığ çukurlar kazıyorlar; bu çukurlar kısa sürede yeraltı suyuyla doluyordu. Chuto, pek çok şeyi bildiği halde, bu suyun neden tuzlu olduğunu bilmiyordu. Ama tuzluydu işte ve adamlar, bu tuzlu ve kumlu karışımı kepeçlerle sığ çukurlardan alıp, çevrede çok sayıda bulunan, tepsi gibi dümdüz taş kaplara dolduruyorlardı. Suyun kızgın güneşin altında buharlaşması uzun sürmezdi. Geriye tuz olarak kullandıkları kumlu, tuzlu gri madde kalıyordu.

Chuto ve Cusi çukurlara vardıklarında hiç zaman yitirmeden hemen çalışmaya koyuldular. Chuto, sığ çukurlar kazdı. Cusi, tuzlu suyu taş tepsilere doldurdu.

Güneş, şiddetle kızdırıyordu. Cusi durmaya yelten-

diğinde Chuto çocuğa kakao torbasını işaret etti. “Biraz çiğne,” diye kısaca emretti. “Gereksindiğimiz kadarını bugün mutlaka toplamalıyız ki, yarın götürmek için yeterince kurumuş olsunlar.” Cusi bu yerde uzun süre kalmayacaklarına sevinmişti. Dün geçtikleri sık ormanlık alanlar kadar bile sevmemişti Tuz Vadisi’ni.

Çiğnediği kakao yorgunluğunu aldı. Yeniden işine eğildi. Bir saat daha çalıştıktan sonra, güneş uzaktaki tepelerin ardında battı. Kısa bir süre, soluk alınamayacak bir sıcaklık bastırdı. Ardından akşam rüzgârı ısırtıcı, keskin bir soğuk getirdi düzlüğe. Chuto, Cusi’nin kumlu, tuzlu suyu tepsilere doldurmayı bitirmesine yardım etti. Sonra çalışmayı bırakıp, akşam yemeği için küçük bir ateşin çevresinde oturan öteki tuz toplayıcılarına katıldılar.

Chuto, dağdan getirdiği yün ipliğini takas etmek için çıkardı. Öğütülmüş mısır ve kurutulmuş etlerini yerlerken, Chuto bir yandan da pazarlık etti. Adamlar yünü incelediler; ipin kalitesi ve düzgünlüğü dikkatlerini çekti. “Sizin köyün kadınları iyi iplik eğiriyorlar,” dedi adamlardan biri. Chuto yanıt vermedi. Köyünde hiç kadın bulunmadığını söylemedi. Bir köyü olmadığını söylemedi. İpliği kendisinin eğirdiğini, bir kısmını da, sabırla eğittiği Cusi’nin eğirdiğini söylemedi. Yün eğirmek, esas olarak kadınların işiydi, ama erkekler ve oğlanlar da eğirmeyi bilirlerdi. Arada sırada, dağlardaki

patikalarda yürürken yün eğirdikleri görülebilirdi.

Ancak Chuto, bunlardan hiç söz etmedi. Yalnızca memnun gülümsedi. Adamlar, bunu yanıt kabul ettiler. Yaşlı Yerli'nin köyündeki kadınlar iyi yün eğiriyorlardı. Öyle sandılar. Chuto, böyle düşünmelerine izin verdi. Çok iyi pazarlık ediyordu. Yünlerin değeri yükseldikçe, Cusi onunla gurur duydu. Alışveriş bittiğinde herkes memnundu. Chuto, bir öbek yarfıstığı ve bir öbek kurutulmuş balık almıştı. Ötekilerse, usta eğiricilerin köyünden gelen yün ipliğine sahip olmuşlardı.

Üstelik, pazarlık eğlenceliydi. Bir araya gelindiğinde yabancılık çekmeyi gideriyordu. Konuşacak bir konu çıkarıyordu. Herkes kendi becerisini, ustalığını ve aklını sergiliyordu. Pazarlık güldürüyor, saygı kazandırıyor. Böylece herkes birbirini benzer yetenekte adamlar olarak tanıyor, yakınlaşıyordu. Artık, pek çok konuda sohbet edebilirlerdi.

Vadinin öteki tarafında, dar ve dik bir yol yamaca tırmanıyordu. Yolda parıldayan iki yuvarlak göz belirmişti şimdi. Her defasında daha yuvarlak, daha parlak ve daha büyük olarak bir görünüyor, bir kayboluyor, sonra yeniden görünüyordu. Cusi dehşete düştü. Bu, başka bir dünyadan gelen bir hayvan olmalıydı. Korkuyla çevresindekilere baktı, ama kararmaya başlayan havada yüzlerini seçemedi. Korkmuş görünmüyorlardı. Korktuklarını hissetmiyordu. Korkudan çok, beklenti ve ilgiyle bakıyor-

lardı ileriye, ışıklara. Işıklar, tuhaf bir ses ve daha da tuhaf bir kokuyla yaklaştı, yaklaştı. Sonra tamamen yok oldu. Adamlar beklediler. Cusi, grilere bürünmüş teraslar boyunca iki adamın yürüdüğünü gördü.

Chuto, Cusi'nin yüzüne bakarak kıkırdadı. "Gel," dedi çocuğa. "Benimle gel. Bu denli yaygara koparan şeyin ne olduğunu görelim." Cusi, yaşlı Yerli'yi terasların arasından yolun başına dek izlemek için zorladı kendini.

Chuto, "Buna kamyon derler," diye açıkladı. "Ayak yerine, tekerlekleri var. Kalp yerine, motoru var. Benzin denilen, kötü kokulu bir kanı var." Chuto her şeyi biliyordu!

Cusi, soluğu sakinleşince sordu: "Onu ne çekiyor? Gözleri nerede? Demin açıldılar. Gördüm onları." Chuto güldü; bu yaşayan ve hareket eden, ama canlı olmayan şeyin esrarını, sabırla ağır ağır anlattı. Açıklamak biraz zaman aldı. Cusi, bir şeye yalnızca gördüğü için inananlardan değildi. Mutlaka kavramalıydı.

Chuto içini çekti. Gizli Vadi'nin dışındaki dünya öyle yabancı, öyle büyüleyici, öyle ilginç şeylerle dolu ve öyle büyüktü ki. Onu korkutan da buydu, ama buraya gelme nedeni de buydu. Cusi'nin neler hissettiğini biliyordu. Kendisine de aynı şey olmamış mıydı? Diğerine de aynı şey olmamış mıydı? Her birinin başına aynı şey gelmişti. Kaçınılmazdı. Yasaydı bu. Ve her biri, kendine göre bir tepki vermişti. Bu da düzenin bir parçasıydı.

Chuto tekrar tekrar iç geçirdi ve önlerinde duran, görüp dokunabildikleri bu şeyin sırrını ve büyüsunü anlattı.

Çok sonra grubun yanına döndüler. Akşam yemeğinin ateşi tamamen sönmüştü. Yakacak, zevk ya da ısınmak için harcanamayacak kadar azdı. Yavaşça toplanır, istiflenip saklanırdı. Tutumlu kullanılır ve ancak, zorunlu olduğunda yakılırdı.

Adamlar, kamyonla gelen yeni adamlarla mal takas ediyorlardı. Kamyon, dağlardaki pazarlar için kakao yaprağı doluydu. And Dağları'nın kakao yetişen doğu yamaçlarından gelmişlerdi. Alışveriş sırasında başka şeylerden de söz ettiler. Kakaonun yetişmesini anlattılar. Kakao, ancak çok yağış alan topraklarda yetişiyor, alçak ve küçük çalılar halinde büyüyor, özenli bakım gerektiriyordu. Yaprakları her yıl dört kez toplamak için gereken beceri ve özenden de söz ettiler. Nasıl kurutulup, fileler içinde paketlenildiğini anlattılar. "Her fileye sekiz kilo," dediler, "ne daha az, ne daha çok."

Kakao yetiştiriciliğinden farklı konulara uzanan sohbet, rüzgâra ve geceye karıştı ağır ağır.

Adamlardan biri deniz kıyısındaki balıkçı köylerinden gelmişti. Cuzco'daki pazara giderken, yol boyunca, kurutulmuş balık satıyordu. Cusi, adamın deniz öykülerini gözleri faltaşı gibi açık dinledi. Adam, fırtınalı bir denizde dağ zirveleri kadar yükselen dalgaları anlattı. Cusi, dağlar gibi gökyüzüne doğru yükselen suları

gözünde canlandırmaya çalıştıysa da başaramadı. Dibi görünmeyen durgun, siyah bir göl, granit kayalarında oyduğu yatakta kıvrılarak akan bir ırmak, ağaçları parçalayan beyaz köpüklü çağlayan; işte, gözünde canlandırabildikleri bunlardı. Yaşamında gördüğü şeyler. Bunları düşleyebilirdi. Oysa, denizin üstünde dağlar kadar suyun yuvarlanmasını, çarpışıp patlamasını düşleyemiyordu. Sonunda denemekten vazgeçip, eğlenerek dinledi öyküleri; ancak inanmadı.

Uyuyakaldığını anımsamıyordu, ama uyumuş olmalıydı. Gün ağarırken, her yanı uyuşmuş ve üşümüş olarak uyandı. Adamlar bıraktığı yerde, yine cılız ateşin çevresindeydiler. Ancak, şimdi sabahtı. Bu, kahvaltı ateşiydi. Bir şeyler yeniyordu, ama kimse konuşmuyordu. Dün gece sohbet edip, deneyimlerini paylaşmışlardı; bu sabahsa hepsi kendi işiyle meşguldü.

Chuto, tuzun yeterince kuruması için, bir saat daha güneşte beklemesi gerekeceğini düşünüyordu. Oysa, uzun sürdü. Her şeyi yükleyip yola çıktıklarında öğlen olmuştu.

Tam ayrılırırken, tuz çukurlarına iki adam ve Cusi yaşlarında bir çocuk geldi. İki çocuk karşılıklı bakıştılar, konuşmak ve arkadaşlık kurmak istiyorlardı. Sanırım, bu çocuktan hoşlandım, diye düşündü Cusi. Keşke, Gizli Vadi'de yaşasaydı. Ona Misti'yi gösterirdim. Ama ne utangaçlıklarını yenecek, ne de konuşacak zaman oldu.

Cusi tuzu yüklenmiş, dönüş yoluna yöneldiğinde, adamların kazdığı çukurlardan tuzlu su çıkaran çocuğun yanından geçti. Çocuk başını kaldırdı; Cusi'yle göz göze geldiler. Bunlar Yerli gözleri değildi; bunlar İspanyol'du. Zaman olsaydı bile benimle konuşamazdı, diye düşündü Cusi. Benim dilimi anlamazdı. Yaşamım boyunca hiçbir oğlanla konuşmadım, diye geçirdi içinden umutsuzca. Dönüp bir kez daha baktı, ama çocuk çukura eğilmiş, tuzlu su çıkarıyordu.

Yerliler'in sığınağı Condor Kuncca'ya vardıklarında yine akşam olmuştu. Cusi, bu kez oradaki küçük çocuklarla kesinlikle arkadaşlık kurabileceğini düşünüyordu. Ama, uyumuşlardı. Bir raftan daha geniş olmayan kil bir yatakta yumak gibi büzülmüş, sesli nefeslerle uyuyorlardı. Cusi onlara baktı. Ne kadar sevimliydim, ne kadar küçük ve esmer. Erkek ve kız kardeşler! Aile!

Çocuk, Chuto diğerleriyle sohbet ederken, yine lama ağılının yanında uyudu.

Ertesi sabah erkenden, güneş doğana dek epeyce yol almışlardı bile. Chuto, güneşi geleneksel dualarıyla karşılamak için yükünü yere indirdi.

Eve dönüş olaysız geçti. Yerli kadının kazayağı dövdüğü yerde kimseler yoktu. Çevre, ıssız ve ürkütücü görünüyordu. Chuto'nun durmamasına sevindi Cusi.

Dallardan örülmüş merdivenin bulunduğu yere vardıklarında öğleden sonra olmuştu. Chuto'nun yükünü

indirip, konaklamaya hazırlanması Cusi'yi şaşırttı. Çocuk, eğer acele ederlerse karanlık bastıktan az sonra eve varabileceklerini düşünmüştü. Misti'yi, Sarıkulak'ı ve diğerlerini görebilirdi. Suncca'nın sızlanmasını duyabiliyordu. Ozana yolculuk boyunca olup bitenleri anlatabilirdi. Geceyi evinde geçirebilirdi. Bu kadar yaklaşıncaya, yeniden gerçekten evinde olabilmek için yola devam etmek istiyordu.

"Hayır," dedi Chuto ve çocuğun düş kırıklığını yansıtan bakışları karşısında ekledi, "Asma köprüyü geçmek için akşam gölgelerine değil, gün ışığına gerek var."

Cusi memnun olmadı. Yükünü sert bir hareketle indirdi. Yere oturup, kollarını dizlerinin üstünde kavuşturdu; uçurumun ötesine, patikanın ilerisine, çağlayanın üstünden evine doğru bakmaya çalıştı.

Evi. Ne güzel bir yerdi. Evini bir daha hiç bırakmayacaktı, ya da eğer bırakırsa bu yalnızca kısa bir süre için olacaktı.

Chuto iç geçirdi. "Kalbin, ayaklarının geçip geldiği yollardan geri dönmek mi istiyor?" diye sordu yorgun bir sesle.

Cusi başıyla onayladı. "O yöne doğru," dedi, dudaklarıyla evin yolunu işaret ederek. Chuto güldü; memnun olduğu gülüşünden belliydi.

9

Amauta'nın Gelişi

Eve döndükten bir hafta sonra Cusi, Gizli Vadi'den ayrılmış olduğuna inanmakta güçlük çekiyordu. Sürüsüne zarar gelmediğinden emin olmak için çayırdaki oturup, onları seyretti ve bir süre önce yaşadıkları üzerine yeniden yeniden düşündü. Olayları dikkatle sıraya koymaya çalıştı: Aşağıdaki vadiye ailenin gelmesi, ozanın gelişi, köpüren çağlayanın üstündeki asma köprüden geçişi, uçurum yamacındaki merdivene tırmanışı, dar ve karanlık tünelden sürünüşü, tropik ormandaki patika, Condor Kuncca'daki aile, İnka Hamamı, Tuz Yatakları ve oradayken görüp duydukları.

Bütün bunları bir düşünce zincirine dizdi; her olay zincirde bir düğüm, her düğüm bir anıydı.

Her şeyi tüm berraklığıyla anımsıyordu. Her hareketi, her rengi, her duyguyu, her sesi anımsıyordu. Ancak, her şey anımsanan bir düş gibiymiş. Yaşanmamış olmalıydı. Yaşanmış olamazdı. Hepsi, var olmayan bir dünyaya aitti.

Cusi, düşlerin derinliklerinden çıkıp, çevresine bakındı. Vadisini saklamak, korumak için bir araya toplanmış dağları gördü. Dağınık bulutların üstünden

sivrilen karlı zirveleri gördü. Beyaz düzlükleri gökkuşağının renkleriyle parıldayan karlı yamaçları gördü. Biçimsiz, bodur ağaç kümelerini ve sivri kayaları gördü. Taş ağılı ve kulübesinin ot kaplı damını gördü. Yosun yeşili *ychu* çayırını ve otlayan lamaları gördü.

Gerçek buydu. Yaşadığı dünya buydu. Dokunabildiği ve koklayabildiği şeyler bunlardı. Duyabildiği ve görebildiği şeyler bunlardı. Gerçek olan şeyler bunlardı.

Havaya kristal tanecikleri sıçratan beyaz köpüklü çağlayanları, ancak belleğinde görebilirdi. Tropik ormandaki nemli toprağın ağır kokusunu, ancak belleğinde alabilirdi. Ozanın şarkılarını ve panflütünün sesini, ancak belleğinde duyabilirdi.

Cusi içini çekti. Her şeyden çok ozanı özliyordu. O gittiğinden beri çevre, hüzünlü bir sessizliğe bürünmüştü. Chuto bu günlerde çok sessizdi. Şefkatliydi. Sabırlıydı. Bir şeyler göstermek ve yardım etmek için hep yanındaydı, ama pek az konuşuyordu. Chuto, Gizli Vadi'nin dışındaki dünyayı mı özlemişti? Ozanın şarkılarını mı özlemişti? Cusi, kendine bu soruları soruyor; ancak, ona yalnızca Suncca'nın sızlanması ve lamaların mırıltısı yanıt veriyordu.

Çok geçmeden yün kırkma zamanı geldi. Çocuk bu uğraştan memnundu. Yapacak şeyler olmasından memnundu. Günlük yaşamın zorluğundan ve sertliğinden, geceleri sürünerek uyumaya gittiğinde bedenindeki

yorgunluktan memnundu.

İki Yerli, gündeğumunun kurşuniliğinden günbatımının kurşuniliğine kadar çalıştılar. Bir lamanın yününü kırkmak için iki kişi gerekiyordu. Lamalar tüyelerinin kesilmesinden hoşlanmazdı. Chuto, bir lamayı yere yan yatırıp tutuyordu. Cusi'nin işi, mat ve kaba dış tüylerle, lamanın derisine yakın uzun, ipeksi iç tüyleri kısa, ama çok da kısa olmayacak biçimde kesmekti. Çocuk, eski tip bir çoban bıçağı kullanıyordu. Bıçak çok kördü. Sık sık durup, onu çevredeki taşlara sürterek keskinleştirmesi gerekiyordu. Bunu yaptıktan sonra daha da hızlı kesmesi gerekliydi; çünkü Chuto lamayı uzun süre zapt edemezdi. Bir yanı kırkılınca, Cusi ve Chuto lamayı diğer tarafına çeviriyorlardı. Cusi bıçağını bileyip kırkmayı sürdürüyordu. Sonra bir başka lama yakalanıyor, yere yatırılıp kırkılıyordu; ardından bir tane daha, bir tane daha.

Cusi yün kırkarken, bazen üstünde çalıştığı hayvanı inceleme olanağı bulurdu. Ona şefkat ve gururla bakardı. Andlar'ın yükseklerinde yaşayan bütün Yerliler gibi, bu zarif hayvanları çok seviyordu. Onlar arkadaşlarıydı; kendisine eşlik eder ve yüklerini taşırlardı. Ona sandaletlerini, başlığını, pañosunu ve battaniyesini sağlamışlardı. Ona kumaştan çantalarını, ham deriden filelerini, ipini ve sapanını sağlamışlardı. Ona ateş için yakacak ve geleneksel kurban için kan sağlamışlardı. Geçmişinin ve bugününün, günlük yaşamının ve ruhsal varlığının parçasıydılar.

Chuto, hayvanın tırmanırken sağlam basmasını sağlayan iki tırnaklı dar ayaklarını gösterdi. “Bunlar, bizim için yaratıldılar,” dedi merakla dinleyen çocuğa. “Yüksek dağların insanları için yaratıldılar. On iki bin yıldır bize hizmet ediyorlar.”

Cusi'nin aklında bir soru vardı. Bu kez sormaya kararlıydı. “Yaşlı Büyüğüm,” dedi duraksayarak. “Söyleyin, Yaşlı Büyüğüm, bu kadar çok şeyi nasıl biliyorsunuz? Bana anlattığınız bütün o şeyleri nereden öğrendiniz?”

Chuto'nun yanıtı basitti, “Bana bunları öğrettiler, Cusi. Cahil bir insan bu lamalara bakabilir mi sanıyorsunuz?” Sonra, şefkatli yaşlı gözlerinde bir parıltıyla ekledi, “Ya da tembel insanlar? Gel, mevsim ilerliyor. Lamaların yünlerini kırmak gerek.”

Sonunda, kırkma işi tamamlandı. Yünler renkleri, yapıları ve kılların uzunluğuna göre gruplandı ve depolamak için, gevşek yığınlar halinde kümелendi. Bir kısmını takas edeceklerdi. Bir kısmını eğirip, başlıklar, paçolar, battaniyeler ve yaygılar dokuyacaklardı. Yünün bir kısmı da, Cusi fark etmeden, gizemli bir biçimde gönderilecekti. Kime? Kimin emriyle? Ah, bu soruların yanıtı, bir sır perdesiyle örtülüydü.

Cusi işini iyi yapmıştı ve Chuto, onunla gurur duyduğunu söyledi. “Geçen yıl ve size yardım etmek için çok küçük olduğum bütün o yıllarda, ne yaptınız?” diye bilmek istedi Cusi.

“Aklın, bir dağ gölünden su içen ürkek bir geyik gibi. Atlayıp sıçrayarak, suları çevreye sıçratıyorsun. Susuzluğunu gidermek için, ağır ağır ve yetinerek içmen gerektiğini bilmiyor musun?” diye yanıtladı Chuto.

“Ve suyu bulandırmamak gerektiğini.” Cusi kıkırdadı.

Chuto ciddi bir ifadeyle yanıtladı, “Bu gerçekten tehlikeli olabilir, Cusi.”

Daha sonraki günlerde Cusi, sık sık Chuto'nun söylediklerini düşündü. Çocuk, öğrenmeye susamış olduğunu biliyordu. Ancak, bulanık bir suyun içilemeyeceğini de biliyordu.

Bu arada, aşağı vadideki aileyi izlemeyi sürdürdü. Chuto da onları seyrediyordu. Aşağıdakiler çalıştılar, dinlendiler; dinlendiler, çalıştılar; yaşlı bir adamla bir çocuğun her gün kendilerini izlediğinden habersiz görünüyorlardı.

Haftalarca yün kırkmanın yorgunluğunu üzerinden attıktan sonra Chuto, Misti'yi yük taşımak için eğitme zamanının geldiğini söyledi. Misti dört yaşındaydı. Artık, yalnızca sahibiyle oynaması değil, ona hizmet etmesi de gerekiyordu.

Chuto yıllar önce Misti'yi Cusi'ye verirken, Sarıku-lak'ın bütün siyah ya da gümüş rengi yavrularının çocuğa ait olacağını söylemişti. Misti ilk siyah yavruydu; ama şimdi, hemen hemen ağılın dışındaki sürüye katılacak kadar büyümüş olan yeni bir siyah yavru daha vardı.

Sarıkulak sürüye hiç gümüş rengi bir yavru vermemiştir, ama Cusi bunun bir gün gerçekleşeceğini biliyordu. Gümüş rengi bir lama, sahip olunacak en harika şeydi. Sahibine sağlık ve şans, barış ve mutluluk getirirdi.

Sürüde şimdi, diğer lamaların saygı gösterdiği, gümüş rengi, soylu, özel bir lama vardı. Cusi'ye ait değildi. O, Cusi'yi sürüye bakan çoban çocuk olarak tanıyordu yalnızca.

Ama Cusi bunu umursamıyordu. Bir gün gümüş rengi bir laması olacaktı; şimdilik yeni bir küçük siyah laması ve daha yaşlı, daha iri, soylu ve güzel, siyah Misti vardı.

Misti, annesinin ağlından ayrıldığı günden beri Cusi'nin arkadaşıydı. Çocuğu seviyor ve onu anlıyordu. Artık Cusi, onu yük taşımak için eğitmeye başlamıştı.

Chuto çocuğa, ham deri şeritlerinden gevşek bir file heybe örmeyi tarif etti. Sonra Cusi, lama yününden bir ip ördü. Misti'ye gereken her şey başka bir lamaya değil, yalnızca Misti'ye ait olmalıydı ve onun sahibi tarafından yapılmalıydı. Cusi, Misti'nin sırtındaki kaba tüyleri bir araya toplayıp, yük için bir altlık oluşturdu.

Sonra yumuşak bir sesle, "Gel, lama. Gel, lama. Seni yükleyeceğim," dedi. Cusi, lamalar ve Misti hakkında her şeyi bildiğini sanıyordu. Oysa öğreneceği yeni bir şey vardı. Misti de tıpkı diğer lamalar gibiydi. Tek başına yüklenemezdi. Hayır efendim! Buna razı olamazdı. Sonunda Cusi, yedi lamayı daha yumuşak sözlerle ve tatlılıkla kandırıp onun yanına getirdi. Bu, Misti'nin hoşuna

gitti. Ötekilerle birlikte oluşturdukları dairede durup, sessizce bekledi. Diğerleri çevirince, o da başını dairenin ortasına çevirdi ve file heybenin yeni, yumuşak lama ipiyle sırtına bağlanmasını bekledi.

Sorun bundan sonra başladı. Cusi, hiçbir lamanın fazla yüklenmeye razı olmayacağını biliyordu. Ama, diğer lamalar yaşlı ve deneyimliydiler. Oysa Misti, neyin yük olduğunu, neyin olmadığını nasıl bilebilirdi? Cusi olacakları görmek için, fileye biraz daha donmuş patates koydu. Misti yere çöktü! Öteki yedi lama da çöktüler! Başlarını Cusi'ye çevirip, onaylamayan, hayret dolu bakışlarla baktılar.

Cusi gücenmişti. Misti'nin kendisine bunu yapacağına inanmazdı. Soylu siyah lamaya diller döktü. Kalkması için yalvardı. Övücü sözler söyledi. Ardından, sert konuşmayı denedi. Misti'ye onca yıllık arkadaşlıklarını anımsattı; ona kendisini sevdiğini, ama komutanın kendisinde, Cusi'de olduğunu anlattı.

Sonra geri çekilip, Misti'nin yanıtını bekledi. Çok beklemesi gerekmedi. Misti'nin karşılığı kısa ve etkiliydi. Tükürdü! Cusi, Misti'nin sırtından fazla yükü üzülerək aldı. Misti ayağa kalktı, öteki yedi lama da kalktılar. Yine uysal ve sabırlı oluverdiler. Misti, tüylü kulaklarını neşeyle salladı.

Cusi hiçbir şey söylemedi. Çabucak, Chuto'nun kendisini izleyip izlemediğine baktı. İzliyordu. Başını ön

ayaklarının üstünde, sivri bir kayanın yanına uzanmış olan Suncca bile onu izliyordu.

“Ah, bu köpek! Kendisini, çaresizliğimi izlemeye öylesine kaptırmış ki, sızlanmayı bile unutmuş,” diye söylendi Cusi öfkeyle. Kızmış ve gücenmişti. Bir şey, bu sessiz seyre son verecek herhangi bir şey söylemek için Chuto’ya döndü. Sözcükler ağzından çıkmadan kesildi.

Birisinin uzaktan gelen seslenişiyile kesildi konuşması. Ses, asma köprüye giden patikadan geliyordu. Lamalar, köpek, çocuk ve adam irkilerek ve inanamamarak o yöne baktılar. Uzun, derin ve ezgili çağrı yinelendi. Hepsi tedirgin ve sessiz, beklediler.

Çağrı üçüncü kez yinelendiğinde, yürüyerek gelen uzun boylu, sağlam yapılı ve soylu biri belirdi. Adam, güçlü ve sert bakışlı, mağrur ve yakışıklı bir Yerli’ydi. Omuzlarına kadar inen siyah saçları, bir kuzgunun kanadı kadar parlaktı. Başında sarı püsküllü bir başlık vardı. Ve kulakları -Cusi, gördüklerine inanamadı! Kulaklarında kendisinininkiler gibi altın küpeler vardı, ama bunlar o kadar büyük ve öyle ağırdı ki, adamın kulakmemeleri, omzuna doğru sarkmıştı.

Cusi, bir bakışta onun sıradan biri olmadığını anladı. Bu adam kralların soyundandı. Kralların edasıyla yürüyordu. Cusi, Chuto’nun bu soylu yabancıyı yükseklerdeki evlerine nasıl buyur edeceğini görmek için ona döndü. Yaşlı adam dimdik ayakta duruyordu ve Cusi,

onun ve yabancının görünüşlerindeki benzerliğe şaşırıp kaldı. Chuto, soylu bir konuğun önünde eğilip yaltaklanacak sıradan bir çoban değildi. Öne doğru çıkıp, konuğunu karşılamaya hazırlandı.

“Ben *Amauta*'yım* , bilge, öğretmen,” dedi yabancı; sesi de çağırısı gibiydi; derin, uzun ve ezgili.

Chuto, konuğu yanıtarken, onun da sesi yeni bir ezgi kazanmıştı. “Biliyorum,” dedi, “ama, henüz gelmenizin zamanı değildi. Daha çok küçük o. Daha çok küçük.”

“Yaşından daha olgun,” dedi yabancı. “Böyle buyuruldu.”

Chuto başını önüne eğdi. “Böyle buyuruldu,” diye yineledi vakar ve kabullenmişlikle. Cusi'ye dönüp, elini çocuğun omzuna koydu. “Ben ne zamanı durdurabilirim, ne de atalarımızın geleneklerini değiştirebilirim. *Amauta*, sana bilmen gerekenleri öğretmeye geldi, Cusi'm. Aklın onun koruyuculuğunda. Davranışlarınsa, yalnızca kendi yüreğinin sesine uymalı.”

Chuto döndü ve *yhcu* çayırı boyunca yürüdü. Cusi, kendisine öğretmeye gelen yabancının derin, ciddi gözlerine baktı. Çocuk ne korku, ne de heyecan duyuyordu. Bütün bunlar daha önceleri de olmuştu. Böyle olmalıydı; çünkü beklediği buydu ve hazırды.

* *Amauta* : Özel bir yazı tekniği bulunmayan Inkalar'da, olayları belleğinde tutup, anlatmakla görevli kişi. Inkalar'ın tarihi ozanlar ve *Amauta*'lar aracılığıyla sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarıldı ve 1532'deki İspanyol istilasından sonra yazıya döküldü.

10

Paylaşılmayan Görev

Cusi huzursuzdu. *Amauta* gitmişti ve *ychu* çayırında günler birbiri ardından, anlamsızca geçiyordu. Cusi, *Amauta*'yı ozanı özlediği gibi özlemedi. *Amauta* asla onunla gülmemiş, ona takılmamış ya da şakalaşmamıştı. *Amauta*, doğru, sabırlı ve haşmetliydi. Sert ve akıllıydı, ama neşeli ve şakacı değildi. Arkadaştı, ama yoldaş değildi. Cusi, onu bir insan olarak özlemedi, ama bu öğretilerle günlerin dolu dolu geçmesini özledi.

Amauta'nın gitmiş olmasından mutlu değildi. Aldığı eğitim hoşuna gitmişti. Edindiği bilgiler hoşuna gitmişti. Kazandığı olgunluk duygusu, akli kadar gelişen bedeninin yeni ölçüleri ve yeni gücü hoşuna gitmişti.

Ancak, yüreği huzur içinde değildi. İsteddiği, ama sahip olmadığı bir şey vardı.

Atalarının tarihini öğrenmişti, ama kendi ailesinin öyküsünü öğrenememişti. Kabilelere ait sırları öğrenmişti, ama neden bir çoban olarak gizli bir vadide yaşadığını öğrenememişti. Eski İnka krallarının yaşamlarını, adlarını ve yaptıklarını biliyordu; ama kimse ona neden bir İnka adı olan "Cusi" dendiğini söylememişti.

Soyunun tarihi, bitki bilimi, şifalı otlarla tedavi ve yıldızların sırlarının yanı sıra, *quipu*'yu* kullanmayı da öğrenmişti. İlk İnka kralından önce insanların aşağılarda yetişen ağaçların geniş yapraklarına şekillerle nasıl yazmaya başladıklarını, Chuto'ya bir nefeste anlatabiliyordu şimdi. Bu beceri tanrıları kızdırınca, insanlar onları memnun etmek için *quipu*'yu kullanmışlardı.

Cusi'nin kendi *quipu*'su vardı ve onu hesap yapmak, olayları anımsamak ve kaydetmek için kullanmayı öğrenmişti. Bükülmüş renkli ipliklerin anlamlarını biliyordu: savaş için kırmızı, barış için beyaz, güneş için sarı, güneşin gözyaşları için altın rengi, güneşin dünyaya armağanı içinse mısır taneleri. Cusi *quipu*'suyla toplama ve çıkartmayı, çarpma ve bölmeyi, yıldırım hızıyla ve günün doğuşundan olduğu kadar emin yapabiliyordu.

Derslerini iyi öğrenmişti.

Ancak, öğrenemediği şeyler vardı. Günlerini meşgul eden ve gece rüyalarına giren sorular vardı. Kimdi? Nereden gelmişti? Öteki çocuklar gibi bir annesi, bir ailesi yok muydu? Chuto ona şefkat göstermişti, ama hiç oğlum dememişti. Babası kimdi?

Amauta, asma köprüden geçip gitmeden önce Cusi'yi otuz günlük geleneksel bir sınavdan geçirmişti.

* *Quipu* : İnkalar'ın hesap yapmak ve tarihleri kaydetmek için kullandıkları bir tutam düğümlü, renkli ip.

Çocuk sınavı kolayca ve üstün başarıyla tamamlamıştı. Bellek, güç ve dayanıklılık gerektiren sınamalar gün ve gün daha da uzamış, daha da zorlaşmıştı. Cusi, gün ve gün kendisinden bekleneni başarmıştı. Eski krallığın sınırlarını, bölgelerini ve yollarını ezbere anlatabiliyordu. İnk krallarının adlarını, yaşadıkları zamanı ve yaptıklarını ezbere anlatabiliyordu. Yaşlı Büyükler'in sırlarını, işaretlerini ve büyülerini biliyordu. Güreşebiliyor ve yumruklarını kullanabiliyordu. Hızlı ve uzun süreli koşabiliyordu. Zorluklara dayanabiliyordu. Uzun süre yiyeceksiz ve susuz durabiliyordu.

Amauta memnundu. Karşısında, kraliyet sınavını kralların kanından gelen birine yaraşır biçimde geçen bir çocuk vardı. Gitmeden önce, Cusi'ye eski soyluların giydiği püsküllü bir başlık verdi. Çocuğun kulaklarına daha büyük altın küpeler taktı. "Sana bildiğim her şeyi öğrettim ve sen emeklerimin karşılığını verdin. Soyunun ayinlerini biliyorsun. Törenlerini ve iyileştirici güçlerini biliyorsun. Bedenin ve aklın güçlü, temiz ve sağlıklı. Onları iyi yetiştirdim. Onlara yüreğin yön verecek," dedi. Daha sonra, bilge adam garip bir şey söyledi. "Yüreğin, aklına ve bedenine hükmedecek. Yüreğin sağlam ve cesur, çünkü yıllardır, emrinde olduğu atalarımızca sevilen Chuto'nun elindeydi." Bu sözleri duyunca Chuto'nun dudakları titredi, ama yüzünde başka hiçbir hareket olmadı. Cusi ona baktı ve Yaşlı Büyük'ün kulak-

larındaki delikleri o zaman fark etti. Chuto da bir zamanlar altın küpeler takmış mıydı? Neden artık takmıyordu?

Amauta tekrar konuştu. “Yüreğin, evladım, sana aittir. Onun, seni nasıl yönlendireceğini bilemem, bilmem de gerekmiyor. Ben, seninle ilgili görevimi tamamladım.”

Öğretmen bunları söyledikten sonra, geride yalnızca *ychu* çayırı boyunca uzanan anılar bırakarak gitti. Yalnızca anılar ve yanıtlanmamış sorular.

Cusi, aşağıdaki vadide yaşayan aileyi gittikçe daha uzun süre izler oldu. Anne, baba, çocuklar -öyle meşgul, öyle hoşnut ve öyle birlikteydiler ki! Onları görmek, Cusi'nin bir ailenin parçası olma özlemini arttırıyordu. Belki de bir ailesi yoktu. Belki de hiç olmamıştı. Ama yeni bir aile bulabilirdi. Bulabilir miydi? Elbette! Dışarıdaki dünya ailelerle doluydu. Onları Tuz Yatakları'na giderken görmüştü. Bir anne ve babaya, kız ve erkek kardeşlere sahip olmak nasıl bir şeydi? Çocuğun özlemi giderek arttı. Bunu ne aklından uzaklaştırabiliyor, ne de unutabiliyordu. Bu düşünce gün boyu onunla birlikte dolaşıyordu.

Chuto da şimdi, saatlerce aşağıdaki aileyi izliyordu. Sonunda, gördüklerinden memnun olmuşa benziyordu. Cusi'ye, “Evet, onlar hak ediyorlar. Bu yılki armağanı alması gerekenler onlar sanıyorum,” dedi. Cusi'ye baktı. “Bir iyilik yapmak için doğru bir seçim, ne dersin?” Cusi'nin başıyla onaylaması üzerine, “Halkımızın soyunun son-

suza dek yaşaması için varlıkları korunması gerekenler işte bunun gibi aileler,” dedi. Cusi, Yaşlı Büyük’ün bir şeyler daha söylemesini bekledi, oysa Chuto söylediklerini yeterli bulmuştu.

Ertesi sabah, Gündoğumu Çağrısı’ndan az sonra, adam çocuğa, “Bana onları seçmekte yardım edecek kadar büyüdün artık,” dedi.

Cusi sevinmiş ve heyecanlanmıştı. Chuto benimle konuşacak şimdi, diye düşündü. Bana neden her yıl lamalar armağan ettiğini anlatacak.

Chuto, lamaların arasına girip, deneyimli elleriyle onları yokladı. Uzun tüylerinin altında ne olduğunu göremiyordu, ama kemik yapılarının düzgünlüğünü ve kaslarının gücünü hissedebiliyordu. Sürü çok kalabalık olmasına karşın, adam ve çocuk her lamayı teker teker tanıyorlardı. Her birinin özelliklerini ve kişiliğini biliyorlardı. Chuto birkaç tane seçti, sonra Cusi’ye de seçmesi için işaret etti. Cusi yaşlı adamın yaptığı gibi, becerikli parmaklarıyla lamaların bedenlerini çabucak yokladı. Sonra geri çekilip, seçiminin doğruluğunu anlamak için baktı. İyi bir lama, uzunluğu kadar yüksek olmalıydı. Ardından da, her birinin ayaklarına ve ağızlarına baktı.

Sonunda üç yetişkin lamayla iki yaşında bir lama seçti. Chuto yetişkinlerin seçiminden memnun oldu, ama genç olanın seçimini onaylamadı. “Hayır,” dedi çocuğa. “Çok az tanıdığımız insanların, genç bir lamayı

yük taşımak için yetiştirebileceklerine güvenemeyiz. Kötü eğitim, bir lamayı mahvedebilir.” Cusi dönüp, sevgili sahibinden asla fazla uzakta durmayan Misti'ye baktı. Chuto çocuğun, *Amauta* ile uzun ve yorucu günler boyunca süren eğitimi sırasında bile, Misti'nin eğitimini ihmal etmesine izin vermemişti. Artık, Misti sürüdeki diğer lamalar kadar kusursuz eğitilmişti. En küçük emirlere bile uyuyordu. Yükünü dikkatle ve gururla taşıyordu. Tabii, Cusi artık geçmişe gülüyordu. Misti bir daha hiç aşırı yüklenmemişti. O sefer Misti beni eğitti, diye düşünen Cusi, Chuto'ya gülümsedi. Chuto da ona gülümsedi. Çocuğun aklından geçenleri biliyordu. Bu, konuşmadan paylaştıkları bir şakaydı.

Chuto, “Hepsini seç. On iki tane olacaklar sanıyorum. Evet, öyle bir aileye bu sayıda armağan gerek. Geriye kalanları sen seç, Cusi. Benim kadar iyi karar veriyorsun,” dedi.

Cusi güldü. Chuto'nun övgüsü, herhangi bir gününü mutlu kılmaya yetiyordu.

Çocuk, anne lamaların ağılına doğru koşmaya başladı. Chuto başını salladı. “Hayır. Hayır, yalnızca yük taşıyanlar,” diye seslendi. “Üretmek ve eğitmek bizim işimiz. Bunlar, dışarıdaki dünyaya düşünmeden verilebilecek sıradan lamalar değil, çocuk. Bunlar...” Chuto durdu, sakin ve huzurlu yüzü endişeyle gölgelendi. Söylemek üzere olduğu şeyden rahatsız bir halde çocuğa

baktı. Sürüyü işaret etti. Konuşamadı.

Bu kez, Cusi'nin yaşlı adama karşı sevgisi, merakından üstün geldi. Hiçbir şey söylemeden döndü ve lamaları seçmeyi sürdürdü. Ancak, günün büyüğü bozulmuştu. Yaptığı, yalnızca bir görevdi artık. Bir macera yaşıyor olmanın eğlencesi kalmamıştı. Cusi, lamaların aşağı vadideki aileye verileceğini biliyordu. Chuto'nun bu armağanı vermeye giderken, belki kendisini de birlikte götürebileceğini düşünme cesaretini bile göstermişti. Şimdi, götürülmeyeceğini biliyordu. İçinde bir öfke ateşi alevlendi.

Son lama da seçilip, on iki hayvan bir araya gelince, Cusi daha fazla sessiz duramadı. "Şimdi mi gideceksiniz?" diye sordu.

Chuto'nun sesi her zamanki gibi sakin ve berraktı, biraz önceki endişesinden kurtulmuştu. "Evet," diye yanıtladı Cusi'nin sorusunu.

Cusi cesaretini toplayıp, bir soruyu daha göze aldı. "Aşağıdaki vadiye mi?"

Chuto yine, "Evet," diye yanıtladı ve ekledi, "Her zaman oraya götürürüm."

Cusi hayretten öfkesini unuttu. "Nasıl olur, bu ailenin gelişini gördüm. Onların kulübeleri için yer açtıklarını gördüm. Kulübeyi yaptıklarını gördüm. Geçen yıl orada olmaları olanaksız."

Chuto, "Geçen yıllarda orada başka aileler vardı," dedi.

Cusi, daha da şaşırdı. “Ama, ben onları hiç görmedim. Bunlar gördüğüm ilk aile.”

Chuto güldü. “Baktın mı?” diye sordu takılarak. Cusi başını sallayınca, “Genç kuşlar yuvalarından aşağıya, ancak uçmaya hemen hemen hazır olduklarında bakarlar,” dedi.

Yaşlı adamın sözlerinde çocuğa umut veren bir şeyler vardı. Yaşlı adam günün birinde onun, Cusi'nin, aklını kurcalayan soruların yanıtlarını öğreneceğini anlatmak istiyor olabilir miydi? Çocuk birden umutlandı.

Chuto, ağılın duvarının dibine oturmaya gitti. Oturmaya, düşünmeye ve sessizce dua etmeye gitti. Cusi onun ardından baktı. Yerli adamın derin duaya daldığını biliyordu. Bunu, yaşlı adamın açık, ama görmeyen gözlelerinden anlıyordu. Bunu, yaşlı adamın çevresindeki dünyaya kapalı yüz ifadesinden anlıyordu. Bunu, yaşlı adamın ellerinin hareketsiz duruşundan anlıyordu.

Ansızın çocuk, Chuto'nun tanrılarıyla konuşmasını izlemeye dayanamaz oldu. Bu, sanki kimsenin görmemesi gereken bir şeye bakmak gibiydi.

Çocuk, ne yaşlı adamın duasını bitirmesini, ne de patikadan aşağı bu paylaşılmayan göreve gidişini seyretmeyi bekledi.

Dönüp gitti Cusi.

11

İşaret

Cusi dönüp giderken bir an Misti'yi aradı. Köpek, Suncca, her zaman olduğu gibi yakınında oturmuş, sahibinin hareketlerini gözlüyordu. Ama, Misti neredeydi? Onurlu ve kibirli, ama sevgiyle bekleyen Misti de her zaman onun yakınında dururdu. Misti neredeydi? Tekrar bakındı. Sonra, gördü lamayı.

Misti uzakta, *ychu* çayırının kıyısında duruyordu. Cusi'ye bakıyordu. Çocuğun kendisine doğru baktığını görünce, biraz daha uzaklaştı siyah lama ve dönüp yine baktı. Cusi şaşkınlık içindeydi. Lamanın ne yapacağını görmek için ona doğru birkaç adım attı, sonra durdu. Tekrar tekrar, Misti uzaklaşıyor, durup dönüyor, peşinden gelmeye kandırmak için çocuğa bakıyordu.

"Bu siyah lama!" diye fısıldadı Cusi. "Bu siyah lama! Benim kendisini izlememi istiyor." Sonra seslendi, "Bekle beni Misti! Geliyorum."

Misti anladı. Cusi iyice yaklaşınca kadar sakin bekledi. Sonra dönüp, hızla ilerledi.

Cusi peşinden gitti. Şimdi, çayırı yükselen dağ yamacından ayıran bükülmüş ağaçların arasındaydılar. Ağaç-

lıkta, çoğunlukla çayırdaki dere den su içmeye gelen küçük dağ hayvanlarının kullandığı pek çok patika vardı. İzledikleri dolambaçlı patika, bazen diğerleriyle birleşiyor ya da kıvrımlar çizerek devam ediyordu. Cusi eğleniyordu. Misti kendisiyle bir tür oyun oynuyor olmalıydı.

Sonra patika keskin bir dönüş yaptı. Neredeyse birdenbire, duvarları dimdik yükselen dar bir kanyona girdiler. Kanyon duvarları önce doğal kayadandı, ama ilerleyince duvarların taştan örülmüş olduğunu fark etti Cusi. İşçilik doğaninkine öylesine ustalıkla uydurulmuştu ki, Cusi geri gidip, ana kayayı düzgün yontulmuş taşlardan ayıran çizgiyi parmak uçlarıyla izledi. Karşı duvarda da hemen hemen aynı yerde taş örgü başlıyordu. Cusi meraklanmıştı, ama Misti sabırsızdı. Tüylü kulaklarını sinirli sinirli oynatıyordu. Cusi güldü; gülüşü doğal olmayan, boşlukta yayılan bir çınlama yaptı. Bunu fark edince, o da acele etme isteği duydu. Artık lamayı gezinir gibi izlemiyordu. Hayvanın sabırsızlığını ve ısrarını kavramıştı.

Dar kanyon yolu iyice daraldı ve çocuğun görebildiğince aşağıya, daha aşağıya, daha da aşağıya inen, insan eliyle yontulmuş basamaklara dönüştü. Yol artık o kadar daralmıştı ki, eğer geri dönmeleri gerekirse Misti güçlük çekecekti.

Yosun kaplı, nemli duvarlar soğuktu ve ıslak ıslak kokuyordu. Yarıktaki patikaya gün ışığı ulaşmıyordu; taşlar mor gölgelerle lekelenmişti. Damlayan bir suyun

sesi duyuluyordu. Su, damla damla taşın üstüne düşüyordu. Cusi ne duvarlarda, ne de basamaklarda bir çatlak görmedi. Ne düşen su damlalarını görebiliyor, ne de damla damla taşa düşen suyun sıçradığını hissedebiliyordu. Ama, her damlanın ayrı ayrı, yavaş yavaş ve tek tek sesini duyabiliyordu.

Önündeki daha yumuşak gölgeler arasında Misti, siyah bir lekeydi. Lama ve çocuk, soğuk taş basamaklardan aşağı adım adım, adım adım indiler.

Derken, basamaklar sona erdi. Cusi'nin soluğu kesildi. Tam karşısında eğrelti otları ve mor orkidelerle kaplı dimdik bir kaya vardı. Hava, kayaya sarılarak büyümüş, uzun, çan biçiminde güzel bir çiçeğin baygınlık verici tatlı kokusuyla ağırlaşmıştı.

Sahne biçimini alan kanyonun karşı tarafında, inci beyazı granitten yapılmış bir tapınağın yıkık duvarları görülüyordu. Duvarların dibinde, taştan oyulmuş büyük bir taht vardı. Cusi yaklaştı; Misti onu seyrediyordu.

Biraz sonra, sanki mor gölgeler dağıldı ve küçük kanyon gümüşü bir ışıkla doldu. Cusi gözlerini ovuşturup, yeniden baktı. Belki de karanlığa alıştığı için, şimdi çevre daha aydınlık görünüyordu. Bu açıklama onu rahatlattı. Gördüğü her şey gerçektir ve her gün olabilirdi. Kazayla yeni bir patıkaya sürüklenmişti.

Dağlardaki dünyası, patikalarla ve eski yıkıntılarla doluydu. Bütün vadilerde ve bütün kayalık tepelerde

birer Ay ve Yıldız Tapınağı, Gök Gürültüsü, Şimşek ve Yağmur Tapınağı bulunurdu.

Cusi, taştan oyulmuş tahtın arkasına baktı. Taş bir kaidenin üstünde, insan gövdesi kalınlığında, ancak tepesini göremediği beyaz bir taş yükseliyordu. Kenarlarında düzgün oyulmuş, geniş delikler vardı. Cusi'nin tüm bedeni saygı ve huşu içinde hareketsizdi. Kimse söylememişti ama, kayanın ne amaçla kullanıldığını biliyordu.

Soylu İnka'nın bu topraklara egemen olduğu eski günlerde kabilelerin din adamları, gökyüzündeki yolculuğu sırasında Güneş'i bağlamışlardı. Onu, kar beyazı bir kayaya altın halatlarla bağlamışlardı. Güneş'i, uzaklaşıp da dünyayı soğukta ve karanlıkta bırakmasın diye bağladıklarında mevsim kış ortasıydı.

Cusi başını kaldırıp, Ulu Güneş'in üstünde durduğu taş kaideye baktı. Bir kez daha baktı. Daha iyi görebilmek için, biraz daha yaklaştı.

Siyah lama, yenilmiş bir soyun kederiyle dolu, üzgün ve bilge gözlerle onu izledi.

Oyulmuş taşın üstünde bir çift altın sandalet duruyordu. Cusi, görebilmek için eğildi. Küçüktüler; onun giyebilmesi için çok küçüktüler. Zarif ve güzeldiler. Sanki oraya dün bırakılmış gibi kusursuzdular. Onlara dokunmalı mıydı? Onları eline alabilir miydi? Onları, sonsuza dek özenle saklamak için almaya cesaret edebilir miydi?

Cusi *Amauta*'nın sözlerini, Bilge Adam'ın gittiği

gün duyduğu kadar açık yeniden duydu. "Yüreğin sağlam ve cesur. Sana, o yol gösterecek."

Cusi sandaletlere dokundu. Onları aldı; küçük, ince ellerinde özenle tuttu. Gözleri, parıldayan güzelliklerine doyunca, onları paçosunun kıvrımları arasına sardı.

Bunlar ona aitti. Bilemediği bir biçimde, her zaman ona ait olmuşlardı. Bunlar ona aitti. Kalbi, onların kendisine ait olduğunu söylüyordu.

Yukarılardan, dik taş merdivenlere tırmanan Misti'nin ayak seslerini duydu.

Cusi, lamayı nasıl izlediğini anımsamıyordu. Eve dönen patikayı nasıl geçtiğini anımsamıyordu. Yalnızca sonunda geri döndüğünü biliyordu. Kulübe kapısının önünde lama tezeğinin ateşini gördü. O zaman, gecenin indiğini fark etti. Yıldızlar alçaktı. Soluk bir ay, soğuk mavi dağlara gümüşi bir ışık yayıyordu.

Çocuk ateşe doğru sendeledi. Chuto'nun orada oturduğunu gördü. Chuto yorgun görünüyordu. Yıpranmış görünüyordu. Yaşlı ve endişeli görünüyordu. Orada, paçosuna sarılıp oturmuş, bekleme gücü kazanmak için kakao yaprakları çiğniyordu.

Başını kaldırdı, karanlıkta karşısında duran yakışıklı çocuğa baktı. Her ne ise, olağanüstü ve iyi bir şey olduğunu hemen anladı. Çocuğun konuşmasını bekledi.

"Gece olmuş," dedi Cusi inanamayarak.

"Evet. Neredeyse gün ağaracak," diye yanıtladı Yerli.

Sessizlik oldu. Ateşin dumanı mavi kıvrımlarla yükseliyordu. Misti, öteki lamaların arasına karışmıştı. Çok geçmeden, gecenin sessizliği yaklaşan günün sesleriyle bozuldu. Ağaçlıkta kuşlar öttü. Lamalar, bir şarkıya eşlik eder gibi, mırıl mırıl mırıldanmaya başladılar.

Chuto yeniden konuştu. “Gittim ve döndüm. Sonra, senin dönmeni bekledim.”

“Evet,” diye fısıldadı Cusi. “Evet, beni bekledin.” Yere, Yaşlı Büyük'ün yanına çömeldi. Bütün olup biteni ağır ağır anlattı. Sandaletleri yavaşça çıkardı ve ateşin ışığına tuttu.

“Ahh,” dedi Chuto mutlulukla. “Bu bir işaret, Cusi'm. Bu bir işaret.”

Yaşlı Yerli kulübeye girdi. Cusi, altın sandaletleri seyrederek oturdu; mutluluk, bir şelalenin kayalıklardan dökülen suları gibi taşıyordu yüreğinden.

Chuto elindeki ilaç torbasıyla kulübeden çıktı. Ateşin önünde, kakao yaprakları ile lama yağından bir karışım yapmaya koyuldu. Karışımı ateşte yakıp, dumanının yoğunluğunu, biçimini ve yönünü izledi. Bunu dört kez tekrarladı. Sonunda gördüklerinden hoşnut kaldı.

Cusi'ye ya da kendi kendine konuşmaya başladı; çocuk emin olamadıysa da dinledi onu. Chuto, “Bu, beklediğim işaret. İstediyi bir şey, bulması gereken bir şey var. Onu bulacak,” dedi. Bir süre ateşe bakarak sessiz kaldı; sonra döndü, “Yarın yalnız başına Kutsal Kent

Cuzco'ya gideceksin. Bu yolculuk sırasında bir yerde istediğin şeyi bulacaksın," dedi.

Cusi bulmak istediğinin ne olduğunu biliyordu. Chuto'ya, "Ben bir aile bulmak istiyorum. Anne, baba, kız ve erkek kardeşlere sahip olmanın mutluluğunu duymak istiyorum," demek isterdi. Diyemedi. "Cuzco'ya kadar gitmem gerekmiyor. Benim aradığım şey aşağıdaki vadide var. Gördüm," demek isterdi. Ama diyemedi.

Ateşin alevi titredi. Yeniden parladı. Chuto kalktı. Dalgınlığı geçmişti artık. Hızlı, uyanık ve becerikliydi. Doğuyu göstererek, "Gündoğumu Çağrısı için ancak zamanımız kaldı. Daha sonra, sen yola çıkmalısın," dedi. Dudak hareketiyle taş ağılı işaret etti. "Yüklenmiş bekliyorlar."

Cusi baktı. Yün yüklenmiş yedi lama gördü. Sesizce durmuş gevış getiriyorlardı. "Nasıl bildiniz?" diye sordu Cusi. Yaşlı Büyük yumuşak bir ifadeyle güldü. "Kalbim, bugün işareti alacağını ve beni terk edeceğini söyledi bana."

Cusi, bir an gitmek istemedi; sonra altın sandaletlere baktı, işareti izlemesi gerektiğini biliyordu. Geri dönüp dönmeyeceğini kendine sormadı. Sorması gerekmedi, çünkü yanıtı biliyordu. Bir aile bulacaktı. Chuto öyle söylemişti ve Chuto onu hiç düş kırıklığına uğratmamıştı.

Değerli sandaletleri bir kez daha pançosuna sarıp, gündoğumu patikasından aşağı doğru Chuto'nun ardından gitti.

12 Aşağı Vadi

En sonunda. En sonunda. Cusi, lama patikasından aşağı iniyordu. Bir aile aramaya gidiyordu.

Soylu ve güzel, siyah Misti, yanı başındaydı. Arkasından, onun kadar soylu ve güzel yedi tane sarı-kahverengi lama tek sıra halinde geliyordu. Tam bir düzen içinde ilerliyorlardı; her bir adım, dik ve dar patikanın kaygan taşları üstüne kusursuz bir doğrulukla yerleştiriliyordu. Kulaklarındaki kızıl tüyler, baş lamanın çingır çingır çingırdayan çanıyla tempo tutuyordu. Sırtlarına tepeleme yüklenmiş yün yığınları, adımlarıyla uyum içinde, aşağı yukarı oynuyordu.

Cusi lamaların önünde ilerledikçe, açık mavi renkli pançosu da geriye doğru savruluyordu. Kuşağının bir yanına bağlı kakao torbası ve diğer yanındaki kavrulmuş mısır torbası neşeyle dizlerini dövüyordu. Boynundaki ince bir ipte ilaç torbası asılıydı. İçinde, düzgünce sarılmış bir parça tuz, bir parça kurutulmuş şifalı ot ve çok eski bir bıçak vardı. Torbada ayrıca, tütün tozu da vardı; tütün tozu, Cusi ya da lamalarından birinin dağ patikasında rastlayabilecekleri tehlikeli bir yılanın sokmasına

karşıydı. İlaç torbası bir sağa, bir sola sallanıyordu. Çocuğun başındaki sivri başlığın yünden püskülü aşağı yukarı oynuyordu. Her şey yürüyüşün temposuyla hareket halindeydi.

Altın sandaletlerin dışında her şey hareket ediyordu. Onlar, bir dokumaya sarılı olarak, çocuğun kalbinin üstünde, güven içindeydiler.

Güzel bir sabahtı, vaatle aydınlanmış, umutla parılayan bir sabah.

Cusi ve lamaları, patikadan aşağı mutluluk içinde yürüdüler. Mavi gökyüzünde tek bir bulut yoktu. Kanyonlarda hiç rüzgâr uğuldamıyordu. Yeni gün, Cusi'nin mavi gündeğumundan, mor günbatımına kadar yürüyebilmesi için soluğunu tutmuş, bütün güzelliğiyle bekliyordu.

Çocuk ve lamalar, dağdaki patikadan aşağı yürüdüler. Yukarılarındaki Gizli Vadi'de Chuto ayrılığın üzüntüsüyle baş başa kalmıştı. Altlarında uzanan aşağı vadi, dağ kapattığı için görünmüyordu şimdi. Ama orada, patikanın sonundaydı. Gün ortasında, Ulu Güneş, gölgelerin dinlenmesi için tam tepede durakladığında, Cusi açıklığa varmış olacaktı. Çok iyi tanıdığını hissettiği ailenin kulübesi önünde duruyor olacaktı.

Ama, yolculuğunun amacına ulaşmak için duyduğu güçlü arzu bile ona, her şeyden önce ve her şeyden sonra ve her zaman güdülmesi gereken lamaları bulunduğunu

unutturmadı. Onları sık sık, *ychu* çimeni büyüyen küçük kanyonlarda otlamaları için serbest bıraktı. “Gece otlayamayacaksınız, lamalarım,” dedi onlara şefkatle. “Bu nedenle zengin çayırdaki beslenip güçlenmeniz için, size şimdi zaman veriyorum.”

Lamalar doyduktan sonra, dinlenmek üzere ayaklarını altlarına toplayıp oturdular. Taşıdıkları yün yığınları, *ychu* çayırdaki üstüne kondurulmuş alçak ot kulübelere gibi görünüyordu. Cusi buna kahkahayla güldü. Onun gülüşü üzerine lamalar, tüm dünyaya iyi olduklarını bildirmek ister gibi, hoşnutlukla mırıltıya başladılar. Cusi de onlarla birlikte mırıldadı; sonra ayağa fırlayıp lamalara seslendi, “Haydi lamalar. Haydi lamalar.” Hayvanlar her zamanki gibi hemen onun emrine uyup, düzenli yürüyüşlerine yeniden koyuldular.

Cusi konvoyun başındaki yerini alırken, ağzına kavrulmuş mısırdan attı. “Ben senin kadar soylu değilim. Yürürken yemek zorunda kalmayı umursamıyorum,” dedi Misti’ye şakayla.

Lama patikasından aşağıya, daha aşağıya inip, aşağı vadiye daha da, daha da yaklaştılar. Cusi, yukarıdaki kayanın üstünden aşağı bakarken belirlediği nesnelere yavaş yavaş tanımaya başladı. Yıldırım düşmesiyle yanıp kararmış, yalnız bir nöbetçi gibi duran ağacı gördü. Büyük ırmağa kavuşmak için köpürerek akan dereyi geçti. Her şey sıcak ve durgundu. Gölgeler, ağaçların ve

çalılıkların altına saklanmıştı. Ulu Güneş, gökyüzünün ortasında, aşağıdaki çocuğa ve lamalara bakıyordu.

Cusi durdu. Neredeyse varmıştı. Teri, örgü başlığının kenarından alnını ıslatıyor ve esmer yanaklarından aşağı minik dereler halinde akıyordu. Avuçları da ıslaktı; onları beyaz pantolonuna sildi. İşte sonunda burada, aşağı vadideydi. Düşlerinin onu getirdiği yerdeydi. Yalnızca birkaç adım sonra açıklığın ucuna varmış olacaktı. Sonra, o ve lamaları açıklığı geçeceklerdi. Yukarıdan o kadar çok seyretmişti ki, yolun her karışını biliyordu. Açıklığı aşır, kulübenin kapısında duracaklardı. Birisi selamını yanıtlayacaktı. Baba, belki de çocuklar, ya da anne? Belki de hepsi birden? Evet, böyle olacaktı. Hepsi birlikte kapıya gelecekler, gülüp konuşacaklar, ona hoş geldin diyeceklerdi. “Ben ailenizin bir parçası olmak istiyorum,” mu demeliydi, ya da onlar zaten bunu bilecekler miydi, merak ediyordu Cusi. Söylemek zor mu olacaktı? Yeterince cesur ve cüretli olabilecek miydi?

Cusi, hiç erimeyen karların hemen altında gizlenmiş vadiyi görebilmek için dağın yukarılarına baktı. Chuto oradaydı. Onu seven ve bütün bildiklerini ona öğreten Chuto; iyi, şefkatli, Yaşlı Büyük. Acaba Chuto şimdi ne yapıyordu? Cusi merak etti. Ateşin başına oturmuş, düşünüyor muydu? Ağılın duvarı dibine oturmuş, derin duaya mı dalmıştı? Uçurumun kıyısındaki kayaya uzanmış, veda ettiği çocuğu mu seyrediyordu? Evet,

yaptığı buydu! Birden, Cusi böyle olduğunu bildi. Kayanın üstündeki Chuto'yu, yaşamının her gününde gördüğü kadar açık görebiliyordu. Yaşlı adamın ona cesaret veren düşüncelerini hissedebiliyordu. Yaşlı adamın ona yüreğinin sesini dinlemesi için güç veren sevgisini hissedebiliyordu.

Cusi döndü. Pançosunu omzundan savurdu. Sandaletlerin bohçasını hızla çarpan kalbinin üstünde hissetti. Açıklık boyunca yürüdü; siyah lama ile sarı-kahverengi yedi lama da tek sıra halinde onu izlediler.

Cusi açıklık boyunca yürüdü ve lamalar onu izlediler. Açıklık boyunca, kulübenin bulunması gereken yere kadar yürüdüler.

Görünürde kulübe yoktu. Yeri boştu; toprağın üstü adamların, çocukların ve lamaların ayak izleriyle doluydu, ama kulübeden tek iz yoktu. Yemek ateşinin külleri duruyordu, evet, ama soğuk ve sönmüştü. Cusi donakaldı. Kulübe belki de yanmıştı. Ama, hayır. Çevrede yanmış tahta yoktu. Yanmış dam sazları yoktu. Yalnızca çiğnenmiş toprakta ayak izleri vardı.

Cusi orada ne kadar durduğunu asla bilemedi. Yaşlanacak kadar uzun. Düşlerinin yıkıldığını görecektir kadar uzun.

Lamalar, hüznü kara gözleri sahipleri olarak bildikleri çocuğun üzerinde, sabırla beklediler. Misti onu dürttü. Ulu Güneş, günü uykuya yatırmak üzere gökyü-

zünde ilerlemişti. Kısa uykuyla güçlenmiş gölgeler, dindikleri yerden çıkıp, ilerleyen günle birlikte uzamışlardı. Ve dağın tepesinde yaşlı bir adam, yapayalnız bir çocuğun yürek acısını dindirmek için gözyaşları döküyordu.

Cusi bunu biliyordu. Chuto'ya o kadar yakın, o kadar yanında, o kadar onun dünyasının parçası olmuştu ki, Yaşlı Büyük'ün ne zaman ağladığını bilirdi. Yaşlı Büyük'ün gözyaşlarını hissedebiliyordu. Onların, yanan yüreğini serinletmek, düş kırıklığının acısını dindirmek, tüm acısını yıkayıp gidermek için aktığını biliyordu.

“Neden, neden, neden... neden gittiler?” diye sormadı. Neden onu da aralarına almak için orada olamamışlardı. Chuto, hepsinin gittiğini bile bile, neden onun buraya gelmesine izin vermişti? Cusi önünde uzanan yolu kabullenmeyi öğreniyordu. Merak etmemeyi, soru sormamayı, isyan etmemeyi, ama patika derinleştikçe ve yolu belirginleştikçe adım adım, adım adım ilerlemeyi öğreniyordu.

Tutunacağı tek bir düşünce vardı. Hem Chuto, hem de *Amauta* ona, “Yüreğinin sesini izle,” demişlerdi. Hatta ozan bile, aynı sözcüklerle olmasa da aynı şeyi söylemişti.

“Yüreğinin sesini izle.” Cusi bunun kendisini nereye götüreceğini biliyordu. Bu, kendisini bir ailenin sevgisine ve güvencesine götürecekti.

Misti çocuğu yeniden dürttü. Cusi ona gözyaş-larının arasından baktı. Lamasına baktı ve gülümsemeye çalıştı. "Peki, Misti," dedi soylu, siyah lamaya. "Peki. Cuzco'ya gideceğiz. Sanıyorum, sen ve Chuto böyle olacağını biliyordunuz."

Çocuk lamalarıyla açıklığı geri geçip, yeniden pati-kaya yöneldi. Onun gölgeli serinliğine varınca, bir süre oturup, başı dizlerinin üstünde dinlendi.

Lamalar otlamadan, dinlenmeden, mırıldanmadan bekle-diler. Şimdi zamanı değildi. Şimdi yeri değildi. Yalnızca, genç sahiplerinin yeniden yüreklenmesi için beklemeliydiler.

Cusi durup durup içini çekti. Başını kaldırdı. Kal-kıp lamalarına seslendi. "Haydi lamalar. Haydi lamalar." Lamalar onun çağrısına uydular. Arkasından gururla yürüdüler.

Az sonra Gizli Vadi'nin ve aşağı vadinin yer aldığı dağlar dünyası geride kalmıştı. Hiçbiri duraklamadı. Hiçbiri duraksamadı. Hiçbiri durmadı. Hiçbiri geriye bakmadı.

Çocuk ve lamaları yollarına devam ettiler. Aşağı Vadi, geride kalmıştı artık.

13 Cuzco Yolu

Patika giderek dikleşti. Cusi ve lamaları yine tırmanıyorlardı. Dağ zirveleri, dağ zirvelerinin ardına yığıldı. Dalgalanarak, çoğalarak, yükselerek ve daha da yükselerek yığıldılar. Dünyayı çepeçevre sardılar. Dünyanın üstünde yükseldiler. Dünyayı kendi içine kapattılar. Yalnızca, kahverengi bir patika içlerinden, dışlarından ve çevrelerinden dönüyordu. Yalnızca, bir çocuk ve lamaları bu dolambaçlı patikada ilerliyorlardı.

Lamalar zaman zaman durup otladılar, ama dinlenmediler. "Yorulunuz, lamalarım. Dinlenmelisiniz," diye uyardı Cusi.

Lamalar yürümeye devam ettiler. Cusi duraklarsa, Misti onu dürtüyordu. Cusi tökezlerse, Misti onu iteliyordu. Baş lamanın çanı acele acele çingirdiyordu. "Haydi. Haydi. Haydi," der gibiydi. "Haydi. Haydi. Haydi."

Akşam ışığında gölgeler belirsizleşti. Yükseklerde gece çökerken olduğu gibi, dağlara sis indi. Patika karardı. Cusi lamalarının geceleyebileceği bir kanyon aramaya başladı.

Bir süre sonra, patikanın ikiye ayrıldığını fark etti.

Yükseklerdeki patikaların çoğunlukla tek bir hedefi olduğundan, bu onu şaşırttı. Yana sapan patika belli belirsizdi ve az kullanıldığı açıkça anlaşılıyordu. Cusi durup baktı; gecelemeğe uygun bir yere ulaşıyor mu diye merak etti. O yöne sapmalı mıydı, yoksa küçük sürüsünü daha belirgin, daha çok geçilmiş patikada mı tutmalıydı? Hangi yolu seçeceğini düşünürken Misti onu sıkıştırıp, küçük patikaya doğru itti. Sonra dönüp, genç sahibine baktı. Cusi, Misti'nin kendisini izlemek yerine yol gösterdiği günü anımsayarak güldü. Çocuk, Aşağı Vadi'deki öğle saatlerinden beri ilk kez gülüyordu. Bu, lamaların hoşuna gitti. Hep birlikte öne gelip, Cusi'yi ileri doğru iteklediler. "Peki! Peki!" Cusi onlara güldü. "Haydi lamalar. Haydi lamalar. Bu, bizim yolumuz."

Yol birden açık ve belirgin bir hal aldı. Sonra döşeme taşları başladı. Cusi şaşırmıştı. Cuzco'ya henüz, taş döşeli bir yola rastlayacak kadar yaklaşmadığını biliyordu. Bu başka bir şeydi. Şaşırmıştı, ama korkmuyordu. Hâlâ önden gitmekte olan Misti'yi izledi. Diğer yedi lama onun hemen arkasından geliyorlardı.

Az sonra, bir dönemecin ardından sönük bir ışık gördü; küçük bir ocağın titreyen ateşi değildi bu. Pek çok ocak ateşinin birbirine karışan ışığı olmalıydı.

Çocuk yorgundu, ama daha uzun ve hızlı adımlar atmaya başladı. Lamalar da acele ediyorlardı. Öndeki çan, "Haydi. Haydi. Haydi," diye o kadar hızlı çingir-

dıyordu ki, sesler birbirine girip tek bir ses olarak duyuluyordu.

Yüksek bir taş duvarda yer alan bir kapıya vardılar. Bir nöbetçi, Yerli bir nöbetçi, bu büyük kapının önünde duruyordu. Cusi'ye kendi dilinde, "Seni bekliyorduk. Gir," dedi.

Diğer Yerliler, yüksek duvarların koyu gölgesinden ayrılan gölgeler gibi belirdiler. Yüklerini indirmek, onları doyurmak ve geceleyecekleri yere yerleştirmek için lamaları alıp götürdüler.

Hemen hemen Cusi yaşlarında genç bir Yerli, gecenin artan karanlığında yüksek, soğuk ve gri-beyaz görünen taşlarla sınırlanmış dar sokaklar boyunca kendisini izlemesi için işaret etti. Sessiz bir hayaletler dünyasında dar sokaklardan çabuk çabuk, sessizce yürüdüler. Sonunda, duvarlarla çevrili avlular ve taştan kemerli geçitlerle birbirine bağlı üç taş kuleye ulaştılar. Kulelerin ikisini geçtiler; sonra dönüp, bir dizi basamakla, gecenin karanlığında heybetli ve muhteşem görünen üçüncü kuleye doğru çıktılar.

Genç Yerli, Cusi'yi büyük kemerli bir kapıya götürdü. Kapı yavaşça açıldı ve bir ses, "Burada mı?" diye sordu.

"Burada," diye yanıtladı genç Yerli.

Cusi kapıdan geçip yüksek tavanlı bir odaya girdi. Duvarlar beyaz taştan ve bezemesizdi. Soğuk, beyaz mermer asılı hiçbir şey yoktu. Odanın bir ucunda, tıpkı

Cusi'nin sandaletleri bulduğu gün gördüğüne benzeyen taştan oyulmuş bir taht duruyordu. Tahtın dibinde yan yana duran iki zarif sandalet görmeyi umarak bakındı. Ama, hiçbir şey yoktu. Göğsündeki bohçayı yavaşça yokladı. Orada, koyduğu yerde güvencedeydi.

Yüksek taş tahtın yanında yine taştan bir masa ve onun da yanında taş bir blok vardı. Cusi çevresine bakındı. Yalnızdı. Yerli rehber kaybolmuştu. Kısa bir süre sonra, yaşlı bir adamın yaklaştığını gördü.

Yaşlı Büyük, Chuto'ya o kadar benziyordu ki, Cusi'nin soluğu kesildi ve ona doğru koşmak istedi; ama onun Chuto olmadığını hissetti. Yaşlı Büyük püsküllü başlık ve altın küpeler takıyordu. Konuşmadı; Cusi'ye masanın yanındaki taş bloğa oturmasını işaret etti.

Odaya durgun ve esmer yüzü yaşanmış günlerin huzuruyla aydınlanmış, soylu görünüşlü, güzel bir kadın girdi. Sonraları Cusi, onun ne giymiş olduğunu hiç anımsayamadı; ama kendisinin bulup, kalbinin üstünde sakladıklarına benzer altın sandaletler giydiğini anımsadı ya da anımsadığını sandı.

Kadın, "Burada mı?" diye sordu.

"Burada," diye yanıtladı Yaşlı Büyük.

Kadın Cusi'ye yiyecek getirdi: et, tatlı patates, balık ve incir. Ozanın panflütününkü gibi hafif bir sesle, "Ye oğlum," dedi.

Cusi acıkmıştı. Yorgun ve sersemlemişti, ama acık-

mişti. Hayret ve merak içindeydi, ama acıkmıştı. Önüne konan yiyecekleri yedi. Tadları güzeldi.

Cusi yemeğini bitirinceye kadar tek söz söylenmedi. Sonra Yaşlı Büyük, “Sağlığı yerinde; onu gördün. Yeterli mi?”

Kadın başını salladı ve gülümsedi. “Yeterli,” dedi ve odadan çıktı. Geldiği kadar sessiz ve çabuk gitti. Oda bomboş göründü.

Yaşlı Büyük yeniden konuştu. “Buraya geleceğini bana haber verdiler.”

Cusi, “Size kim haber verdi?” diye sorma gereği duymadı. Biliyordu. Bunun yerine, “Aile buraya mı geldi?” diye sordu. Yerli, “Chuto’nun verdiği lamalarla buradan geçtiler. Geçen yıl, bu yıl, gelecek yıl, hep buradan geçerler. Bu aileler ve armağan lamalar, geçmişimizi asla sonlandırmayacağımız geleceğimize bağlıyorlar,” diye yanıtladı.

Cusi bu yanıt üzerine bir süre düşündü. Hem anlamlıydı, hem de değildi. Sorusunu hem yanıtlıyordu, hem de yanıtlamıyordu. Başka bir soru denedi. “Burası neresi?”

“Burası bir *Ayllu**, yani Eski Halk’ın kentlerinden biri. Biz, çok eskiden İnka dünyaya egemenken buradaydık.” Cusi bir soru daha soracaktı ki, Yaşlı Büyük, şaşırtıcı bir biçimde, daha o ağzını açmadan yanıtladı.

* *Ayllu* : Eski İnkalar’ın yerleşim birimi.

“Ben *Ayllu*'nun bu yılki başıyım,” dedi. “Halkı gözetirim. Geçmişle temas eder, onu geleceğe aktarırım. Seni, Cusi'yi biliyorum; sana yol gösteren ve yetiştiren Chuto'yu da biliyorum. Senin ne yaptığını ve neden böyle buyurulduğunu biliyorum. Bunları gizleyen perdeyi aralayınca, her şeyi sen de bileceksin. Yoluna git ve başladığın yere dönersen üzülme.”

Cusi ayağa fırladı. Korku ya da kararsızlık duymuyordu artık. Yalvarıyordu; yalvarışına yanıt alabilme arzusu, duyması gereken bütün korkuyu yok etmişti. “Perdeyi araladığımı nasıl bilebilirim? Nasıl bilebilirim? Nasıl bilebilirim?”

Ama Yaşlı Büyük başını salladı. “Sen bir düzenin parçasısın,” dedi. “Yüreğini izle. İnka'nın duası seninle olsun.”

Genç Yerli, Cusi'nin omuz başında belirdi. “Gel,” dedi çocuğa. Cusi'yi koridordan geçirip, büyük kemerli kapıya götürdü. Onu sessiz, dar sokaklardan geçirdi. Neresiydi burası? Buradaki insanlar yaşayan kişiler miydi, yoksa geçmişte mi yürüyorlardı? Cusi ürperdi.

Yerli koluna dokundu. “Lama ağılına geldik. Sana ait olan yerde, lamalarının arasında iyi uykular dilerim. Gündoğumu Çağrısı'nda yola çıkman için kapılar açılacak.” Ardından, koyu, büyük bir gölgeye karışarak gözden kayboldu.

Cusi, uyuduğunu bildiğinden bu yana her gece

uyuduğu yere, Misti'nin yanına kıvrıldı. "Bütün bu olup biteni düşünmeliyim. Geceyi geçirmeme yardımcı olur," diye uykulu bir sesle fısıldadı arkadaşına. Bu sözlerle gözleri kapandı. Yorgun çocuk hiçbir şey düşünmeden, düşünmeden, bütün gece hiç kıılmadan uyudu.

Gündoğumu Çağrısı'nın tanıdık sözleriyle uyandı. Birisi ezgiyi söylüyordu:

"Ey Güneş! İnkâ'nın Yüce Tanrısı..."

Ve *Ayllu* halkı yanıtladı:

"Bizden önce göçen."

Çağrı sürdürdü:

"İnkâ çocuklarının Yüce Tanrısı..."

Ve halk yine yanıtladı:

"Senin dünyanda kalan."

Bu, Chuto'nun her gündoğumunda yaptığı çağrıydı. Bu, Cusi'ye öğrettiği Gündoğumu Çağrısı'ydı. Şimdi, Cusi de *Ayllu* halkıyla birlikte yanıtlıyordu. Dediler ki:

"... Şimdi yalnızca bir gölge olsa da belleklerde."

Dediler ki:

"... Kum gibi sürüklense de inatçı rüzgârın önünde."

Dediler ki:

"Ey Güneş! Ey Güneş!
İnkâ'nın Yüce Tanrısı."

Çağrının son sözleri alacakaranlık gökyüzünde he-

nüz yankılanırken, genç rehber yine Cusi'nin yanında belirdi. "Gitme zamanın geldi," dedi yumuşak bir sesle.

"Gitmek istemiyorum," demek geldi Cusi'nin içinden. "Daha çok şey görmeliyim. Daha çok şey anlamalıyım. Kalmalıyım," demek geldi. Ama hiçbirini söylemedi. Hiçbir şey söylemedi; geniş duvardaki büyük kapıya doğru izledi rehberi. Orada lamaları onu bekliyordu. Cusi, "Bunları, Saygıdeğer Yaşlı Büyük'e götürün. Bunları, bana yiyecek veren Anne'ye götürün," diyen kendi sesini duydu. Sürüsünden beş lama ayırdı, yün yükleriyle birlikte beş sarı-kahverengi lama. Aralarında sürü başı olan lama da vardı. Bir daha sahiplerinin sesini duymayacaklarına göre, baş lamanın çanına ihtiyaçları olacaktı. Cusi, ağzından çıkan sözlere, ya da yaptıklarına hiç şaşırmadı. Böyle yapmak doğru gelmişti. Chuto'da olsa böyle yapardı.

Rehber, lamaları kapıdan geri, kente doğru döndürdü. "Damarlarındaki soylu kan, gerçekten zengin," dedi. Sonra *Ayllu*'nun kapısını açtı. Çocuk ve üç laması kapıdan geçtiler. Arkalarından kapanan kapının sesini duydular. Kapıyı kilitleyen taş kolun yerine takıldığını duydular. Patikadan geriye, yol ayırımına doğru yürüdüler.

Cusi bir lama çanının çingirdamasını duydu. Dönüp baktığında Misti'nin simsiyah boynunda altın bir çan asılı olduğunu gördü. Nasıl davranacağını önceden biliyorlar mıydı, diye merak etti.

Yol ayrımına vardıklarında duraksamadı. Daha belirgin olan patikaya saptı. Bakımlı olan, çok kullanılmış olan patikaya saptı. Bu, Cuzco'ya giden patikaydı. Biliyordu.

Yolda hiçbir şey olmadı. Güneş gökyüzünde doluştu. Rüzgâr kanyonlarda uğuldadı. Lamalar yürüdüler, dinlendiler, otladılar, mırıldandılar ve yeniden yürüdüler. Cusi, kavrulmuş mısır yedi. Gücünü yitirmemek için bir kakao yaprağı çiğnedi.

Gün ortasında Cuzco yoluna vardılar. San Sebastián köyünden geçtiler. Santo Domingo köyünden geçtiler. Kimse onları durdurmadı. Kimse onlarla konuşmadı. Kimse onları fark etmedi. Onlar, yalnızca bir çocuk ve lamalarıydı. Yalnızca bir dağ çobanı. Kimse umursamadı.

Akşam, Cuzco'nun tepelerine varmışlardı. Cusi bir tepenin üstünde durup, kente baktı. Güneş Tapınağı oradaydı. Ay Tapınağı oradaydı. Güneş'in Kızları Tapınağı oradaydı. Hepsi *Amauta*'nın anlattığı gibiydi.

Cusi kentin eski sokak taşlarının altında, Cuzco'nun üç kutsal ırmağının aktığını biliyordu. Eski gizli tünellerin, üstünde durduğu tepeden kentin ortasına kadar uzandığını biliyordu. Bunları biliyordu, çünkü *Amauta* ona öğretmişti.

Dar, dönemeçli sokakları dolduran insanları gördü. Onların eski, çok eski merdivenleri çıktıklarını gördü. Onları tanııyordu. Kendisine yabancıydılar.

Santo Domingo Kilisesi'nin kulesinden akşam çan-

larının çalındığını duydu. Kilisenin ardında gökyüzü, batan güneşle kızıl ve altın rengindeydi. Beyaz güvercinler kilise kulesinin pencerelerinden girip çıkıyorlardı. Çanlar çalmaya devam ediyordu. Bu, akşam ayiniyle insanları kutsayan Angelus ilahisiydi. Ancak, Cusi için yeni, bilmediği bir şeydi. *Amauta* ona başka bir tanrı için yapılmış tapınaklardan söz etmemiştir. Cusi kiliseye giden kahverengi cübbeli rahipleri gördü. Bulunduğu yerden bile, Yerli olmadıklarını anlayabiliyordu. Onlar yabancıydılar.

Cusi, geriye baktı, ama bütün görebildiği lamalarının sorularla dolu, derin ve kederli gözleriydi. Tekrar tepenin dibindeki yabancı kente doğru döndü. Kent duvarlarına giden dik merdivenlerden inmeye başladı. Hemen ardından lamalar geliyordu; merdivenlerden indikçe sırtlarındaki yükler hop hop oynuyordu.

Çocuk ve küçük sürüsü kent duvarlarına vardılar, ama içeri giremediler. İspanyol bir nöbetçi onlara izin vermedi. “Çocuk, sana kimse lamaların geceyi kentte, bu duvarların içinde geçiremeyeceğini söylemedi mi?” dedi sert bir sesle dağ çobanına.

Cusi kızmıştı. “Lamalar İnka'nın Kutsal Yeri'ne kabul edilmiyorlar mı?” diye sordu. “Lamalar buraya aitler, tıpkı benim olduğum gibi.”

Nöbetçi güldü. Duvardaki kapıda bir Yerli belirdi ve dağ çocuğuyla şefkatli bir sesle konuştu. “Seni bekli-

yordum,” dedi, yanındaki İspanyolu görmezden gelerek. “Geceyi lamalarıyla burada geçir. Yarın ben seni ve sürünü kente sokacağım.”

Cusi bir kez daha, yabancı bir yerde bir gece geçirmek üzere lamalarının arasına kıvrıldı. Bu kez düş gördü. Düşünde pañosunun içinde taşıdığı sandaletleri gördü. Düşünde *Ayllu*'da ona yiyecek verip, “oğlum” diyen kadını gördü. Düşü bulanık, karışık ve gerçekdışıydı, ama bir mesajı vardı. Çocuk bu mesajı anlayamazdı; henüz değil. Ancak, cesaret vermesi için onu yüreğinde saklayabilirdi.

Cuzco'nun ışıkları parlaktı. Yıldızlar alçaktı ve ay, ataların Kutsal Yer'ine gülümsüyordu.

Kent duvarlarının dışında bir çoban çocuk uyuyor ve anlayamadığı bir düş görüyordu.

14 Pazaryeri

“Aç gözlerini. Seni bekleyen güne aç yüreğini.” Cusi kımıldadı, ama uykudan gözkapakları o kadar ağırdı ki, gözlerini açamadı. Ses aynı tempoda yineledi, “Aç gözlerini. Aç yüreğini. Zihnini aç güne.”

Cusi, gözlerinden uykuyu, zihninden düşlerini sileerek doğruldu. Kendisine ısrarla uyanmasını söyleyen bu Yerli de kimdi? Neredeydi? Çevresindeki çıplak, yüksek tepelere ve yüksek taş duvarlara baktı. Burası neresiydi? Kendisine bu kadar dikkatle bakan bu yabancı kimdi?

Bir süre sonra anımsadı! Burası Cuzco'ydu! Burası onun kentiydi. Bu, onca zamandır beklediği gündü. “Aç gözlerini. Aç yüreğini. Aç zihnini. Gün bekliyor,” diye yineleyen Yerli'ye baktı. Cusi, onu anımsadığını belli ederek gülümsedi. Bu, bir önceki gece kendisine dostça davranan Yerli'ydi.

Çocuk, kendisini bekleyen güne başlamak hevesiyle ayağa sıçradı. Doğuya doğru baktı ve doğan günün ilk pembeliğini gördü. Cusi, hiçbir Yerli'nin Güneş doğarken ona bağlılık yeminini etmeden güne başlamadığını bildiğinden, kendisini bunun için kutsanmış kutsal yere

götüreceği beklentisiyle yeni arkadaşına döndü. Adam hiçbir harekette bulunmayınca da şaşırıldı. Yerli hâlâ, Cusi ve lamalarının yanında duruyordu. Bir süre sonra çocuk, adamın doğuya doğru baktığını ve ağzından, doğan günü karşılayan sözler çıkmadığı halde, yüzünün ettiği duayla kıpırtısız durduğunu gördü. Kollarını güneşi selamlamak için uzatmamış, pañosunun altında kavuşturmuştu. Bilmeyen birisi onu, gündeğumunun soğuk alacakaranlığında sessizce duran bir Yerli sanırdı.

Cusi, Gündeğumu Çağrısı'nın yanındaki adamın yüreğinin derinliklerinde okunmakta olduğunu hissetti. Çocuk da adamın yaptığı gibi yaptı. Kollarını pañosunun altında kavuşturdu. Sessizce durdu, gevşedi ve gözlerini doğan güne çevirdi. Gündeğumu Çağrısı yüreğinden fısıltıyla geldi, duygularıyla kanatlanarak, sözlere gerek kalmadan gökyüzüne yükseldi.

Gün, gecenin perdesini kudret ve görkemle yarıp çıktı. Güneş geldi ve Cuzco'yu kutsadı.

Yerli, artık Güneş doğduğu için, konuştu. "Cuzco'nun ırmakları, sokaklarının taşları altında saklı yatıyor. Benzer biçimde, atalarımızın öğretileri de yaşadığımız günlerin altından sessiz ırmaklar gibi akıyor," dedi.

Cusi, tanımadığı sözcüklerle konuşuyor olsalar da, insanların düşüncelerini anlamaya başlamıştı. Adamın ne söylediğini anlamıştı şimdi; bundan ötürü de yepyeni bir mutluluk, yepyeni bir güven ve huzur duydu. "Üstü

kapatılmış su, bulandırılmaz,” diye yanıtladı Cusi; “Ne de yönü değiştirilebilir,” diye ekledi adam.

Konuşarak, kapıdaki nöbetçinin yanından geçtiler. Bu, bir gece önce çocukla sertçe konuşan nöbetçiydi. Bu kez adama, çocuğa ve lamalara ilgisizce baktı. Yerli'nin birkaç gündür kapıda sabırla beklediğini fark etmişti. Herhalde çocuğu bekliyordu, diye düşündü kendi kendine. Belki de bir akrabasıydı. Her neyse, dağ çobanının, ona ne yapacağını gösterecek bir yakını olması iyiydi. Düşünsene! Cuzco'ya gece vakti lamalarıyla girebileceğini sanıyordu. Nöbetçi güldü. “Bu yerliler,” diye mırıldandı, “yasalardan ve onlara uyulması gerektiğinden haberleri bile yok.” Çocuğun kendisine verdiği ateşli yanıtı hatırlayınca yine güldü. “Lamalar buraya aitler, tıpkı benim olduğum gibi,” demişti çocuk. İyi ki Yerli dilini konuşabiliyorum, diye düşündü nöbetçi. Düşünsene! Kendisinin ve lamalarının Cuzco üzerinde hakkı olduğunu düşünüyor! Dört yüz yıl önce yenildiklerini bilmiyor mu, diye geçirdi aklından. Yerliler ve lamaları üzerine düşünmeye devam etti.

Ancak onun, haklarında düşündüğü adam ve çocuk, kendisine hiç aldırmadılar. Onlar Cuzco'yu düşünüyorlardı. Sevgili, kutsal ve eski Cuzco'larını! Kutsal Kent'lerinde yürüyorlardı. Altın geçmişlerinin eski, yıpranmış yollarında yürüyorlardı. Bu, yenilmiş ya da ölmüş bir halkın yolu değildi. Bu, İnka yoluydu ve İnka asla ölmemiştir.

Cusi heyecanla konuşuyor, gördüklerini işaret ediyor, sorular soruyor, "Ah, evet, evet. *Amauta*'nın söylediği bu olmalı," diyordu mutlulukla.

Adam, çocuk ve lamalar, On İki Köşeli Taş Sokağı boyunca tek sıra halinde yürüdüler. Yerli, usta taş işçiliğini gururla gösterdi. Çok büyük, kalın, yüksek ve ağır bir taş öylesine sabırla yontulup, çevresindeki taşlarla öylesine mükemmel birleştirilmişti ki, sanki onu oraya bir insan eli değil, tanrılar koymuştu.

Güneş'in Kızları Tapınağı'nın yüksek, yuvarlak kulesinin yanından geçtiler. Yosun kaplı, nemli duvarlara vuran yeni Güneş, su damlalarını taze günün ışığıyla titretiyordu.

Dar ve karanlık Yedi Yılan Sokağı'ndan geçtiler. Yerli, taşa oyulmuş yedi yılanı işaret etti sessizce. Ne anlama geldiklerini ya da neden orada olduklarını söylemedi. Adamın bildiği gibi, Yerliler'in bildiği gibi, çocuk da biliyordu.

Cuzco'nun ırmakları sokak taşlarının altından duyulmadan, görülmeden, engellenmeden akıyordu.

Sonunda yolcular kent merkezindeki meydana inen geniş taş merdivenlere ulaştılar. Siyah lama Misti, sahibini kibir ve gururla izlerken, altın çanı da tatlı tatlı çingirdiyordu. İki sarı-kahverengi lama Misti'nin ardından ağırbaşlı, ölçülü adımlarla ilerliyorlardı.

Kent meydanına vardılar.

Cusi daha önce hiç böyle bir şey görmemişti. Yüksek binalarla çevrili meydanda yüksek vadilerin *ychu*'sundan daha yumuşak, daha yeşil, daha sık bir çimen vardı. Çimenin kenarlarında çiçekler büyümüştü; dağdakiler gibi narin, küçük, saklı çiçekler değil, ama büyük, canlı, rengârenk, yerde bir gökkuşağı gibi uzanan çiçekler.

Yapılar da değişikti. Çiçekler gibi renkli ve kırmızı kiremitliydi. Sabah sisi gibi arkasını gösteren, camlı pencereleri vardı. Kent duvarlarındaki kapılar gibi kapatılan büyük kapıları vardı.

Ve insanlar! Yerliler, Latinler ve iki soyun karışımı olanlar. Daha tuhafları da vardı: Araplar, Anglosaksonlar ve Çinliler. Her soy, meydandaki çiçekler kadar değişik, canlı ve çekiciydi.

Cusi burada, meydanda kalmak, gözlerine ve beyine ziyafet çekmek istiyordu, ama Yerli ilerlemesi için dürttü onu. “Lamaların kent içinde dinlenmesine izin vermezler. Yürümeye devam etmeleri gerek,” dedi kısaca.

“Haydi lamalarım. Haydi lamalarım. Burada istenmiyoruz,” diye seslendi Cusi yumuşak bir sesle. Misti çanını çingırdatarak yanıtladı ve hayvanlar acele etmeden, duraksamadan, yetkin, dingin ve umursamaz bir onurla yürümeyi sürdürdüler.

Cusi'nin önceki gece tepeden gördüğü kilisenin önünden geçtiler. Beyaz güvercinler hâlâ çan kulesine girip çıkıyordu. Çan hâlâ yavaş, ahenkli duasını çalı-

yordu. Kapılar açıldı. Cusi mum ışıklarını ve diz çökmüş insanları görebiliyordu.

Ancak, duracak zaman yoktu. Yerliler yola devam ettiler. Lamalar yola devam ettiler. Cusi, mum satan dükkânlarla sınırlanmış, dönemeçli bir sokak boyunca isteksizce yürüdü. Her boyda, her renkte, yılın her günü için, her ihtiyaç için ve her dilek için mum vardı. Şeytani güçler için yakılacak siyah mumlar vardı. Cusi burada oyalanmadı. Mum dükkânlarından bir büyü yayılıyordu. Çocuk, lamalarıyla birlikte Yerli rehberi izleyip, pazar-yerine girmek için bu garip, dar yoldan ayrıldıklarında kendini daha güvende hissetti.

Yerli ondan ayrıldı ve yalnızca, “Şimdilik seni bırakıyorum. Yüklerini satınca, lamalarını almaya geleceğim. Korkma, sana yardım edilecek. İnka, kendisinden olana göz kulak olur,” dedi. Sözlerini tamamlar tamamlamaz pazardaki kalabalığa karışıp, gözden kayboldu.

Cusi ve lamaları yalnız kalmışlardı. Kalabalığın ortasında yapayalnızdılar. Cusi kendisini daha önce yüksek dağ zirveleri karşısında, ya da yükseklerin ıssız patikalarında hissettiğinden bile daha yalnız hissetti.

Cusi'nin yalnızlığı pazarın hareketi, renkleri ve sesleri arasında yavaş yavaş kayboldu. Çoban çocuk ve lamaları yavaş yavaş insanlarla kaynaşmaya ve çevrelerindeki alış-verişten, heyecandan ve hareketten hoşlanmaya başladılar.

Çevrede yiyecek satıcıları vardı. Her grubun ken-

dine özgü yiyecekleri, kendine ait yerleri ve bambu direk-
lere bağlı pamuklu dokumadan gölgelikleri vardı. Çocuklar, ailelerinin yiyecek dükkânları önünde sabırla oturuyorlardı. Bebekler ve köpekler, patates tepelerinin, armuda benzer İspanyol soğanı yığınlarının, minik koyu kırmızı domates kümelerinin, demet demet parlak turuncu havuçların, kurutulmuş kakao yaprağı demetle-
rinin, yeşil mısır koçanlarının, fasulye saplarının ve şeker-
kamışlarının arasında huzur içinde, derin uyuyorlardı.

“Bir yumurta al, çocuk,” dedi gülümseyen bir kadın. “Bir lama yükü yüne karşılık bir yumurta veririm. Bu iyi bir pazarlık.” Herkes güldü. Cusi de güldü. Konuşmaya çok utanıyordu ama, gülmek kolaydı.

Şekerkamışlarının önünde durdu. Şekerkamışı onun için yeni bir şeydi. Önce, adamın kendisine uzat-
tığı kısa, yuvarlak sapı reddetti. Sonunda, merakı utan-
gaçlığına baskın çıktı ve armağanı kabul edip, adamın bıçağıyla açtığı yarıktan akan tatlı özü emmeye başladı. Tadı güzeldi. Tadı harikaydı. Cusi pazarlığa başladı. “İki avuç şekerkamışına karşılık, bir avuç yün,” diye önerdi.

Adam birden canlandı. Alışverişi severdi. Bütün Yerliler alışverişi severlerdi. Karşılıklı pazarlık yapıldı. Şekerkamışı satıcısı ve Cusi eğleniyorlardı. Çok geçme-
den, pazarlık onları ve izleyenleri memnun eden bir sonuca ulaştı. Cusi, Misti'nin sırtındaki file heybeden bir miktar yün indirmeye koyuldu. Sonra, adam *yapa* istedi.

Bu, Cusi'nin ilk alışveriş deneyimi olduğundan *yapa*'nın anlamını bilmiyordu. *Yapa*, her iki tarafın da iyi niyetini göstermek için vermesi gereken bir miktar fazla maldı. Bu kez, her birinin ne kadar *yapa* vereceği ve ne kadar *yapa* alacağını pazarlığı başladı. Sonunda pazarlık bittiğinde Cusi, Misti'nin sırtında kalan yünlerin üstüne bir kucak dolusu şekerkamışı yükledi. Şekerkamışından ve pazarlıktan aldığı tadla alışverişe devam etti.

Çekingenklik ya da utangaçlık duymuyordu artık. Kendini deneyimli bir tüccar gibi hissediyordu; yünlerini patates ve *yapa* ile değiştirmek için lamalarıyla birlikte patates satıcısına yöneldiğinde biraz kasılıyordu. *Yapa*'yı unutmamalıydı. Bu, ticaretin önemli bir parçasıydı.

İki sarı-kahverengi lamaya yüklü yünler, patates, taze mısır, kurutulmuş fasulye, kurutulmuş kakao yaprağı ve doğal kireç parçalarıyla değiştirildiğinde öğlen olmuştu. Geriye yalnızca, şekerkamışı almak için verdiği kadar ekşiğiyle Misti'nin sırtındaki yünler kalmıştı.

Misti'nin yünüyle ne almalıydı, sorun buydu. Çocuk uzun süre bir serginin önünde oyalandı. Burada, pembe ve mor plastik taraklar, arkalarına çağlayan resimleri yapılmış, küçük, yuvarlak aynalar, her boy ve renkte boncuklar, gökkuşaklarından da renkli, irili ufaklı düğmeler, aziz resimleri, paketlerle çengelliğneler cezbedici bir düzende dağıtılmıştı. Harika şeyler vardı; ama bunları

nerede kullanabilirdi? Onun ne düğmelere, ne de çengel-
liiğnelere gereksinimi vardı. Aynalar büyüdü olduğuna
göre bulundurmamak iyi değildi. Hayır, bütün bunlar çeki-
ci ve güzel olmalarına karşın, ona göre değillerdi. Çocuk
içini çekerek oradan ayrıldı.

Bir sonraki durağı, boyaların, köklerin, şifalı otların
ve minerallerin sergisi oldu; ama orada çok oyalanmadı.
Solgun renkli boya tozlarından elde edilecek renkleri
düşlemek mümkün değildi. Renklerin sırrı çocuğun ilgi-
sini çekmedi.

Kapalı Çarşı'nın basamaklarına ilaç satıcıları malla-
rını sermişlerdi. Düzgün örgü torbalardaki ilaçlar, hasta
ya da sağlıklı olsun gelip geçeni cezbetmek için sergilen-
mişti. Uzun bir kararsızlık ve pazarlıktan sonra Cusi,
Misti'nin yükünün bir parçasını kurutulmuş denizyıldı-
zıyla takas etti. Bunun neye iyi geldiğini yalnızca kendisi
ve ilaç satıcısı biliyordu.

Cusi, basamaklarda durup, büyük bir mağaraya
benzeyen yapının karanlık gizlerle dolu iç mekânına
baktı. Kapının hemen yanında deri eşyalar; sandaletler ve
pabuçlar, semerler ve semer torbaları vardı. Çocuk, bun-
ların gerisindeki örgü kazaklar ve başlıklar bölümüne
baktı. Sonunda kararını verip, yumuşak bir sesle lamala-
rına kendisini izlemelerini söyledi ve içeri girdi. Ama,
hemen durduruldu. Lamaları içeri sokamayacağını söyle-
diler. Cusi geri döndü. Lamalarını yalnız bırakamazdı.

Sabahki Yerli rehber yanında belirdi. “Ben onlara göz kulak olurum,” dedi. Cusi şaşırmişti. Adamın nereden çıktığını merak etti. Ama şimdi burada olduğuna göre, neden yardım etmesindi? Çocuk öneriyi gülümseyerek kabul etti ve içeri girdi.

Kendi bedeninde ve daha büyük bedende kazaklar ve pamuklu pantolonlar için pazarlık etti. Gençler için kırmızı, yaşlılar için beyaz, örgü başlıkları inceledi. Parmaklarıyla dokunup baktı. Biri kırmızı ve biri beyaz, iki tane ayırdı.

Aldıklarının bedelini ödemek için, Misti’nin sırtından yün almaya dışarı çıktığında, adamı ve lamaları bekler bulduğuna şaşırmadı. Ne soygun, ne de hırsızlık bilmediğinden, korkmamıştı.

Adam, lamaların yükleri hakkında hiçbir yorumda bulunmadı. Cusi, Misti’nin yün torbasını indirip, yerine yeni aldıklarını koyunca Yerli, “Artık onları götüreceğim,” dedi. Cusi sorularla baktı. Adam lamaları nereye götürecekti? Misti ne yapacaktı? Adam çocuğun aklından geçenleri anlamış gibiydi; çünkü, “Onları kent duvarlarının dışına çıkarıp, emirlerini bekleyeceğim. Şimdi, yüreğindeki arzuyu gerçekleştirmekte özgürsün,” diye yanıtladı.

İçine düştüğü bir anılar seli Cusi’nin soluğunu kesti ve olabileceklerin sezgisi onu güçsüz bıraktı. Ah, yüreğindeki arzu! Şimdi özgürdü. Pazaryerinde, meydanda, ken-

tin sokaklarında, o her şeyden çok istediğini aramak için özgürdü. Adama lamaları götürmesi için başını salladı ve dönüp, Misti'nin kulağına bir şeyler fısıldadı. Soylu siyah lama dinledi ve ona baktı, sonra döndü, kent duvarlarının dışına doğru ağırbaşlılıkla adamın peşi sıra yürüdü.

Cusi onların gidişini izledi; Yerli, Misti'si ve diğer ikisi. Çocuğun koyu renk gözlerine yaşlar dolmuştu. Misti'nin çanı çingirdadı, çingirdadı, çingirdadı. Kalabalığın arasında artık gözden kaybolduğunda bile, bu tatlı ve yalın ses Cusi'ye, "Bir aile bul. Bir aile bul. Bir aile bul," der gibiydi.

Cusi döndü. Ailesini bulmak için nereye gitmeliydi? Sorunun yanıtı kilise çanlarının sesiyle geldi. Zirvelerinden uzak bir dağlı çocuk, lamalarından uzak bir çoban çocuk, hızla kalabalığın arasından yürüdü.

15 Aile

Cusi, kilise duvarının gölgesinde oturdu. Başının üzerinde, beyaz güvercinler, çan kulesindeki yuvalarında duran yavrularına sesleniyordu. Kalbi, pañçosunun içinde taşıdığı altın sandaletlerin altında çarpıyordu. Şekerkamışını kakao torbasına kaldırmış, öğle yemeği olarak, kavrulmuş sert mısır taneleri çiğniyordu, düşünceli bir halde.

Kilisenin iki büyük kapısı da açıldı ve mumlarla aydınlanan loş iç mekândan dua sesleri ve tütsü kokuları geliyordu. İçeriye insanlar girip çıkıyor, girip çıkıyor, girip çıkıyorlardı. Erkekler ve kadınlar, çocuklar ve bebekler, zengin ve yoksul, Yerli ve beyaz, sıkıntılarını tanrılarının ayaklarına sermek için kiliseye giriyorlardı. Sonra, rahatlamış olarak, tanrının onlara verdiği görevi yerine getirmek üzere dışarı çıkıyorlardı. Cusi onları seyretti. Bir şey ona ailesini burada bulacağını söylüyordu.

Zayıf, beyaz bir köpek bitlerini kaşımak, insanları izlemek ve gölgeyi paylaşmak için yanına geldi. Köpek, Cusi'ye Suncca'yı anımsatmıştı. Yavaşça konuştu onunla. "Suncca, Suncca, buraya gel. Buraya gel." Köpek ne

adı, ne de sözleri yanıtladı. İnsanları izlemeyi sürdürdü.

Üstü açık bir araba kilisenin merdivenlerine yanaştı ve genç sürücü arabadaki hanımefendinin inmesine yardım etmek için yerinden aşağı atladı. Hanımefendi yıpranmış basamaklardan zarafetle çıkarken, Cusi'nin gözleri daha da koyulaşıp derinleşti. Kadının kabarık etekleri rüzgârda bir çiçeğin taç yaprakları gibi salındı. Başındaki dantelli şalın kenarından bakan siyah gözleri neşe doluydu. Çok iyi bir kadın olmalı, diye düşündü çocuk, çünkü çok güzel. Belki de -kalbinde ufak bir umut kıpırdadı. Belki de -ama, hayır; böyle bir hanımefendinin kendisi gibi bir dağ çocuğunu kardeş edinmeye gereksinimi olmazdı.

Cusi, gözlerindeki yalnızlığı kadın görmesin diye başını çevirdi.

Güzel kadın kiliseye zarafetle adımını atmıştı ki, bir dilenci ona doğru yaklaştı. Cusi dilenciye ayıplayarak baktı. Kirden grileşmiş yırtık pırtık giysileri yaşlı adamın üstünden dökülüyordu. Saçları uzun, karmakarışık ve donuk renkliydi; kurnaz gözleriye keskin ve fırsatçıydı. Dilenci, Cusi'nin baktığını görür görmez ona doğru yöneldi ve sızlanmaya başladı. Cusi ona kavrulmuş mısır torbasını uzattı, ama dilenci kabul etmedi. Para istiyordu, mısır değil. Zayıf köpek hırlayınca dilenci kilisenin kapısına, gelip geçerken verebilecek parası olanlara doğru uzaklaştı.

Cusi arkasını döndü. İçi tiksintiyle bulanmıştı. Yoksulluğun, açlığın ve soğğun ne olduğunu biliyordu, ama bunlar için dilenmek mi? Asla! Farkında olmadan uzanıp, altın küpelerinden birini tuttu. Soyluluk işareti, demişti ozan, ama Cusi ozanın söylediklerini düşünmüyordu şimdi. Yüreğinin en çok istediği şeyi düşünüyordu. Halkını, aile ocağını ve aile bağlarını düşünüyor, insanları izliyordu.

Şişman ve tıknaz iki keşiş ufak adımlarla geçtiler. Suya yaklaşan neşeli, iki kahverengi kuşa benziyorlardı. Kahverengi cüppeleri sandaletli ayaklarına dolanıyordu. Gözleri yerdeydi. Bellerindeki kalın beyaz uçkurlardan sarkan respihlerini çekiyorlardı. Sessizce dualarını okurken dudakları kıpırdıyordu. Usturaya vurulmuş başları, parlak ve sıcak güneşin altında yusuvarlak ve kıpkırmızı parılıyordu. Tanrı babaları, azizler de kardeşleriydi. Onların dünyevi bir aileye gereksinimleri yoktu. Kendisini istemezlerdi.

Çocuk içini çekti. Isı dalgası, sıcak kaldırım taşlarının üstünde dans edip, yorgun gözlerinin önünde titreşen gökkuşakları oluşturuyordu. Ne insanlara, ne de kentlere alışkındı. O, uzak, soğuk ve sessiz dağlara alışkındı. Başını arkasındaki sıcak duvara dayayıp, rahatlatıcı akşamüstü gölgelerinin bir an önce gelmesini diledi. Misti ne yapıyordu acaba? Cusi'nin neden kentte kaldığını biliyor muydu? Cusi kalbinin üstünde saklı altın

sandaletlere dokundu. Onlar Cusi'nin kehanetiydi. Onlar kendisi için işaretti. Dağlardaki huzuru anımsadı, evet; ama oradaki sonu gelmez, yapayalnız günleri de anımsadı.

Cusi daha dik oturdu. Şimdi dikkat kesilmişti. Bir Yerli kadın kilise duvarının köşesini dönmüştü. Ona doğru geliyordu. Geniş, mor yün etekleri, ufak kahverengi ayaklarından yükselen alevler gibiydi. Omzundaki parlak alpaka yününden şalı uzun bir gümüş iğneyle tutturulmuştu. Kenarları yukarı kıvrık, kırmızı işlemeli başlığının çevrelediği ince, esmer yüzü güzel olduğu kadar üzgün ve bakınır gibiydi. Çocuğun anıları canlandı. *Ayllu*'daki, bu kadın mıydı? Ama, hayır. Bu kadın daha yaşlıydı. Bu kadın, kendisini rahat bırakmayan bir acının üzüntüsü içindeydi. Yine de *Ayllu*'daki kadına benziyordu. Düşlediği kadına benziyordu. Belki, o da bir yuva ve sevecek insanlar arıyordu. Belki de Cusi'nin, oğlu olmasını isterdi. Bunu anlamak için ona ne söylemeliydi? Cusi'nin kalbi çılginca çarpıyordu. Boğazı kupkuruydu. Ağzından tek söz çıkmadı.

Kadın, kilisenin açık kapısı önündeki aşınmış taşlarda yankılanan adımlarla hızla önünden geçti. Sonra geri döndü. Cusi'yi görmüştü. Yerli kadınların yaptığı gibi bir eliyle ağzını örterek, merakla durdu. Dudaklarından, şaşkınlığını dile getiren sözcükler döküldü. "Altın küpeler," diye haykırdı, "Altın küpeler! Sen onlar-

dansın. Sen onlardan birisin.”

Cusi ayağa kalktı. Kadına bir adım yaklaştı. Birbirlerinin gözlerinin içine baktılar. Bu kadın, *Ayllu*'daki kadından daha yaşlıydı, ama ona çok, çok benziyordu.

Sonunda kadın yine konuştu. “Titu’ya o kadar benziyorsun ki,” dedi, sonra başını sallayarak ekledi, “Titu, kaçıp gittiğinde senden daha büyüktü.”

Kadın yürümeye başladı, ama Cusi onun gitmesine dayanamazdı. Kadının gitmemesi için, çaresizlik içinde, “Ben Cusi’yim,” dedi çabucak.

“Biliyorum,” diye yanıtladı kadın üzüntüyle. “Biliyorum. Sen, Titu’nun kendi yerine onlara verdiği çocuksun.” Yeniden yürümeye başladı, sonra hafifçe dönüp, omzunun üzerinden, “Bir zamanlar, ben Seçilen annesiydim. Titu benim oğlumdu; ama kaçıp gitti. Aradım, ama hiçbir zaman bulamadım. Chuto’ya söyle...” dedi. Sözlerini tamamlamadı. Geldiği gibi aceleyle köşeyi dönüp gitti.

Cusi donakalmıştı. Şaşkın bir halde dikilmiş; sesini çıkarmadan, kımıldamadan kadının gidişini izliyordu.

Bir el hafifçe omzuna dokundu. Cusi ürkmüş, kocaman kara gözlerini kaldırıncaya, arabayla gelmiş olan İspanyol güzelinin gülen kara gözleriyle karşılaştı. Kadın, neşeye kiliseye girerken onu görmüştü. Bu demek olabilir miydi ki -ama, Cusi düşünemiyordu! Hâlâ, Yerli kadınla karşılaşmanın etkisiyle şaşkıındı. Yalnızca durup bekledi.

Kadın ona gülümsedi ve İspanyolca, “Al dilenci çocuk, sana şans getirmesi için bir centavo*,” dedi.

Cusi kadının söylediklerini anlamadı, ama sesinin tonunu ve uzattığı parayı anladı. Öfkeden kan beynine sıçradı. Para, basamaklardan aşağı yuvarlandı; orada çömelmiş olan dilenci onu bir hamlede kapıp, yırtık pırtık, pis giysisinin içine sakladı.

Cusi, İspanyol hanımefendinin arabaya bindirilişini görmek için beklemedi. Çevresine bakmadan geriye dönünce, gülüşen bir grup çocukla çarpıştı. Aralarından yol açmaya çalışırken, baba gülererek onu yeniden grubun içine itti. İspanyolca ile Yerli dili karışık, “Nereye bakalım,” dedi neşeyle; “Kaybolmak mı istiyorsun? Pazara bunların yarısı kadar çocuğu getirmektense, sürümdeki bütün keçileri getirmeyi yeğlerdim.” Yanındaki kadına döndü. “Anneleri, onları bir arada tutmama yardım et.” Kadın güldü. Hepsi bayram havasında ve eğlenmeye hazırdılar.

Çocuklar kıkırdayıp fısıldaştılar, “Babamız seni içimizden biri sanıyor. Kaç kardeş olduğumuzu asla anımsamaz.”

“Kaç kardeşsiniz?” diye sordu Cusi. Bütün bunların gerçekte mi, yoksa gece boyu süren bir düşte mi olduğunu anlamaya çalışıyordu.

* Centavo : Peru'da kullanılan bir para birimi.

Çocuklar, hep bir ağızdar, konuşarak ve birbirlerini dinlemeden, kendilerini tanıtmaya ve saymaya başladılar. “İşte, José—Maruka—Francisco—Carlita—Pedro. Francisco senden büyük, José küçük, Pedro hemen hemen aynı yaşta,” dediler gibi geldi Cusi’ye. Ama anlamaya çalışmaktan vazgeçti. Kaç kardeş olduklarını, adlarını ya da yaşlarını bilemedi. Sonunda, Cusi de aldırılmaz oldu. O da eğlence havasına girdi. Ne önemi vardı? Her şeyin ne önemi vardı? Bir ailenin parçası olmuştu!

Bir ailenin parçası olmuştu! Bir ailenin parçası olmuştu! Uzaktan Misti’nin altın çanını duyduğunu sandı, ya da duyduğunu hayal etti. “Bir aile bul. Bir aile bul.”

Cusi mutluydu. Cusi mutluluktan uçuyordu. Yüreğinden taşan coşkunun tersine altın sandaletlerinin bohçası dingindi.

Anne, Baba’yı itti. Baba, çocukları itti. Çocuklar birbirlerini itelediler, gülüştüler ve fısıldaştılar, “Senin adın ne?”

“Cusi,” diye fısıltıyla yanıtladı çocuk da.

“Aa, bu bir aziz adı değil. Bu bir Yerli adı. Biz sana Nicho diyelim. Bu daha iyi.” Cusi bir azizin adına sahip olmak istemiyordu. Kendi İnka adını istiyordu, ama kimse onu dinlemedi.

Baba, içeride dans edenlere bakmak için bir eğlence salonunun penceresi önünde durdu. Anne ve çocuklara da, pencereden dans edenleri gösterdi. Cusi bu görün-

tüyü komik buldu ve güldü; hepsi onun neşesini paylaşıp güldüler.

Daha sonra Baba, bir niyetçi ile niyet çeken kuşunu gördü. Adam, bir centavo veren için kuşuna niyet çektiyordu. Baba, her birine yeterli centavo bulmak için çocukları sıraya dizdi. Anne, Cusi'yi o zaman fark etti. "Bu..." diye haykırdı, gülmekten gözünden yaşlar akıyordu, "Bu bir Yerli. Onun burada yeri yok."

"Ne diyorsun?" Baba şaşırmişti. Ancak, Cusi'nin gözlerindeki düş kırıklığını görünce çabucak ekledi, "Şimdi, buraya ait. Onu ben seçtim."

Bütün çocuklar, "Bu, Nicho. Onu, ailemize katılması için biz seçtik," diyerek Cusi'nin çevresinde dans ettiler. Anne gözlerini silip çocuklara katıldı. "Evet. Nicho aramıza yeni katıldı."

Cusi hem memnundu, hem değildi. Bir ailenin parçası olmak istiyordu. Bu aileyi sevmiştir. Eğlenceliydiler. Ama, kendisini gerçekten onlardan biri gibi hissetmiyordu. Sanki oyun oynuyormuş gibi hissediyordu. Ayrıca, adı da Cusi'ydi. Adının taşıdığı anlamı seviyordu. Nicho, onun için anlamsızdı.

Anne, Baba ve çocuklara göre her şey çözümlenmişti. Nicho, onlarla birlikteydi. Bu yeterliydi. Baba'nın parası yetiştir ve herkes kuşun verdiği küçük rulo kâğıttaki niyetini aldı.

Cusi'ninkinde, "Eğer, araya araya başladığın yere

dönersen üzülme,” yazıyordu. Anne onu teselli etti. “Pek çok niyet buna benzer,” dedi, “Anlamı olmayan sözler.” Cusi bir şey demedi. Bu sözleri daha önce de duymuştu. Onların bir anlamı vardı. Ne olduğunu bir gün anlayacaktı. Bundan emindi.

Öğleden sonra yavaş yavaş akşama dönüştü. Anne, Baba ve çocuklar hâlâ eğleniyorlardı. Cusi yorgundu, ama mutluydu. Bir ailenin birlikteyken nasıl davrandığını görmek harikaydı. Yavaş yavaş yüzlerle adları bağdaştırmayı başarıyordu. En büyükleri Francisco, yaklaşık on iki yaşlarında bir oğlandı. Diğer kız ve erkek kardeşlerine oranla oldukça sessizdi. Cusi’ye nedense Chuto’yu anımsattı. Çocuk, Chuto’yu çabucak aklından çıkardı. Issız Gizli Vadi’deki yalnız ve yaşlı adamın, bu eğlence düşkünü grubun içinde yeri yoktu.

Anne, onlar için uyuyacak bir yer aramaya koyuldu. Daha günlerce evlerine, küçük çiftliklerine gidemeyeceklerdi. Bu süre boyunca kalacak bir barınağa gerek vardı. Baba yiyecek aradı. Pazarda birkaç centavo’ya et yahnisi, kahve ve peynir alınabilecek bir yer buldu. Aç sürüsünü oraya götürmeye çalışırken, kente keçi ve koyun getirmenin, kızları ve oğlanları getirmekten daha kolay olduğu doğrultusunda yüksek sesle şikâyetle bulunuyordu.

Sıra yemeğin parasını ödemeye gelince, bir gevezelik ve arayıştır başladı. Baba’da çoğuna yetecek kadar para vardı. Anne’de de biraz vardı. Sonunda, eksik kalan

centavo'ları Francisco tamamladı ve paraları, yediklerinin karşılığı olarak satıcıya verdi.

Baba güldü. “Gördün mü?” dedi Cusi'ye. “Aileler böyledir. Bir şeyleri varsa paylaşırlar. Bir şeyleri yoksa...” Baba, ellerini iki yana savurarak güldü. “Eğer yoksa, paylaşamazlar. Hiçbir şeydir o.” Hepsi güldü. Herkes Baba'nın şahane bir şaka yaptığını düşünüyordu. Cusi'den başka herkes. Cusi, paçosunun altındaki altın sandaletleri hissetti ve onları asla paylaşamayacağını da hissettiğinden gülmedi.

Akşam yemekleri bittiğinde Anne, tam umduğu gibi bir yer buldu: Teyzesinin kuzeninin bir arkadaşına ait boş bir oda. Şimdi, yorgun ailesini barınacakları yere ulaştırmak ve yatırmak için uğraşma sırası ondaydı. Nicho, ona şimdi Yeni Çocuk diyorlardı, Francisco ve Pedro'nun arasına yatırıldı. Francisco ve Pedro uyudular, ama Cusi'yi uyku tutmadı. Kapalı yerlere alışık değildi. Her zaman gece göğünün altında, Misti'nin yanında uyumuştı.

Bir yerde küçük bir çan çingırdadı ve bir baykuş öttü. Bir yerde bir kilise çanı çaldı ve bir yerde insanlar yaylı sazlar eşliğinde dans ediyordu.

Bir yerde yaşlı bir adam, tüten kamp ateşinin önünde oturuyordu. Bir yerde soylu, siyah bir lama bir kent kapısının dışında bekliyordu.

Cusi gizlice yerinden kalktı. Çevresindeki herkes

uyuyordu -Anne ve Baba, Maruka ve Carlita, José, Francisco ve Pedro. Hepsi iyi insanlardı. Onları sevmiştii. Onları her zaman anımsayacaktı. Ama, onlara ait değildi.

O, İnka'ya aitti. Kalbi, dağ zirveleri arasındaki gizli bir vadideydi.

Gizlice odadan çıkıp, taş döşeli karanlık sokaklardan kent duvarındaki kapıya gitti. Aynı nöbetçi kapıdaydı. "Nereye gidiyorsun, çocuk?" diye sordu.

"Lamalarım," diye yanıtladı Cusi.

Lamalarına! Yüreği bu sözcükle coştı. Yakında bir lama çanı çingırdadı, "Bir aile buldun mu? Bir aile buldun mu?" Soylu, siyah bir lama gecenin karanlığında tek başına duruyordu.

Cusi ileri atıldı. "Misti!" diye seslendi. "Haydi lamalar. Haydi lamalar."

"Bir aile buldun mu?" diye çingırdadı Misti'nin çanı ve yumuşak, mutlu bir sesle yanıtladı Cusi, "Evet, lamalarım. Gelin. Eve gidiyoruz."

16 Tarlaların Koruyucusu

“Unutma bizi, sayımız az olsa da.”

Gündoğumu Çağrısı sabahın kanatlarında, seslerin kanatlarında yükseldi.

“Unutma bizi, eski şanımız
şimdi yalnızca bir gölge olsa da
belleklerde.”

Sözcükler, bir gece kuşunun ötüşü kadar tatlı, bir gündüz kuşunun ötüşü kadar berrak yükseldi ve gökyüzünün gündoğumundaki renklerine uyan bir ahenkle, sabahın sisi içinde yayıldı.

“Unutma bizi, eski gururumuz
kum gibi sürüklense de
inatçı rüzgârın önünde.”

Görkemli Güneş'i yeniden özgürce, yüksek sesle, kollarını açarak, günlük yaşamın bir parçası olarak karşı-

lamak ne kadar güzel, ne kadar doğru bir duyguydu.

“İzinden ayırma bizi,
senin çocukların olduğumuz için.”

Yaşlı Yerli, başı arkaya düşmüş, boyun damarları kalbinin coşkusuyla atarak, çağrısını tamamladı. Cusi onun arkasından yineledi:

“Senin çocukların olduğumuz için,
Ey Güneş! Ey Güneş!
İnka'nın Yüce Tanrısı,
Senin çocuklarınız biz.”

Cusi, lamalarıyla birlikte bütün gece yol aldıktan sonra vardıkları çayı kaplayan sessizlikten şaşkın, çevresine bakındı.

Gündoğumu Çağrısı'nı yapan yaşlı Yerli, daha sonra Cusi'yi selamladı. Cusi onu tanımıyordu. “Sizin; senin ve lamalarının geldiğinizi gördüm. Ama, sizi karşılamak için bekleyemedim. Güneş tam o sırada doğuyordu. Sen ve Güneş, yeni güne birlikte geldiniz. Bu, iyi bir işaret.”

Cusi güldü. Bir hafta önceki utangaçlığı kalmamıştı. Kendini mutlu, öyle mutlu hissediyordu ki, diğer her şey önemsiz görünüyordu. Doğallıkla, içtenlikle ve sevinçle, “Ben iyi bir işaretim. Biliyorum. Çünkü, evime

gidiyorum,” diyordu şimdi.

Yerli, bir şey söylemeden uzun uzun ona baktı, ama suskunluk ağır değildi. Bu, yeni gündeki her şey gibi huzurlu ve doğruydü. Cusi, yaşlı adamın bakışlarına içten, meraklı bakışlarla karşılık verdi. Yılların etkisiyle ve yaşam uğraşısıyla bükülmüş, zayıf, yaşlı bir adam gördü. Esmer yüzü yaşlılıktan kırış kırıştı, ama saçları bir gencinki kadar siyahtı; kara gözleri genç, canlı ve keskindi. Cusi yeniden ilgiyle baktı. Adamın kulaklarından, onları inanılmaz derecede uzatmış, büyük ve ağır altın küpeler sarkıyordu. Adam başıyla doğruladı. “Evet,” dedi.

Yanıt kısa olmasına karşın çok anlamlıydı. Adamın “evet” yanıtı Cusi'ye, “Ben de, senin gibi onlardan biriyim. Biz onlardanız,” diyordu. Bir ay önce olsa, Cusi kendine, “Onlar kim? Biz kimlerdeniz? Neden yalnızca birkaçımız bu küpeleri takıyor?” diye sorarak, aklına eziyet ederdi. Şimdi, böyle sorular önemsiz görünüyordu.

Suskunluk bir süre daha sürdükten sonra adam konuştu. “Cuzco'ya gittin. Altın sandaletleri geri getirdin mi?”

“Evet.” Kısaca yanıtlama sırası Cusi'deydi. Adam, bu yanıtın Cusi kadar hoşnut kalmış görünüyordu.

Cusi çevresine bakındı. Misti ve iki sarı-kahverengi lama, yükleri sırtlarında sallanarak sabırla bekliyorlardı. Bütün gece yol aldıklarından, yavaş yavaş yürümüş ve sık sık dinlenmişlerdi. Yorgun görünmüyorlardı ama, Cusi yüklerini indirip, onları beslemek istedi. Bulunduğu yer

bir *ychu* çayırıydı. Bir yöne doğru geniş mısır ve fasulye tarlaları yayılıyordu. Tarlalarla çayırın arasından bir dere uzanıyordu. Çevrelerinde dağ zirveleri yükseliyordu. Çayırı ve tarlaları kuşatmışlar, onları korumak ister gibi dostça aşağı bakıyorlardı.

Yaşlı adam, araştıran bakışlarının bulduğu şeyden hoşnut olarak, “Onları kulübemin önüne getir. Dinlenmeleri ve karınlarını doyurmaları için yüklerini boşaltmakta sana yardım edeyim,” dedi.

Misti, adamın ses tonundan ya da belki, Cusi'nin başıyla onaylamasından anlayarak döndü ve öne geçip, öteki lamaları tarlaların arasındaki kulübeye doğru çayır-
dan ve küçük dereden geçirdi. Cusi ve adam, onların ardından yürüdüler. Adam şimdi konuşur olmuştu. “Bana Tarlaların Koruyucusu derler. O'nun tarlalarının. Chuto ve ben ve belki sen de, aynı yolu izliyoruz.” Cusi'nin şaşkın bakışları üzerine açıkladı, “Seni bildiğim gibi, onu da biliyorum. Senin dağlardan aşağı, Cuzco'ya gittiğini bildiğim gibi.”

Birden, Cusi de bu akıllı ve anlayışlı yaşlı adamla konuşma isteği duydu. Lamalar, yükleri indirilip, *ychu* çayırında otlamaya ve dinlenmeye bırakıldıktan sonra, çocuk yaşlı adamın önüne oturup konuştu. Mavi gökyüzünde akıp giden beyaz bulutlar, başlarını yüksek zirvelere dayıyorlardı. Küçük dere, büyük ırmaklara karışmak üzere kaynarak, çağlayarak yol alıyordu.

Cusi pırıltılarla akan suya baktı ve, “Umarım küçük ırmak her zaman burada, ıssız dağların arasında kalır da, insanlar onu esir alıp, sokakların altına hapsedemezler,” dedi. Cusi, bu sözler sanki yüreğinin kapısını açmış gibi, konuşmaya devam etti. Yaşlı adama pek çok şey anlattı: Gizli Vadi'deki yalnızlığını, hiç yanıtlanmayan soruların yanıtlarını öğrenme arzusunu, bir ailenin parçası olma özlemine ve son olarak da altın sandaletleri buluşunu ve Cuzco'ya yaptığı yolculuğu. “Orada, bir aile buldum,” diyerek sözlerini tamamladı, “Ya da daha doğrusu, onlar beni buldular; ama bunun doğru olmadığını hissettim. Buna inanmak istediğimi hissettim. Onlar benim ailem değildi. Onları ailem yapamazdım.”

“Ya sandaletler, onları geri getirdin mi?” diye yeniden sordu Yerli.

“Evet, onların ailem olmadığını anlamamı sandaletler sağladı. Sandaletleri paylaşamadım. Eğer Chuto ya da Misti'nin onlara gereksinimi olsaydı, verebilirdim, çünkü... çünkü...” Çocuk, doğru sözcükleri bulmakta güçlük çekti ve birdenbire kara gözleri heyecandan derinleşmiş, ayağa fırladı. “Onların sandaletleri almaya hakları var, çünkü biz birbirimizin parçasıyız. Biz bir aileyiz. Biz birbirimize aitiz ve sahip olduğumuz her şeyi paylaşabiliriz.”

Cusi gergin ve hareketsiz, donup kaldı. İşte yanıt buydu! Aradığı şeye zaten sahipti. Bunun farkına varmamıştı. Onu neredeyse yitirecekti. Neredeyse, kendisi

için değerli olan her şeyi geride bırakıp, uzaklara gidecekti. “Ama sanıyorum, yüreğimin derinliklerinde biliyordum,” dedi yüksek sesle, “Çünkü, pazarda alışveriş yaparken her şeyden iki tane aldım: örgü başlıktan iki, pamuklu pantolondan iki, alpaka kazaktan iki tane. Hepsinden bir Chuto, bir de kendim için.”

Yaşlı adam yumuşak yumuşak güldü. “Elbette biliyordun, ama bildiğini kendin fark etmeliydin. Yüreğinin istediğini elde edeceksin.” Sonra ekledi, “Eğer, araya araya başladığın yere dönersen üzülme.”

“Ah!” diye haykırdı Cusi. “Ah! Şimdi anlıyorum. İzlediğim yol Gizli Vadi’ye geri dönüyor. Ait olduğum yere.”

Yaşlı adam gökyüzünü işaret etti. Öğlen olmuş, Cusi tüm sabah saatleri boyunca konuşmuştu. “Ama sözlerini ziyan etmedin, Cusi. Onlar, baharda eriyip, dağlardan inen bir ırmak gibi coşup geldi. Yüreğindeki buzlar eridi. Duygularının seli, yaşam yolunu yanlış anlamaların kuru dallarından temizledi.”

Misti’nin çanı sabırsızca çingırdadı. “Yine yola koyulmanın zamanı geldi,” dedi yaşlı adam şefkatle. “Sana lamalarını yüklemekte ve yolunu bulmakta yardım edeceğim.”

“Ben yolu biliyorum,” dedi Cusi. “Daha birkaç gün önce geçtim oradan.”

Yerli başını salladı. “O patika yok artık. Bir toprak kayması onu yok etti. Bir dağın neredeyse yarısı, pati-

kanın ikiye ayrıldığı vadiye kaydı.”

“Hayır! Olamaz. Olmamalı. Bu, *Ayllu* kentinin yok olması demek... ve bana yiyecek veren, bana ‘oğlum’ diyen kadının da...” Cusi, inanmayan gözlerle bakıyordu.

“Belki de. Her yıl sayımız azalıyor.”

“İnka asla ölmeyecek!” dedi Cusi öfkeyle.

“Birimiz sağ kaldıkça,” diye ekledi öteki. Bu sözler, onları saklamayı bekleyen geçmişe gömülürken, çevreye derin bir sessizlik yayıldı.

Yerli içini çekti. “Bizi unutma,” diye yineledi yumuşak bir sesle. Bu, kendi soyunun, dönüşü olmayan yolda gidenlerle vedalaşma biçimiydi. Cusi eve varmak, sevdikleri ve kendisini sevenlerle birlikte güvende olmak, yine Gizli Vadi’de güven içinde olmak ihtiyacı duydu. Misti yanına yaklaştı. Hüzünlü kara gözleri genç sahibine bağlılıkla bakıyordu. O da bir an önce gitmek istiyordu.

“Zaman geçiyor,” dedi yaşlı adam ve önce tarlayı, sonra çağlayan dereyi ve *ychu* çayırını geçti. Dağların dibindeki tepeler arasında kümelenmiş bodur ağaçların içinden yürüdü. Cusi onu izledi ve lamalar da her zaman olduğu gibi gururlu bir edayla Cusi’yi izlediler.

Akşamın yumuşak mor gölgeleri çıplak, kahverengi dağlara düştüğünde Tarlaların Koruyucusu, yükseklerin çobanıyla vedalaştı. “Bu, Chuto için,” dedi ve Cusi’ye bir mısır başağı verdi. “Gölden,” dedi, Eski İnkalar’ın kutsal gölü Titicaca Gölü’nü kastederek. “Chuto onun değerini

bilecektir. Ve bu... bu da senin için. Onu konuşurmaya öğren; sesi, yüreğinin yalnızlığını giderecektir." Bu, dağlardakilerin kendileri ve sürüleri için çaldıkları türden, kamıştan yapılmış, uzun bir flüttü. Cusi sevinmişti. Bu, kendisine verilen ilk armağandı. Gözlerinin yaşadığını hissetti. "Bugün yaşamının en güzel günü, çünkü yüreğini okumayı öğrendin." Yaşlı adam bu sözlerden sonra, geldikleri patikadan geri döndü. Mor gölgeler arasında çabucak yitip gitti; geride yalnızca, bir kamp ateşinin ince alevi gibi, anısı kaldı.

Cusi yoluna devam etti. Lamaları onu izlediler. Bir yerde bir gece kuşu akşam duasını şakıdı. Bir yerde yaşlı bir adam akşam yemeğinden kalan ateşin közleri önünde oturuyordu. Chuto. Bekliyordu.

Kalın ve sessiz, gizemli ve soğuk gece indi. Parlak yıldızlar yanıp söndü, solgun bir ay görüldü. Issız bir patikada bir çocuk, üç yorgun lamanın yanında uyudu. Buzulların eteğindeki ıssız bir vadide, köpek Suncca uludu. Lamalar mırıldanmadılar. Rüzgâr bile suskundu.

Tarlaların Koruyucusu yavaş yavaş yürüdü. Ayakları bu patikayı biliyordu. Fasulye ve mısır tarlalarının önünde, kulübesinin kapısı önünde oturuncaya kadar durmayacaktı. Gecenin karanlığını gözetlemek ve dinlemek için durdu. Evet. Birisi geliyordu. Bunu bekliyordu.

Bodur ağaçların arasından, gece gölgelerinden de karanlık bir gölge yanına geldi. Gölge konuştu. "Bu yana

geldi mi?”

“Evet.”

“Vadisine geri mi gidiyor?”

“Evet.”

“Ona ne söyledin?”

“Hiçbir şey. Chuto bekliyor.”

“Chuto bekliyor; işini iyi yapan Chuto. Tarlaların Koruyucusu, İnkâ Çocukları'nın Koruyucusu, sen de öylesin. Ektiğin tohumlarla atalarımızın yiyeceklerini yetiştiriyorsun. İnkâ'mız seni övgüyle anıyor.”

Yaşlı adam başını öne eğdi. “Ben yalnızca, gelip geçenler yollarına aç devam etmesinler diye O'nun tarlalarına bakıyorum. İnkâ adına doyuruyorum onları.”

“O'nun adına zincirin halkalarını bir arada tutuyorsun.” Gölge kayboldu. Yaşlı Büyük yalnız başına yürüdü. Yorgundu. Yalnızdı. Yaşlanıyordu. Kendisi atalarının yanına gidince, zinciri kimin bir arada tutacağını merak ediyordu. Ama Cusi'yi anımsayınca gücü yerine geldi, içi ısındı, yüreği rahatladı. “Biz daha yenilmedik. İnkâ asla ölmeyecek.”

Önünde *ychu* çayırı, onun ardında küçük dere ve ötesinde de mısır tarlaları uzanıyordu. O, Tarlaların Koruyucusu evindeydi yine.

17

Yıldızlarda Yazılı

“Lamaların mırıltısını duyuyor musun Misti? Onlara geri döndüğümüzü biliyorlar.” Cusi flütünü çıkarıp, onlara müziğiyle yanıt verdi. Bütün gün, yol boyunca çalışmıştı ve çalışı, kusursuz olmasa da onu keyiflendirmişti. Suncca, heyecanla, çılgınca havlamaya başladı. Chuto, patikanın tepesinde belirdi.

Cusi, Yaşlı Büyük’ün yüzündeki yorgunluktan ürktü; ama Chuto konuşmaya başladığında, sesi her zamanki gibi yumuşak, sabırlı ve şefkatliydi. “Geri geldin,” dedi yaşlı adam ve alışkanlıkla yineledi. “Geri geldin.”

Cusi’nin omzuna kısaca dokundu. Adam ve çocuk birlikte, akşam yemeği ateşinin önündeki kulübeye doğru yürüdüler. “Yüreğimin derinlerinde, geri geleceğini biliyordum sanırım. Yüreğimin derinlerinde, bundan hiç kuşku duymadım sanırım.”

Cusi ona gülmüseddi. “Yüreğimin derinlerinde, ben de biliyor olmalıydım; çünkü bakın, pazaryerinden bunları aldım. Biri sizin için. Biri benim için. Bu sizin için. Bu benim için.” Cusi konuşurken, bir yandan da Misti’nin yükünü indirip, Chuto’ya onun için aldığı şeyleri veriyordu.

Chuto memnun oldu. Pantolonu giydi. Kazağı giydi. Başlığı giydi. Sonra, öteki iki lamanın yükünü indirmekte Cusi'ye yardım etti. Cusi'yle birlikte giden öteki beş lamanın nerede olduğunu asla sormadı. Belki daha sonra sorardı, ya da Cusi ona anlatırdı. Şimdi önemli olan, yorgun lamaların yükünü indirip, onları *ychu* çayırında mırıldanan sürüye katmaktı. Şimdi önemli olan, patatesleri ve mısırı ve kakao yapraklarını kulübenin içine depolamaktı. Bunlar yapılıncaya, diğerleri de yolu yordaminca, yerli yerinde yapılacaktı.

Akşam yemeklerini yerlerken Cusi, Tarlaların Koruyucusu'nun Chuto'ya armağanı olan, Kutsal Göl'ün mısırını çıkardı. Mısırı alan Chuto'nun gözleri parladı. Onu güçlü, esmer ellerinde çevirip dururken, "Ah, demek onu gördün? Onu gördün," dedi düşünceli düşünceli.

"Onu gördüm," diye yanıtladı Cusi. "Bana toprak kaymasının çevresinden dolanan yeni patikayı gösterdi. Bir toprak kayması olduğunu biliyor muydunuz?"

Chuto başıyla onayladı. "Bana söylediler. İyi ki o kadını gördün; kayan toprak, gördüğün her şeyi yok etmiş olmalı şimdi." Cusi'nin istediği de buydu; bir söz, bir işaret, Yaşlı Büyük'ün konuşmak istediğine ilişkin bir belirti.

Cusi, küçük ateşin alevlerine biraz daha yaklaştı. Gece, susmuş bekliyordu. Hiç yıldız yoktu. Yalnızca, dağ zirvelerini örten, rüzgârı örten, gecenin seslerini susturan bir karanlık, koyu ve yumuşak, kadifemsi bir ka-

ranlık vardı.

Cusi konuşmaya başladı. "Chuto, Chuto'm, ben burada sizinle kalmak istiyorum. Siz benim ailemsiniz. Burası benim evim. Bir daha asla uzaklara gitmek istemiyorum."

Chuto yanıt vermedi. Lamalar mırıldanmıyordu. Her zaman sızlanan Suncca bile sessizdi.

"Chuto, kalmama izin verin."

"Neden böyle diyorsun? Neden?"

"Çünkü, istediğim bu. Bütün kalbimle dilediğimin bu olduğunu anladım."

"Kesin mi? Emin misin? Yanıtlamadan önce iyi düşün. Acele edip de, bir kere ağzından çıkınca geri alamayacağın sözler söyleme." Chuto'nun sesi soğuk ve sertti.

Cusi ürperdi, ama duraksamadı. "Kalmak istiyorum. Günlerinizi paylaşmak ve benimkileri de size vermek istiyorum."

Chuto yineledi, "İyi düşün, Cusi. Sözlerine dikkat et."

"Kalmak istiyorum."

"Ne istediğini bilmek için çok gençsin."

Cusi ayağa kalktı. "Ben yaşıma göre olgunum. Ozan böyle söyledi. *Amauta* böyle söyledi. Bana yiyecek verip, 'oğlum' diyen kadın böyle düşünüyordu; biliyorum. Tarlaların Koruyucusu bana, kendisiyle konuşulacak kadar büyükmüşüm gibi davrandı. Ben yaşıma göre olgunum. Ne istediğimi bilecek kadar olgunum. Yalnızca siz sorular soruyor, kuşkuluyor, ayaklarım yetişkin bir

insan olma yolunda yürümekten sızlarken, beni geri çeviriyorsunuz.”

Cusi'nin genç sesi yükseldi. Kibirli değildi. Gururlu değildi. Özlemle yalvaran bir haykırış halindeydi. “Chuto, babam. Baba olarak seçtiğim, inanın bana.”

Chuto da ayağa kalkmıştı. “Oğul olarak seçtiğim, şimdi sana inanıyorum. Hazırsın. Duraksayan benim, çünkü seni seviyorum. Bir kez açıldı mı, senin için sonsuza dek kapanacak bu kapıyı sana açmak için bana süre tanı.”

Cusi bekledi. Dimdik ve kararlı duruyordu. Kımıldamadı. Ne heyecan, ne de korku, yüreğini ya da nabzını hızlandırdı. Gevşemişti. Sakindi. Hazırdı. Korkmuyordu.

Sonunda Chuto konuştu. “Dört yüzyıl, sayımızı azalttı, ama kanımızı bozmadı. Dört kere dört yüzyıl daha kanımız, işgal edilmiş topraklarımızdaki yatağında akacak. Şu sözleri benim ardından tekrarla Cusi:

Ben, Cusi, Atalarımız'ın Oğlu,
Soyluluğun Oğlu,
Krallığın Oğlu,
Son Yüce İnka'nın Oğlu,
Ben, Cusi, Peru'nun çoban çocuğu,
kutsal, sonsuz, geri alınamaz
andımı içiyorum...”

Tekrarlarken Cusi kekelemedi, sesi titremedi:

“Ben, Cusi, ...

kutsal, sonsuz, geri alınamaz andımı içiyorum
bugün ve gelecek günlerim için,
Yaşam’ı benden alana dek Ölüm.”

Chuto yeniden sordu, “Hazır mısın? Emin misin?”
Yanıt çabuk ve açtı. “Hazırım. Eminim.”

“Güzel. Sözlerimi tekrarla. Yavaş yavaş tekrarla.
Birer birer tekrarla. Her sözcük yaşamının sonuna kadar
yüreğine saplı kalmalı.

Mağaranın sırrını saklamaya ant içerim.
Bu sırrı şimdi ve sonsuza dek saklayacağım.
Onu Seçilen’den başkasına asla göstermeyeceğim.
Onun gizli zenginliğinden asla söz etmeyeceğim,
benden sonrası için seçilecekten başkasına.
Bu gizli yeri asla söylemeyeceğim.
Düşlerim bana ihanet etmedikçe
onu düşünmeyeceğim.
Düşüncelerim benden kaçmadıkça
onu düşünmeyeceğim:
Kanımla savunacağım bildiklerimi.
Kanımla içiyorum bu andı.
Kanımla tutacağım bu andı.”

Cusi sözleri tekrarladı. Sonra, keskin bir bıçak acısı

hissetti ve bir damla kan yavaşça ayağının dibine, toprağa damladı.

Chuto, bir kez daha ondan söylediklerini tekrarlamasını istedi. Bu ant, İnkaların lama sürüsünü korumak, onları bilinçle üretmek, onlara bilgiyle bakmak, onları adilce armağan etmek içindi. Cusi, bir kez daha keskin bir bıçak acısı hissetti ve kendisine hayat veren kanın, içtiği andı mühürlediğini anladı.

Chuto üçüncü kez andı okuduğunda da çocuk ilki kadar kesin yanıtladı. Bu, Cusi'nin, atalarının yanına alındığında, sürüye çobanlık etmek için yerine gönderilecek Seçilen çocuğu büyütme, ona yol göstermek, onu eğitmek ve korumak için verdiği sözdü.

Cusi, "Kanımla içiyorum bu andı. Kanımla tutacağım bu andı," diye tekrarlararken, ay bulutları yarıp, dağdaki vadiyi gümüş rengi ışığıyla aydınlattı.

Chuto, çocuğa kendisini izlemesini işaret etti. Patikadan aşağı, Gündoğumu Kayası'na indiler. Chuto kayanın arkasındaki taş duvara dokundu. Açık avuçlarını dokundurdu ona. Koca duvar yavaşça kımıldadı. Yavaşça döndü. Yavaşça dönüp, büyük bir mağaranın girişini açtı.

Adam ve çocuk içeri girdiler ve duvar arkalarından kapandı. Kayanın içine oyulmuş, yerden tavana kadar toz altınla tıka basa dolu, çuval üstüne çuval yığılı, dev bir odadaydılar.

Chuto konuştu, ama sesi Chuto'nun sesine benze-

miyordu. Sözcükler dikkatle seçilmişti. Ölümcül ve soğuktu. Cusi dinlerken ürperdi.

“Onlar, İstilacılar geldiler.
 Topraklarımıza saldırmaya geldiler,
 nefretle ve silahlarla.
 Geldiler.
 Tutsak ettiler Yüce İnka’yı,
 zincire vurdular.
 Tutsak ettiler onu.
 And patikalarından aşağıya,
 on bin lama gönderdi Yerliler,
 altın tozu dolu torbalar taşıyan,
 kurtarmak için Kral’larını.
 Ama onlar, İstilacılar, öldürdüler onu.
 Öldürdüler İnka’yı,
 korkup öfkesinden
 özgür bırakıldığındaki.
 Ve on bin lama,
 And patikalarından aşağı inen
 ortadan yok oldu.
 ve onlarla birlikte yok oldu
 Kral’ın fidyesi altın tozu.

Dört yüzyıl boyunca aradı insanlar
 bulmak için lamaları

ve bulmak için altını.

Yalnız iki kişi bilecek,
lamaların nerede olduğunu.

Yalnız iki kişi bilecek,
altının nerede gizlendiğini.

Yalnız iki kişi bilecek,
biri adım adım yaklaşan
yolun sonuna,
biri genç ayaklarının üstünde
yolun başında.

Yalnız iki kişi bilecek.

Yalnız iki kişi bilecek.

Yıldızlarda yazılıdır bu.”

Ses kesildi. Yankılanmadı. Odayı bir an buz gibi dondurdu. Bir an sonra tümüyle kesildi ve yaşam normale döndü.

Cusi'nin bileği acıyordu, ama gururundan ona dokunmadı. Yarasına bakmadı bile.

Cusi, Chuto'nun kımıldadığını görmediği halde, mağaranın duvarı yavaşça açıldı. Yaşlı Yerli ve çocuk gündüğünün hemen öncesindeki kurşuni soğuğa çıktılar yavaşça. Patikadan geri tırmanmadılar. Kayanın kuytusuna oturup, gecenin gidişine ağlayan rüzgârı dinlediler.

Chuto konuştu, Cusi dinledi. “Ben, iki yılığına gitmişim. Kıyıları ve denizleri gördüm. Kentleri ve kent-

te yaşayanları gördüm, ama geri döndüm. Andı içtim. Daha sonra, beni eğiten Yaşlı Büyük ölünce, bana Titu'yu gönderdiler. Ama ben çok katıydım. Dışarıdaki dünyanın onu cezbetmesinden korktum. Benim iki uzun yılımı almıştı. Benim gibi, onu da etkilemesini önlemeye ant içtim. Çok katıydım. Kaçıp gitti. Asla geri dönmeyecek. Artık biliyorum. Oğlunu, yani seni bana gönderdiğinde anlamalıydım bunu.

Annenin sandaletlerini sana gönderdiğinde anlamalıydım bunu. Keşke, kendisi geri gelseydi; keşke, onunla konuşabilseydim; ama o, daha sonra senin de öğretmenin olan öğretmenini, *Amauta*'yı gönderdi. Seni *Amauta* getirdi. Sandaletleri *Amauta* getirdi. Artık biliyorum. Bunu, seni bana getirdiğinde anlamıştım sanıyorum.

Öyle küçük bir şeydin ki, çok ciddi ve çok sessiz; Titu gibi güdültücü, neşeli bir çocuk değildin. Annen..." Chuto durdu. "Onu toprak kaymasından önce gördün." Chuto, bir soru beklermiş gibi yine durdu. Cusi'nin sorusu yoktu, yalnızca düşünüyordu.

Düşündüğü gibi, annesi oydu. Kendisine "oğlum" dediğinde, demek ki gerçeği söylemişti. Annesi oydu ve artık yoktu. Ama, hayır. O, yok olmamıştı. Anılarında güvendeydi. Küçük altın sandaletleri, kalbinin üstünde güvendeydi. Onu tüm canlılığıyla, sonsuza dek anımsayacaktı.

Ve Titu; oğlu için kendisinin hiçbir zaman sahip

olamadığını isteyen babası. Şimdi nerede olduğunu merak etti çocuk; ama biliyordu ki, Titu nerede olursa olsun, oğlunu düşünüyordu.

Cusi'nin hiçbir sorusu yoktu. Yalnızca düşünüyordu; ama düşünceleri güzeldi. Onu rahatlatıyor ve huzur veriyordu.

Chuto yine konuşmaya başladı. "İnka lamalarının çobanı, bilge ve çok gezmiş olmalıdır. İstersen, uzaklara gitmekte özgürsün. Seni tanıdığım için, benim gibi etkilenip, oralarda kalmayacağını biliyorum. Ne Titu, ne de ben gitmeden önce ant içmiştik. Bizim senin gibi tutunacak bir şeyimiz yoktu."

"Lamaları bırakır da nasıl giderim?" diye sordu Cusi.

Yaşlı adam, "Ben burada olacağım. Henüz çok yılım var," diye yanıtladı olgunlukla.

"Ama, ya size bir şey olursa?" diye sordu Cusi.

"Sana haber verilir."

"Evet, bana haber verilir," dedi Cusi yavaşça. "Belki bir gün giderim, ama ne yarın, ne öbür gün, ne de ondan sonraki gün."

Tanyeri, gündoğumunu haber veren renklerle ağardı. Cusi ve Chuto, yeni bir başlangıç için Güneş'i selamlamak üzere kalkıp, doğuya döndüler.